

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของจังหวัดระยอง

การศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัดระยองประกอบด้วยการศึกษา ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดระยอง เพื่อทราบถึงบทบาทในภาพรวมของจังหวัดระยอง การศึกษาวิวัฒนาการชุมชนเมืองระยอง สภาพเศรษฐกิจ สังคม ประชากร ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกที่มีต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองระยอง การเปลี่ยนแปลงของเมืองระยองและพื้นที่เกี่ยวเนื่องภายหลังจากการพัฒนาอุตสาหกรรม แนวโน้มการขยายตัวของเมืองระยอง

4.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดระยอง

4.1.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดระยองจัดตั้งขึ้นสมัยพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งเป็นสมัยที่ขอมเรืองอำนาจในดินแดนสุวรรณภูมิ (สมัยลพบุรี) ได้แผ่อำนาจปกครองครอบคลุมอาณาจักรทวารวดีแทนที่พวกมอญ และแต่งตั้งอุปราชมาดูแลดินแดนแถบนี้อยู่ที่เมืองลพบุรี ทำให้ลพบุรีเป็นศูนย์บัญชาการควบคุมดูแลดินแดนส่วนนี้ในสมัยนั้น ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เข้ามาปกครองโดยตรง โดยสร้างนครพนมเป็นเมืองหน้าด่าน มีเมืองพิมายเป็นเมืองอุปราช ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ได้สร้างเมืองจันทบูร (จันทบุรี) เป็นเมืองหน้าด่านและเป็นปราการทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของนคร

ผลจากการที่ขอมสร้างเมืองจันทบุรีเป็นเมืองหน้าด่าน เพื่อขยายแสนยานุภาพและเผยแพร่อารยธรรมสู่อาณาจักรทวารวดี ทำให้เมืองระยองซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับเมืองจันทบุรีและเป็นทางผ่านไปยังอาณาจักรทวารวดี ต้องตกอยู่ภายใต้การแผ่อำนาจของขอม จึงมีการอนุมานว่าเมืองระยองน่าจะจัดตั้งในสมัยนี้ นาม "ระยอง" ปรากฏเป็นครั้งแรกในไอยการตำแหน่งนายทหารหัวเมือง พ.ศ. 1998 รัชสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ได้ระบุว่าเมืองระยองมีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นเมืองตรี มีเจ้าเมืองตำแหน่งออกพระราชภักดีสงคราม และในพงศาวดารตำนานเมือง พ.ศ. 2113 ได้กล่าวถึงเมืองระยองในระหว่างที่กรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2 พระยาจักรีปราการ (พระยาตาก) ได้ถูกเกณฑ์ให้มารักษากรุงศรีอยุธยาที่ถูกพม่าล้อมไว้ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2305 - พ.ศ.2310 ทรงพิจารณาเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาคงต้องเสียแก่พม่า เพราะพระเจ้าเอกทัศกษัตริย์ผู้ครองกรุงในเวลานั้นทรงอ่อนแอ ไร้ความสามารถในการสู้รบ ดังนั้นในราวเดือนยี่ พ.ศ. 2309 พระยาตากจึงรวบรวมพรรคพวกทั้งชาวไทยและชาวจีนประมาณ 500 คน ยกทัพมุ่งหน้าไปทาง

ตะวันออก ได้ปะทะกับพม่า แต่สามารถตีฝ่าวงล้อมไปได้และมาหยุดพักแรมที่วัดลุ่มมหาชัยชุมพล จังหวัดระยอง ก่อนนำทัพตีเมืองจันทบุรี เพื่อยึดเป็นที่มั่นในการกอบกู้อิสรภาพจากพม่าต่อไป

การจัดตั้งเมืองระยองเป็นเขตการปกครองหลังสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับที่ตั้งที่แน่นอนของเมืองระยอง ในหนังสือตำนานเมืองของราชบัณฑิตยสถานกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า "จังหวัดนี้เดิมตั้งอยู่ตำบลใดไม่ปรากฏ ตามที่สืบสวนได้ความเพียงว่าตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเต่า อำเภอบ้านค่าย ต่อมาชายฝั่งทะเลงอกออกไป จึงได้เลื่อนเมืองตามลงไปตั้งอยู่ที่ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมืองระยองจนบัดนี้" โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรก คือ พระยาสมุทรโภคชัยโชคชิตสงคราม (เกตุ ยมจินดา)

โดยที่มาของคำว่า "ระยอง" นั้น มีผู้ให้เหตุผลไว้ด้วยกัน 3 นัย คือ

- 1.) น่าจะมาจากภาษาถิ่นของชนเผ่าชอง ซึ่งเป็นพวกแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านท่าประดู่ มีเชื้อขอม (เขมร, มอญ) มีความชำนาญในการเดินป่า มีภาษาพูดเฉพาะชนเผ่า และภาษาพูดคำหนึ่งของชนเผ่านี้ คือ คำว่า "ราย็อง" แปลว่า "เขตแดน" ซึ่งหมายถึงดินแดนของพวกเขาของ แต่เนื่องจากการเรียกเพี้ยนกันมาเรื่อยๆ คำว่า ราย็อง" จึงกลายเป็น "ระยอง" ในที่สุด
- 2.) คำว่า "ระยอง" ในภาษาของน่าจะหมายถึงไม้ประดู่ เพราะในบริเวณที่พวกของตั้งถิ่นฐานอยู่นั้นอุดมไปด้วยไม้ประดู่ และตำบลท่าประดู่ ก็เป็นที่ตั้งของเมืองระยองในปัจจุบัน
- 3.) สืบเนื่องมาจากผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพทำไร่บริเวณบ้านท่าประดู่เป็นคนแรกเป็นหญิงชราชื่อ "ยอง" จึงเรียกบริเวณไร่ว่า "ไร่ยายยอง" ต่อมาได้ผิดเพี้ยนกลายเป็น "ระยอง" จวบจนถึงปัจจุบัน

4.1.2 ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดระยอง

4.1.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดระยองตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12 - 13 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 - 102 องศาตะวันออก มีเนื้อที่รวมประมาณ 3,552 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 2,220,000 ไร่ ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออกตามทางหลวงแผ่นดินสายบางนา - ตราด เป็นระยะทาง 182 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อเขตอำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง อำเภอบ้านบึงและ
อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ จดอ่าวไทย (มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 100 กม.)

ทิศตะวันออก ติดต่อเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อเขตอำเภอสัตหีบ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

มีรูปแบบการบริหารส่วนภูมิภาคแบ่งออกเป็น 6 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 383 หมู่บ้าน

- อำเภอเมือง อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย อำเภอบ้านฉาง อำเภอปลวกแดง อำเภอ
วังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา และกิ่งอำเภอนิคมพัฒนา

มีรูปแบบการบริหารส่วนท้องถิ่น ดังนี้

- เทศบาล 16 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองระยอง, เทศบาลตำบลทางเกวียน, เทศบาลตำบล
มาบตาพุด, เทศบาลตำบลกองดิน, เทศบาลตำบลแกลง - กะเจด, เทศบาลตำบลจอมพล
เจ้าพระยา, เทศบาลตำบลชุมแสง, เทศบาลตำบลทุ่งควายกิน, เทศบาลตำบลบ้านค่าย, เทศบาล
ตำบลบ้านฉาง, เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์, เทศบาลตำบลปลวกแดง, เทศบาลตำบลเพ,
เทศบาลตำบลมาบข่า, เทศบาลตำบลสำนักท้อน และ เทศบาลตำบลสุนทรภู่

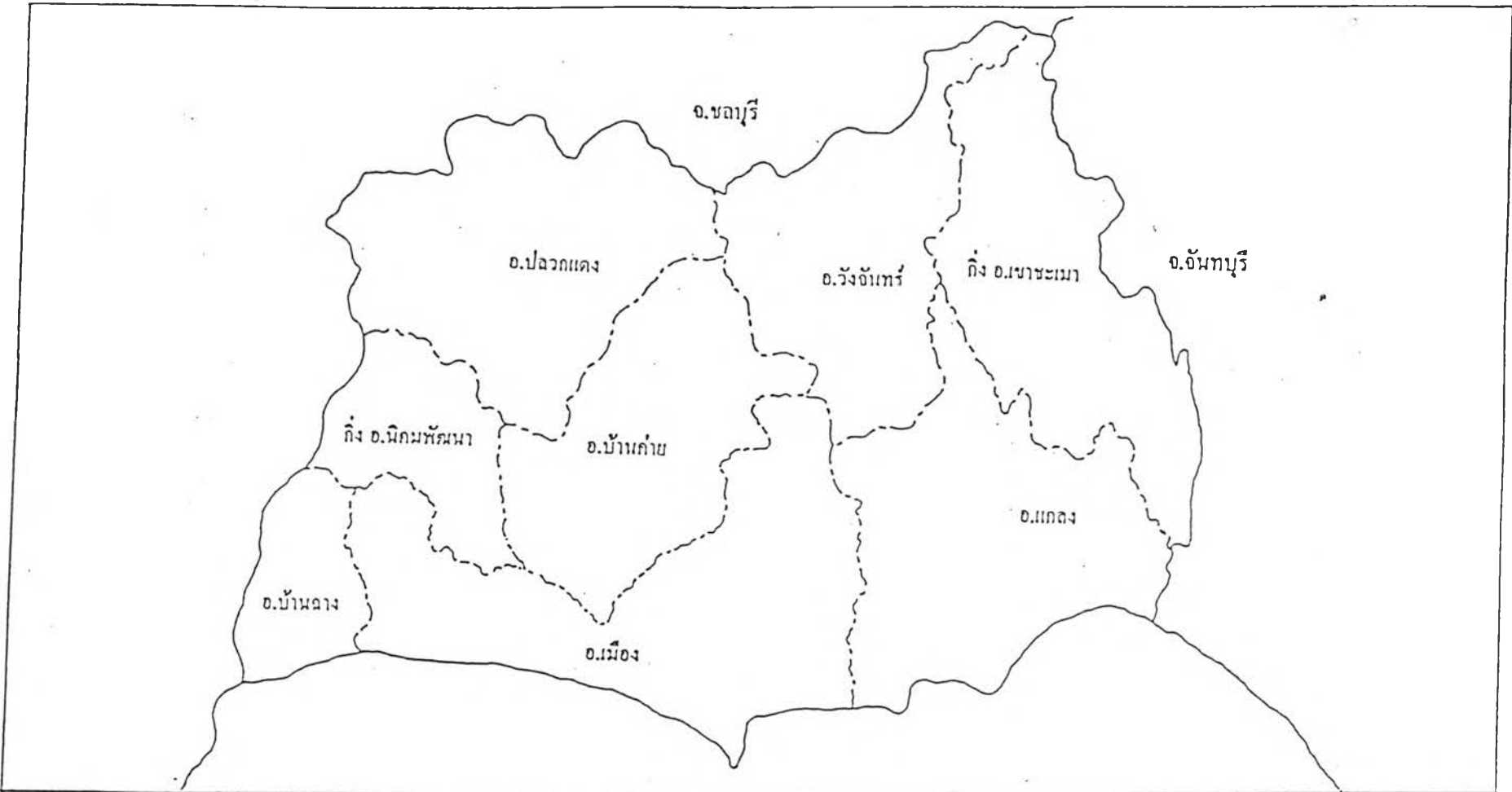
- องค์การบริหารส่วนตำบล 49 แห่ง

4.1.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ เนื่องจากกว่าร้อยละ 70 ของเนื้อที่รวมทั้งจังหวัดเป็นที่
ราบลอนลูกคลื่นอันเกิดจากการทับถมของดินตะกอน และมีทิวเขาทอดตัวยาวในแนวเหนือใต้
ทำให้เกิดภูมิประเทศ 2 ลักษณะคือ ที่ราบชายฝั่ง และแอ่งประแสร์ - พังราด

- ที่ราบชายฝั่ง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มบริเวณกว้างสองฝั่งแม่น้ำระยองลุ่มน้ำ
ประแสร์- พังราด

- แอ่งประแสร์ - พังราด มีลักษณะเป็นเนินเขาล้อมรอบทั้งสามด้าน ทิศใต้
เปิดออกสู่ทะเล พื้นที่ที่ติดกับ ชายฝั่งทะเลมีระดับต่ำ เกิดเป็นป่าชายเลนยาวตลอดแนวชายฝั่ง
ทะเล

4.1.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุมเขตร้อน มีลมทะเลพัดผ่านตลอดปี อากาศ
อบอุ่นไม่ร้อนจัด ฤดูร้อนอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ฤดูฝนอยู่ในช่วงเดือน
พฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาวตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคมอุณหภูมิเฉลี่ย
28.20 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 76.7 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณน้ำฝน 1,360 มิลลิเมตรต่อปี

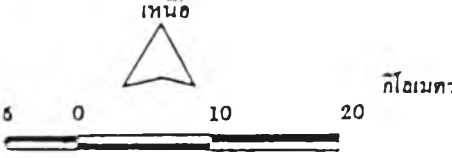

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : ขอบเขตอำเภอ / กิ่งอำเภอ จังหวัดระยอง พ.ศ. 2540

แผนที่ที่ 4.1

- สัญลักษณ์
- ขอบเขตจังหวัด
 - ขอบเขตอำเภอ

ตารางที่ 4.1 แสดงรูปแบบการบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดระยอง พ.ศ. 2540

อำเภอ/กิ่งอำเภอ							
เมือง	แกลง	บ้านค่าย	บ้านฉาง	ปลวกแดง	วังจันทร์	กิ่ง อ. เขาชะเมา	กิ่ง อ. นิคมพัฒนา
ต.กะเฉด	ต.กระแสรีบ	ต.ชากบก	ต.บ้านฉาง	ต.ตาสีสิทธิ์	ต.ชุมแสง	ต.เขาน้อย	ต.นิคมพัฒนา
ต.แกลง	ต.กร่ำ	ต.ตาขัน	ต.พลา	ต.ปลวกแดง	ต.ป่าขุบใน	ต.ชำม้อ	ต.พนานิคม
ต.เชิงเนิน	ต.กองดิน	ต.บ้านค่าย	ต.สำนักท้อน	ต.มาบข่างพร	ต.พลงตาเอี่ยม	ต.น้ำเป็น	ต.มะขามคู่
ต.ตะพง	ต.คลองปูน	ต.บางบุตร		ต.แม่น้ำคู่	ต.วังจันทร์	ต.ห้วยทับมอญ	ต.มาบข่า
ต.ทับมา	ต.ชากโดน	ต.หนองบัว		ต.ละหาร			
ต.ท่าประดู่	ต.ชากพง	ต.หนองตะพาน		ต.หนองไร่			
ต.นาตาขวัญ	ต.ทางเกวียน	ต.หนองละลอก					
ต.น้ำคอก	ต.ทุ่งควายกิน						
ต.เนินพระ	ต.เนินฉ้อ						
ต.บ้านแลง	ต.บ้านนา						
ต.ปากน้ำ	ต.ปากน้ำประแสร์						
ต.เพ	ต.พังราด						
ต.มาบตาพุด	ต.วังหว้า						
ต.ห้วยโป่ง							
รวมตำบล	14	13	7	3	6	4	4
รวมหมู่บ้าน	67	138	59	21	34	27	9
รวมเทศบาล	4	5	1	2	2	1	1

ที่มา : กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย

4.1.2.4 ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วยทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรแร่ธาตุ

- ทรัพยากรป่าไม้ ป่าในจังหวัดระยองส่วนใหญ่เป็นป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) ป่าชายเลน ป่าเบญจพรรณ ป่าชายหาด และป่าละเมาะ ในปี พ.ศ.2540 จังหวัดระยองมีเนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 513,743 ไร่ อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบ้านค่ายและอำเภอแกลง และมีเนื้อที่อุทยานแห่งชาติ จำนวน 124,275 ไร่ อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองและกิ่งอำเภอเขาชะเมา (ตารางที่ 4.2) จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดระยองมีจำนวนลดลง เนื่องจากการบุกรุกทำลายเพื่อการเกษตรและโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (ส.ป.ก.4 - 01) ในพื้นที่ป่าบ้านนาและป่าทุ่งควายกิน

- ทรัพยากรน้ำ จังหวัดระยองมีลุ่มน้ำและอ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและอุตสาหกรรม ดังนี้

- ลุ่มน้ำคลองใหญ่หรือลุ่มน้ำระยอง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอบางละมุง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และอำเภอเมือง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง ภายในลุ่มน้ำประกอบด้วยลำน้ำสาขาห้วยพันเสด็จ , คลองหินลอย, คลองระเวิง, คลองปลาไหล, คลองพลู, คลองดอกกราย, คลองใหญ่, คลองมาบช้า และคลองตาขวัญ มีทิศทางไหลลงทางใต้ ผ่านอำเภอบ้านค่าย อำเภอเมืองระยองและไหลลงสู่อ่าวไทย

- ลุ่มน้ำระยองตะวันตกครอบคลุมพื้นที่อำเภอสัตหีบ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และอำเภอเมือง จังหวัดระยอง ภายในลุ่มน้ำมีคลองสายเล็กๆ ที่เกิดจากต้นน้ำของภูเขาทางตอนเหนือของอำเภอสัตหีบ และไหลลงสู่อ่าวไทย

- ลุ่มน้ำระยองตะวันออก ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองระยอง และอำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีลำน้ำที่สำคัญ คือ คลองยาว

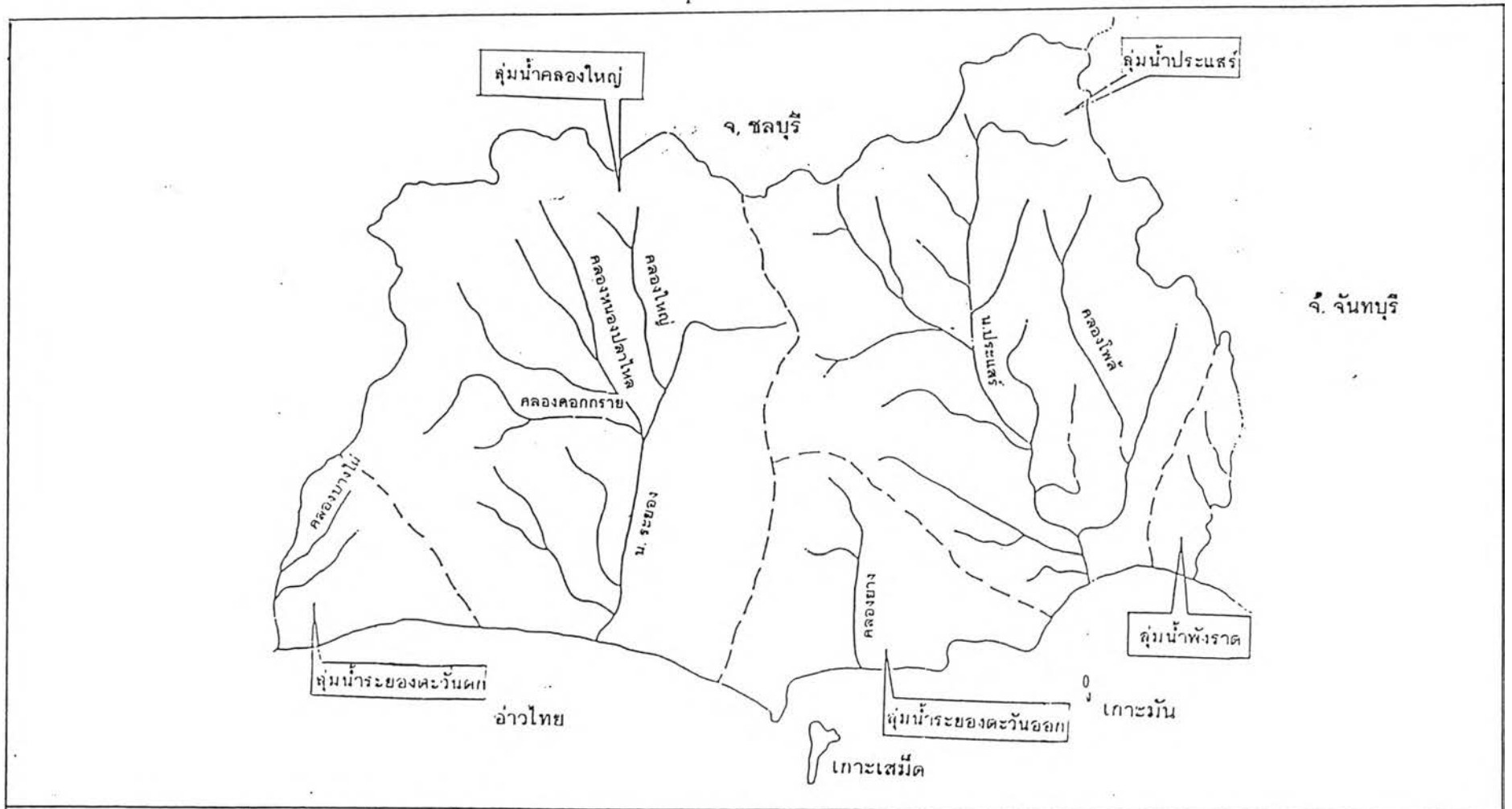
- ลุ่มน้ำแม่น้ำประแสร์ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ภายในลุ่มน้ำประกอบด้วย คือ คลองสะพาน คลองโพล้ คลองระโอก และไหลลงสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำประแสร์

- ลุ่มน้ำแม่น้ำพังราด ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอแกลง จังหวัดระยอง และอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ภายในลุ่มน้ำประกอบด้วย แม่น้ำพังราด ซึ่งเป็นลำน้ำแบ่งเขตจังหวัดระยองกับจังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 4.2 แสดงเนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติ จังหวัดระยอง พ.ศ. 2540

ชื่อป่า	เนื้อที่ (ไร่)	ที่ตั้ง
1. ป่าสงวนแห่งชาติ		
- ป่าหนองสนม	500	อ.เมือง
- ป่ากะเจด ป่าเพและป่าแกลง	28,937	อ.เมืองและอ.บ้านค่าย
- ป่าบ้านเพ	625	อ.เมือง
- ป่าภูเขาหินตั้ง	5,700	อ.เมืองและอ.แกลง
- ป่าเขาห้วยมะหาด ป่าเขานั่งยองและป่าเขาครอก	17,811	อ.เมืองและอ.บ้านฉาง
- ป่าคลองระเวียงและป่าเขาสมเสียด	137,500	อ.ปลวกแดงและอ.บ้านค่าย
- ป่าบ้านนาและป่าทุ่งควายกิน	313,500	อ.แกลงและกิ่ง อ. เขาชะเมา
- ป่าชายเลนประแสร์และป่าพังราว	9,090	อ.แกลง
รวมเนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติ	513,743	
2. อุทยานแห่งชาติ		
- เขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ด	81,875	อ.เมือง
- เขาชะเมา - เขาวง	42,400	กิ่ง อ. เขาชะเมา
รวมเนื้อที่อุทยานแห่งชาติ	124,275	

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัดระยอง

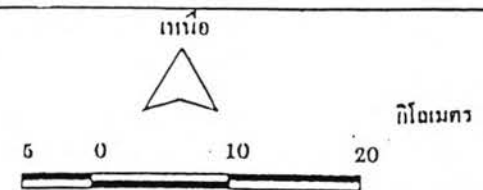
ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : แหล่งน้ำ

สัญลักษณ์

- แม่น้ำ น้ำคสา
- ขอบเขตคุ่มน้ำ
- ขอบเขตจังหวัด

แผนที่ที่ 4.2

- อ่างเก็บน้ำดอกกราย ตั้งอยู่ที่ตำบลตาสีหิ อำเภอลวกแดง จังหวัดระยอง ความจุของอ่างประมาณ 78 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคสำหรับการประปาและเพื่อการอุตสาหกรรมสำหรับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยได้ต่อท่อส่งน้ำขนาด 1.35 เมตร จากอ่างเก็บน้ำดอกกรายมายังนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เป็นระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร

- อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล ตั้งอยู่ที่ตำบลตาสีหิ อำเภอลวกแดงจังหวัดระยอง ความจุของอ่างประมาณ 164.70 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและอุตสาหกรรมในพื้นที่มาบตาพุดและพื้นที่แหลมฉบัง

● **ทรัพยากรแร่ธาตุ** ทรัพยากรแร่ธาตุที่สำคัญของจังหวัดระยองได้แก่

- แร่ทรายแก้ว มีการให้สัมปทานการทำเหมืองเนื้อที่ 740 ไร่ ในตำบลชากพง ตำบลกร่ำ อำเภอแกลง ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมทรายแก้ว กระจก ขวด สารเคมี ตัวเร่ง-ปฏิริยาในการถลุงโลหะ เซรามิค ฯลฯ ปัจจุบันมีการขอยื่นประทานบัตรเพิ่มเติมในท้องที่อำเภอแกลง และอำเภอเมืองระยอง

- แร่ดินขาว มีการให้สัมปทานการทำเหมืองเนื้อที่ 70 ไร่ ในตำบลเนินซ้อ ตำบลห้วยยาง อำเภอแกลง ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเซรามิค สีกระเบื้อง กระดาษ

- แร่หินอุตสาหกรรมประเภทหินแกรนิต มีการให้สัมปทานการทำเหมืองเนื้อที่ 98 ไร่ ในตำบลห้วยโป่ง ใช้ในการก่อสร้าง ถนนทะเล เพื่อการก่อสร้างท่าเทียบเรือ ปัจจุบันมีการขอสัมปทานบัตรเพิ่มเติมในอำเภอเมือง อำเภอบ้านฉาง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอนิคมนิคมพัฒนา รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 6,000 ไร่ เนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมก่อสร้างในพื้นที่จังหวัดระยองและจังหวัดใกล้เคียง

- แร่หินประดับประเภทหินแกรนิต มีการให้สัมปทานการทำเหมืองในกิ่งอำเภอนิคมนิคมพัฒนาและอำเภอบ้านค่าย เนื้อที่ 500 ไร่ ใช้เป็นหินประดับตกแต่งอาคาร ปูพื้นและประดับฝาผนัง

จากการกระจายตัวของแหล่งแร่ในอำเภอต่างๆ นำมาซึ่งวัตถุดิบที่สำคัญในอุตสาหกรรมก่อสร้างที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นในกิจกรรมด้านพาณิชย์กรรมและพักอาศัยของชุมชนเมืองระยองและพื้นที่ต่อเนื่อง

● **ทรัพยากรท่องเที่ยว** แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและกิจกรรม ซึ่งกระจายตัวทั่วไปในเทศบาลเมืองระยองและพื้นที่แนวชายฝั่งทะเล

- แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ชายทะเลและเกาะต่างๆ

- ชายฝั่งสตึบ - ระยอง มีหาดพลา ตำบลบ้านฉาง และหาดทรายทอง ตำบลมาบตาพุด ชายหาดทั้ง 2 มีถนนและเขื่อนเลียบชายหาด พื้นที่หลังหาดเป็นที่โล่ง มีร้านอาหารและบังกาโลอยู่ประปราย สภาพน้ำทะเลเริ่มมีปัญหามลพิษเนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งอุตสาหกรรมและท่าเรือน้ำลึกมาบตาพุด

- ชายหาดบริเวณปากแม่น้ำระยอง อยู่ในเขตตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองระยอง ประกอบด้วย แหลมเจริญและหาดสุขลา เป็นหาดที่อยู่ใกล้ชุมชนเมืองระยองมากที่สุด จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองระยอง

- อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ด ประกอบด้วย หาดแม่รำพึง หาดกันอ่าว เขาแหลมหญ้า หมู่เกาะเสม็ด เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมของจังหวัด โดยเฉพาะหมู่เกาะเสม็ดมีการสร้างบ้านพักและร้านค้าริมหาดเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้สภาพแวดล้อมของหมู่เกาะเสื่อมโทรมลง ปัจจุบันกรมป่าไม้ได้เข้าไปดำเนินจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยควบคุมไม่ให้เกิดการประกอบธุรกิจบนเกาะเสม็ดขยายตัวเพิ่มขึ้น

- สวนรุกขชาติเพ (สวนสน) อยู่ห่างจากบ้านเพประมาณ 5 กิโลเมตร บริเวณชายหาดมีความร่มรื่นเนื่องจากถูกปกคลุมด้วยแนวสนทั้งสองฟากฝั่งถนน พื้นที่หลังหาดเป็นแนวยาว เป็นที่ตั้งของร้านค้า ร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว

- หาดวังแก้ว อยู่ห่างจากบ้านเพประมาณ 18 กม. เป็นชายหาดที่มีการสร้างบังกาโล เรือนแถวเตนท์ และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

- หาดแม่พิมพ์และอ่าวไข่ หาดแม่พิมพ์อยู่ห่างจากวังแก้วประมาณ 11 กิโลเมตร มีถนนและเขื่อนเลียบชายหาด พื้นที่หลังหาดเป็นที่โล่งและสวนมะพร้าว มีเพิงร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่มเป็นจำนวนมาก ส่วนบริเวณอ่าวไข่ เป็นอ่าวขนาดเล็กที่อยู่ถัดจากแหลมแม่พิมพ์ไปทางทิศตะวันออก ด้านหลังหาดมีที่ราบขนาดเล็ก เป็นจุดพักสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสงบ

- แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และศาสนสถาน ได้แก่ อนุสาวรีย์สุนทรภู่ ตั้งอยู่ริมถนนสายแกลง - แหลมแม่พิมพ์ บริเวณอนุสาวรีย์จัดเป็นสวนหย่อม มีสระน้ำอยู่ตรงกลาง ภายในสระน้ำมีรูปปั้นนางผีเสื้อสมุทรและนางเงือก บนเนินเป็นที่ตั้งของรูปหล่ออนุสาวรีย์สุนทรภู่เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวัดสารนารถธรรมาราชเป็นวัดที่ได้ยืมส่วนโบราณสถานที่สำคัญ เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ ไว้ภายในวัด

- แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและกิจกรรม ได้แก่ หมู่บ้านประมงปากน้ำระยอง เป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ใช้สัตว์น้ำทะเลเป็นวัตถุดิบ เช่น โรงงานน้ำปลา กะปิ และที่ตั้งของอู่ต่อเรือ หมู่บ้านประมงบ้านเพ เป็นชุมชนประมงผลิตอุตสาหกรรมอาหารทะเลภายในครัวเรือนและเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองประเภทอาหารทะเล ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวอย่างมาก เนื่องจากเป็นทางผ่านไปยังท่าเรือที่จะไปเกาะเสม็ด, เทศกาลผลไม้และสินค้าทางการเกษตร เป็นงานประจำปีของจังหวัดระยอง ซึ่งจะจัดขึ้นที่ตลาดกลางเพื่อการเกษตรตำบลตะพง ภายในงานมีสินค้าราคาถูกจากชาวสวน การประกวดผลไม้ประจำจังหวัด เช่น ทูเรียน มังคุด เงาะ ฯลฯ

4.1.2.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการศึกษาข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ตารางที่ 4.3) พบว่าเนื้อที่ป่าไม้ของจังหวัดระยองลดลงจาก 150,383 ไร่ ในปี พ.ศ. 2527 เป็น 138,250 ไร่ ในปี พ.ศ. 2537 เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ประเภท ยางพารา ทูเรียน เงาะ มังคุด มะม่วง มะพร้าว การทำสวนผัก ไม้ดอก ฯลฯ ส่งผลให้เนื้อที่เกษตรเพิ่มขึ้นจาก 1,298,729 ไร่ ในปี พ.ศ. 2527 เป็น 15,376,658 ไร่ ในปี พ.ศ. 2537 ส่วนการลดลงของทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์จาก 7,958 ไร่ ในปี พ.ศ. 2527 เป็น 1,562 ไร่ ในปี พ.ศ. 2537 เป็นผลมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - พ.ศ.2529) ที่กำหนดให้จังหวัดระยองมีบทบาทเป็นเมืองรองของภาคตะวันออก ทำหน้าที่รองรับการกระจายตัวของอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานครสู่ท้องถิ่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - พ.ศ.2534) กำหนดนโยบายส่งเสริมพื้นที่ตำบลมาบตาพุดให้เป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมหนักขนาดใหญ่ซึ่งได้ดำเนินการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน ด้วยการพัฒนาให้จังหวัดระยองเป็นโครงข่ายชุมชนเดียวกับจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง ท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง ส่งผลให้การใช้ที่ดินของจังหวัดระยองจึงเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและกิจกรรมต่อเนื่อง ทำให้ที่อยู่อาศัยได้เพิ่มขึ้นจาก 27,723 ไร่ ในปี พ.ศ. 2527 เป็น 40,278 ไร่ ในปี พ.ศ. 2537 เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่เข้ามาเป็นแรงงานในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ส่วนการเพิ่มขึ้นของที่รกร้างว่างเปล่าเกิดจากการซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรของนายทุน เนื่องจากคาดว่าจะมีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4.3 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดระยอง พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2537

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	พ.ศ.2527	พ.ศ. 2537	การเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2527- พ.ศ.2537)
เนื้อที่ป่า	150,383	138,250	- 8.07
เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร	1,298,729	1,537,658	18.40
ที่อยู่อาศัย	27,723	40,278	45.29
ที่นา	184,879	113,911	- 38.39
พืชไร่	838,610	553,075	- 34.05
ไม้ผล ไม้ยืนต้น	217,315	783,720	260.64
ทำสวนผัก ไม้ดอก	2,112	3,771	78.55
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	7,958	1,562	- 80.37
ที่รกร้างว่างเปล่า	6,919	15,103	118.28
ที่อื่น ๆ	13,213	26,238	98.58
เนื้อที่ไม่ได้จำแนก	770,888	544,092	- 29.42
รวม	2,220,000	2,220,000	-

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4.1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

การศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ พิจารณาจากข้อมูลผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด กองบัญชาประชาชนชาติ สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ใน ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา (ตารางที่ 4.4) เป็นศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด เพื่อนำไปสู่ความเชื่อมั่นว่าการเปลี่ยนแปลงของเมืองระยองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นผลมาจากการขยายตัวของสาขาอุตสาหกรรม จากการศึกษาดังกล่าวพบว่าอุตสาหกรรมเริ่มมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ส่งผลให้สาขาเกษตรกรรมซึ่งเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของจังหวัดมีส่วนการขยายตัวที่ลดลง ดังนี้

4.1.3.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดระยอง ในปี พ.ศ. 2525 ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จังหวัดระยองมีผลิตภัณฑ์มวลรวม 3,230,376 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 4,572,455 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2530 โครงสร้างสาขาการผลิตที่สำคัญ ในปี พ.ศ. 2525 ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม มีมูลค่า 1,191,096 ล้านบาท คิดเป็น

ตารางที่ 4.4 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดระยอง พ.ศ. 2525 - 2530 ณ ราคาคงที่ พ.ศ. 2515

สาขาการผลิต	พ.ศ. 2525		พ.ศ.2530		อัตราการเพิ่ม พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2530
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	
เกษตรกรรม	1,191,096	36.87	1,290,278	28.2185	1.67
กสิกรรม	802,596	24.85	803,066	17.56313	0.01
ปศุสัตว์	53,367	1.65	66,439	1.453027	4.90
ประมง	183,952	5.69	245,822	5.376149	6.73
ป่าไม้	7,589	0.23	14,069	0.30769	17.08
บริการทางการเกษตร	64,070	1.98	52,372	1.14538	-3.65
การแปรรูปสินค้าเกษตร	79,522	2.46	108,510	2.373123	7.29
เหมืองแร่และย่อยหิน	16,092	0.50	236,047	5.162369	273.37
อุตสาหกรรม	515,783	15.97	754,166	16.49368	9.24
การก่อสร้าง	65,855	2.04	88,164	1.928155	6.78
การไฟฟ้าและการประปา	76,467	2.37	246,984	5.401562	44.60
การคมนาคมและการขนส่ง	157,801	4.88	263,236	5.756995	13.36
การค้าส่งและการค้าปลีก	696,295	21.55	946,728	20.70503	7.19
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	46,898	1.45	108,776	2.378941	26.39
ที่อยู่อาศัย	127,957	3.96	155,500	3.400799	4.31
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	95,899	2.97	122,009	2.668348	5.45
การบริการ	240,053	7.43	342,567	7.491971	8.54
รวมผลิตภัณฑ์	3,230,376	100.00	4,572,455	100	8.31

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 4.5 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดระยองเปรียบเทียบกับภาคตะวันออก พ.ศ. 2533 - พ.ศ.2538 ณ ราคาคงที่ พ.ศ. 2531

สาขาการผลิต	ภาคตะวันออก		สัดส่วนร้อยละ		อัตราการเพิ่ม %	จังหวัดระยอง		สัดส่วนร้อยละ		อัตราการเพิ่ม %	สัดส่วนร้อยละ	
	2533	2538	2533	2538		2533 -2538	2533	2538	2533		2538	2533 -2538
เกษตรกรรม	26,203,625	31,423,927	14.45	10.43	3.98	5,834,417	8,631,267	17.65	14.13	9.59	22.27	27.47
กลีกรวม	12,679,808	14,616,049	6.99	4.85	3.05	2,532,220	2,914,192	7.66	4.77	3.02	19.97	19.94
ปศุสัตว์	4,876,121	4,531,644	2.69	1.50	-1.41	204,731	426,096	0.62	0.70	21.62	4.20	9.40
ประมง	5,824,634	9,775,825	3.21	3.24	13.57	2,231,670	4,459,620	6.75	7.30	19.97	38.31	45.62
ป่าไม้	182,643	7,244	0.10	0.00	-19.21	176,984	1,914	0.54	0.00	-19.78	96.90	26.42
บริการทางการเกษตร	996,200	589,090	0.55	0.20	-8.17	133,955	28,585	0.41	0.05	-15.73	13.45	4.85
การแปรรูปสินค้าเกษตร	1,644,219	1,904,075	0.91	0.63	3.16	554,856	800,860	1.68	1.31	8.87	33.75	42.06
เหมืองแร่และย่อยหิน	12,514,955	18,618,509	6.90	6.18	9.75	12,236,537	18,202,298	37.02	29.80	9.75	97.78	97.76
อุตสาหกรรม	53,261,709	143,474,732	29.37	47.61	33.88	3,556,814	13,511,537	10.76	22.12	55.98	6.68	9.42
การก่อสร้าง	8,657,020	12,367,143	4.77	4.10	8.57	1,086,499	2,240,009	3.29	3.67	21.23	12.55	18.11
การไฟฟ้าและการประปา	5,522,788	12,116,529	3.05	4.02	23.88	2,421,249	5,875,288	7.32	9.62	28.53	43.84	48.49
การคมนาคมและการขนส่ง	7,604,301	14,098,679	4.19	4.68	17.08	994,441	2,831,434	3.01	4.64	36.95	13.08	20.08
การค้าส่งและการค้าปลีก	19,497,851	29,807,120	10.75	9.89	10.57	2,557,785	3,560,062	7.74	5.83	7.84	13.12	11.94
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	6,294,855	10,315,035	3.47	3.42	12.77	1,097,773	1,772,064	3.32	2.90	12.28	17.44	17.18
ที่อยู่อาศัย	4,716,470	6,709,441	2.60	2.23	8.45	620,410	883,028	1.88	1.45	8.47	13.15	13.16
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	4,116,788	5,342,596	2.27	1.77	5.96	345,624	1,379,329	1.05	2.26	59.82	8.40	25.82
การบริการ	32,973,315	17,076,907	18.18	5.67	-9.64	2,306,458	2,187,987	6.98	3.58	-1.03	6.99	12.81
มวลรวมผลิตภัณฑ์	181,363,677	301,350,618	100.00	100.00	13.23	33,058,007	61,074,303	100.00	100.00	16.95	18.23	20.27
รายได้เฉลี่ยต่อคน	50,880	109,138			22.90	83902	168,324			20.12		

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สัดส่วนร้อยละ 36.87 รองลงมาได้แก่ กสิกรรม มีมูลค่า 802,569 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 24.85 คำส่งและคำปลีก 696,295 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 21.56 อุตสาหกรรมมีมูลค่า 515,783 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.91 และสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน มีมูลค่า 16,092 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.50 จากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัดระยองจัดอยู่ในภาคเกษตรกรรม การค้าปลีกและคำส่ง ความสำคัญ ของอุตสาหกรรมที่มีต่อการเติบโตของโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดมีสัดส่วนที่น้อยมาก

4.1.3.2 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดระยองในปี พ.ศ. 2530 หลังจากดำเนินการตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกมาเป็นระยะเวลา 5 ปี (ตารางที่ 4.5) พบว่า สาขาเกษตรกรรมจะยังคงเป็นสาขาที่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตอื่นๆ พบว่ามีสัดส่วนที่ลดลง โดยในปี พ.ศ. 2530 สาขาเกษตรกรรมมีมูลค่า 1,290,278 ล้านบาท แต่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 28.22 ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2525 ประมาณร้อยละ 0.8 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่สาขากสิกรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกัน โดยมีมูลค่า 803,066 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.56 ส่วนสาขาคำส่งและคำปลีกมีสัดส่วนไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก โดยมีมูลค่า 964,728 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 21.10 แสดงให้เห็นว่าบทบาทสำคัญของจังหวัดด้านการค้าส่งและคำปลีกยังคงมีความสำคัญอยู่ โดยพื้นที่ที่เป็นศูนย์รวมของกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระยอง ในขณะที่สาขาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมของจังหวัดมีสัดส่วนที่ลดลง สาขาอุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐานของเมืองได้ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้น โดยสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่า 754,166 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.49 , สาขาไฟฟ้าและประปา มีมูลค่า 246,984 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.40, สาขาคมนาคมและขนส่ง มีมูลค่า 263,236 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.76 และสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน มีมูลค่า 5.16 เป็นต้น

เมื่อศึกษามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดระยองในปีสุดท้ายซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลได้ในขณะทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ปี พ.ศ. 2538 และทำการพิจารณาย้อนหลังมาจนถึงปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นปีที่จังหวัดระยองได้รับกระแสการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมจากรัฐบาลชานานใหญ่ ดังได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และฉบับที่ 7 พบว่า

4.1.3.3 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ในปี พ.ศ. 2533 จังหวัดระยองมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม 33,058,007 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 61,074,303 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2538 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18.23 และ 20.27 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันออก มีอัตราการขยายตัวของ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดระยองในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2533 - พ.ศ.2538) เฉลี่ยร้อยละ 16.95 สูงกว่า อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันออก ซึ่งเฉลี่ยร้อยละ 13.23 แสดงให้เห็นว่าใน อนาคตจังหวัดระยองจะเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญต่อการเติบโตของภาคตะวันออก

4.1.3.4 โครงสร้างสาขาการผลิตของจังหวัดระยอง ในปี พ.ศ. 2533 จังหวัดระยองมีสาขา การผลิตที่สำคัญ 3 สาขา คือ เหมืองแร่และย่อยหิน มีมูลค่า 12,236,537 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 37.02 รองลงมาคือ เกษตรกรรม มีมูลค่า 5,834,417 ล้านบาทคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.65 และอุตสาหกรรม มีมูลค่า 3,556,814 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.76 ในปี พ.ศ. 2538 สาขาการผลิตที่สำคัญยังคงเป็นเหมืองแร่และย่อยหิน มีมูลค่า 18,202,298 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.80 รองลงมาคือ อุตสาหกรรม มีมูลค่า 13,511,537 ล้านบาท คิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 22.12 และเกษตรกรรม มีมูลค่า 8,631,267 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.13 ตามลำดับ สาเหตุที่สาขาเหมืองแร่และย่อยหินมีสัดส่วนที่สูงเป็นเพราะการขยายตัวของการ ก่อสร้างและการรวมสาขาการผลิตปิโตรเคมีและก๊าซธรรมชาติเข้าไว้ด้วย ส่วนสาเหตุที่สาขา เกษตรกรรมลดลงเนื่องจากพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ อำเภอบ้านค่าย อำเภอ ปลวกแดง และกิ่งอำเภอนิคมน้ำเค็มพัฒนา มีการขยายตัวการใช้ที่ดินด้านอุตสาหกรรม มีการกระจายตัว ของนิคมอุตสาหกรรม โรงงานทั่วไป รวมทั้งการขยายตัวของพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวด้าน เศรษฐกิจและประชากร โดยในอนาคตสาขาอุตสาหกรรมจะมีความสำคัญต่อโครงสร้างเศรษฐกิจ ของจังหวัดระยองมากขึ้น เนื่องจากการเชื่อมโยงโครงข่ายชุมชนภาคตะวันออกกับ กรุงเทพมหานครให้เป็นชุมชนเดียวกัน การพัฒนาสนามบินอู่ตะเภา สนามบินหนองงูเห่า บั๊จจัย ด้านพลังงาน ความแตกต่างของวัตถุดิบ ความต้องการใช้สินค้าประเภทพลาสติกทดแทนสินค้าที่ ผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติ การเป็นพื้นที่ส่งเสริมการลงทุนเขต 3 ทำให้อุตสาหกรรมผลิตเหล็กของ จังหวัดชลบุรีซึ่งกระจายตัวบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 (ชลบุรี - พนัสนิคม - ฉะเชิงเทรา) ขยายตัวมายังพื้นที่อำเภอปลวกแดง ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานผลิตรถยนต์ในกลุ่ม โรงงาน เจเนอรัล มอเตอร์ ประเทศไทย (จำกัด)

4.1.3.5 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสาขาการผลิต เมื่อพิจารณาอัตราการเพิ่มของแต่ละ สาขาการผลิตระหว่างปี พ.ศ. 2533 - พ.ศ.2538 พบว่าสาขาการผลิตที่มีอัตราการเพิ่มสูงสุด ได้แก่ การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ มีมูลค่า 1,033,705 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 59.82 รองลงมา คือ และอุตสาหกรรม มีมูลค่า 9,954,723 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55.98 การคมนาคมและการขนส่ง มีมูลค่า 1,836,993 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 36.95 การไฟฟ้า และประปา มีมูลค่า 3,454,039 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.53 การก่อสร้าง มีมูลค่า 1,153,510 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 21.23 ตามลำดับ ซึ่งการเพิ่มขึ้นของสาขาการผลิต

ดังกล่าวเป็นผลมาจากการขยายตัวเพื่อรองรับการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมและชุมชน โดยเฉพาะการบริหารและการป้องกันประเทศนั้น จังหวัดระยองมีโครงการขยายสถานที่ราชการซึ่งกระจุกตัวบริเวณถนนตากสินมหาราชมายังบริเวณรอบนอกเขตชุมชน อาทิเช่น บริเวณป่าสงวนแห่งชาติหนองสนม บริเวณทัศนศึกษาเปิดห้วยโป่ง บริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 36 (บางละมุง -ระยอง) ประกอบกับการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในการจัดการแก้ไขปัญหาความจำเป็นพื้นฐานของประชาชน การขยายตัวของสาขาก่อสร้างเป็นการสร้างบ้านจัดสรร บ้านเช่า ซึ่งกระจายตัวบริเวณรอบนอกของเมืองตามแนวถนนสุขุมวิท และพื้นที่ด้านในของถนนสายย่อยต่างๆ เป็นต้น ส่วนสาขาการผลิตที่มีอัตราการเพิ่มที่ลดลง ได้แก่ การบริการทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ -19.78 และการแปรรูปสินค้าเกษตร คิดเป็นร้อยละ -15.73 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูกพืชไร่และพืชน้ำ ดังจะเห็นจากตารางที่ 4.3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในระหว่างปี (พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2537) การใช้ที่ดินเพื่อเพาะปลูกพืชไร่ ได้ลดลงร้อยละ -34.50 และ -38.39 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดระยองนับตั้งแต่เริ่มดำเนินตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกพบว่า ในปี พ.ศ.2525 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีมูลค่า 3,230,376 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 4,572,455 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2530, ในปี พ.ศ. 2533 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีมูลค่า 33,058,007 ล้านบาท , ในปี พ.ศ.2538 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีมูลค่า 61,074,303 ล้านบาท จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในระยะแรกของการพัฒนาส่วนต่างอัตราการเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดระยองมีประมาณ 1 ล้านบาท แต่เมื่อดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 9 ปี (พ.ศ. 2525 – พ.ศ. 2533)มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดได้เพิ่มขึ้นเป็น 10 เท่า โดยมีมูลค่าสูงถึง 33,058,007 ล้านบาท ในขณะเดียวกันสาขาอุตสาหกรรมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้ขยายเพิ่มขึ้น จึงอนุมานได้ว่าการขยายตัวของสาขาอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีมูลค่าเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี ในปี พ.ศ. 2538 พบว่า มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าของปี พ.ศ. 2533 แสดงให้เห็นว่ากระแสของการพัฒนาอุตสาหกรรมจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกมีผลต่อการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง โดยเฉพาะชุมชนเมืองระยองได้แก่ เทศบาลเมืองระยองและเทศบาลตำบลมาตาปุดซึ่งเป็นพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมหนักขนาดใหญ่มีการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ที่พักอาศัย เป็นต้น

4.1.3.6 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ในปี พ.ศ. 2533 รายได้เฉลี่ยต่อคนของจังหวัดระยองมีมูลค่า 83,902 บาทต่อปี และเพิ่มขึ้นเป็น 168,324 บาทต่อปี ในปี พ.ศ. 2538 มีฐานะทางเศรษฐกิจจัดอยู่ในลำดับที่ 6 ของประเทศและลำดับที่ 2 ของภาคตะวันออก

ตารางที่ 4.6 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของจังหวัดระยอง ณ ราคาตลาด พ.ศ. 2539

จังหวัด	ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP)	ประชากร (* 1,000 คน)	รายได้เฉลี่ย (บาท)	ลำดับที่
กรุงเทพมหานคร	1,652,599,527	6,919	238,849	1
ปทุมธานี	119,219,312	505	236,078	2
สมุทรสาคร	82,743,266	389	212,708	3
ชลบุรี	193,709,104	938	206,599	4
สมุทรปราการ	174,615,170	923	189,182	5
ระยอง	83,657,080	497	168,324	6
ภูเก็ต	27,062,408	188	143,949	7
สระบุรี	61,057,231	529	115,420	8
นนทบุรี	73,569,364	700	105,099	9
ฉะเชิงเทรา	50,870,518	597	85,210	10
ฯลฯ				

ที่มา : กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4.1.3.7 การจัดเก็บภาษีของจังหวัดระยอง จากข้อมูลของสำนักงานสรรพากรจังหวัดระยอง (ตารางที่ 4.6) พบว่าการจัดเก็บภาษีมี่ความสัมพันธ์กับชุมชนและความเป็นเมือง อำเภอที่เป็นศูนย์กลางของจังหวัด อำเภอที่มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมและอำเภอที่อยู่ติดกับแนวชายฝั่งทะเลจะมีสภาพเศรษฐกิจดีกว่าอำเภอที่อยู่ทางด้านเหนือขึ้นไปซึ่งส่วนใหญ่มีการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร โดยแต่อำเภอแกลงมีพื้นที่เพื่อการเกษตร 540,000 ไร่ อำเภอบ้านค่ายมี 326,788 ไร่ อำเภอปลวกแดง มี 293,920 ไร่ อำเภอบ้านฉาง มี 140,077 ไร่ กิ่งอำเภอวังจันทร์มี 224,890 ไร่ (สมุดรายงานสถิติจังหวัดระยอง.2540) เป็นต้น อำเภอที่มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีสูงสุด คือ อำเภอเมืองจังหวัดระยองซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมและกิจกรรมด้านพาณิชยกรรมที่มีความหลากหลาย มีมูลค่าของการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวม 2,274,324,100 บาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 67.34 รองลงมาได้แก่ อำเภอปลวกแดงซึ่งเป็นพื้นที่ส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรม มีมูลค่าการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตรวม 301,088,292 บาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.91 และอำเภอแกลง ซึ่งเป็นแหล่ง

ตารางที่ 4.7 แสดงรายได้จากการจัดเก็บภาษีประเภทต่าง ๆ เป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2540

อำเภอ / กิ่งอำเภอ	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล	การค้า	อากรแสตมป์	มูลค่าเพิ่ม	ธุรกิจเฉพาะ	อื่น ๆ	รวม	สัดส่วนร้อยละ
อำเภอเมืองระยอง	896,146,600.17	642,695,442.12	6,760.00	16,638,552.86	581,294,459.40	136,217,470.88	1,324,825.40	2,274,324,110.83	67.34
อำเภอแกลง	74,964,241.61	12,197,364.43	16,322.78	2,411,843.56	117,346,099.42	23,425,263.64	276,000.00	230,637,135.44	6.83
อำเภอบ้านค่าย	39,786,098.99	40,887,742.35	-	692,373.79	52,040,793.38	26,793,728.83	150,500.20	160,351,237.54	4.75
อำเภอปลวกแดง	66,070,388.10	115,850,474.08	-	216,080.00	116,583,959.52	2,238,089.46	129,301.50	301,088,292.66	8.91
อำเภอบ้านฉาง	75,754,214.58	34,201,525.78	-	1,806,675.70	56,332,464.68	24,412,738.83	317,493.65	192,825,113.22	5.71
อำเภอวังจันทร์	8,035,522.18	388,255.08	-	140,523.00	1,224,605.09	1,124,768.68	28,300.00	10,941,974.03	0.32
กิ่งอำเภอเขาชะเมา	976,162.62	151,867.21	6,159.09	37,226.00	1,958,940.00	58,081.82	14,000.00	3,202,436.74	0.09
กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา	54,240,069.26	58,201,217.70	45,454.55	1,843,707.40	86,257,196.83	3,251,100.08	136,600.00	203,975,345.82	6.04
รวมจังหวัด	1,215,973,297.51	904,573,888.75	74,696.42	23,786,982.31	1,013,038,518.32	217,521,242.22	2,377,020.75	3,377,345,646.28	100.00

ที่มา : สำนักงานสรรพากรจังหวัดระยอง

ที่ตั้งของอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สัตว์น้ำ และสถานที่ท่องเที่ยว มีมูลค่าการจัดเก็บภาษีรวม 230,637,135 บาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.83 , กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา มีมูลค่าการจัดเก็บภาษีรวม 203,975,345 บาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.04 ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีการจัดเก็บภาษีได้น้อยได้แก่ กิ่งอำเภอเขาชะเมา มีมูลค่าการจัดเก็บภาษี 320,243.6 บาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.09 ,อำเภอวังจันทร์ มีมูลค่าการจัดเก็บภาษี 10,941,974 บาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.32 เหตุที่กิ่งอำเภอเขาชะเมามีสัดส่วนอัตราการจัดเก็บภาษีน้อยเป็นเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา เป็นเขตป่าอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา - เขาวง และเขตป่าต้นน้ำในเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้น 1A, 1B และ ชั้น 2 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม การจัดเก็บภาษีจึงต่ำ ส่วนอำเภอวังจันทร์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม การเพาะปลูกสับปะรด ข้าวโพด ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีการขยายตัวของการเพาะปลูกยางพารา แต่เนื่องจากไม่มีแหล่งท่องเที่ยวหรือการขยายตัวของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

4.1.4 สภาพทางสังคม

4.1.4.1 การศึกษา การศึกษาของจังหวัดระยอง แบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ

- ในระบบโรงเรียน มีสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนรวม 278 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนอนุบาล จำนวน 7 แห่ง ประถมศึกษา 254 แห่ง มัธยมศึกษา 15 แห่ง และอาชีวศึกษา 2 แห่ง
- นอกกระบบโรงเรียน มีสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนผู้ใหญ่ 10 แห่ง และวิชาชีพ 84 ห้องเรียน

โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองระยองและอำเภอแกลง โดยอยู่ในเขตอำเภอเมืองระยอง มีจำนวน 72 โรงเรียน มีนักเรียน 35,962 คน ในเขตอำเภอแกลง มีจำนวน 89 โรงเรียน มีนักเรียน 22,153 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อครูมากที่สุด คือ วิทยาลัยเทคนิค มีอัตราส่วนครู 1 คนต่อเด็กนักเรียน 40 คน (ตารางที่ 4.8) แสดงให้เห็นว่ายังมีความขาดแคลนผู้สอนในวิชาชีพ ปัจจุบันการศึกษาระดับวิชาชีพของจังหวัดระยองได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งที่เป็นสถาบันของรัฐบาลและเอกชน อาทิเช่น วิทยาลัยเทคนิคระยอง 2,วิทยาลัยเทคนิคมาบตาพุด, ระยองพาณิชย์การและเทคโนโลยีทีพีไอ ฯลฯ โดยกระจายตัวในชุมชนเมืองระยองและพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมตำบลตะพงและตำบลมาบตาพุด

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนสถานศึกษา ครู นักเรียน แยกตามสังกัด พ.ศ. 2540

หน่วยงาน/สถานศึกษา	จำนวนสถานศึกษา	ครู	นักเรียน	ครู : นักเรียน
สำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ	225	2,924	59,818	1 : 21
กรมสามัญศึกษา	17	865	22,792	1 : 27
สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน	28	809	20,148	1 : 25
กรมอาชีวศึกษา	2	153	6,010	1 : 40
สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น	5	147	4,666	1 : 32
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและอื่น ๆ	1	5	82	1 : 17

ที่มา : สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดระยอง พ.ศ. 2540

4.1.4.2 การศาสนา ประชาชนในจังหวัดระยองประมาณร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือ ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ และมีวัดพุทธศาสนา 233 แห่ง มีมัสยิด 7 แห่ง มีโบสถ์คริสต์ 5 แห่ง

4.1.4.3 การสาธารณสุข แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การรักษาพยาบาลและการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดระยองมีสถานพยาบาลระดับตำบล ได้แก่ สถานีอนามัยประจำตำบล จำนวน 92 แห่ง ระดับอำเภอมีโรงพยาบาลชุมชน จำนวน 5 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน จำนวน 9 แห่ง และระดับจังหวัดมีโรงพยาบาลทั่วไป จำนวน 1 แห่ง (ตารางที่ 4.9)

ปัญหาทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขของจังหวัดระยอง คือ บุคลากรมีน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางในทุกสาขา บุคลากรทางด้านทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล มีบุคลากรน้อยกว่าอัตรากำลังที่ส่วนกลางกำหนด จึงเกิดผลกระทบต่อคุณภาพการให้บริการ

4.1.5 ลักษณะทางประชากร

ประชากรของจังหวัดระยองมีการกระจายตัวที่สัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ โดยพื้นที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมและพื้นที่ต่อเนื่องจะมีการกระจายตัวที่หนาแน่น พื้นที่เกษตรกรรมจะมีการกระจายตัวของประชากรที่เบาบาง ซึ่งความแตกต่างของการกระจายตัวของประชากรในแต่ละพื้นที่ จะเป็นส่วนหนึ่งนำไปสู่การกำหนดแนวโน้มการใช้ที่ดินในอนาคต โดยการศึกษาลักษณะทางประชากรในปี พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2540 ประกอบด้วย

ตารางที่ 4.9 แสดงบริการทางสาธารณสุข บุคลากรทางการแพทย์ สถิติชีพ จังหวัดระยอง พ.ศ.2539

รายละเอียด/ปี	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2536	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2539
สถานบริการสาธารณสุขของรัฐ						
ร.พ. ทั่วไป	1	1	1	1	1	1
ร.พ. ชุมชน	5	5	5	5	5	5
สถานีอนามัย	85	87	88	90	92	92
จำนวนเตียงผู้ป่วย	540	540	512	512	536	616
สถานบริการสาธารณสุขของเอกชน						
ร.พ.	3	3	5	8	9	9
คลินิกแพทย์	45	59	57	58	59	72
คลินิกทันตแพทย์	12	15	18	19	63	22

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขระยอง

ตารางที่ 4.10 แสดงพื้นที่ จำนวนประชากร ความหนาแน่น อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรรายอำเภอ พ.ศ. 2534 และพ.ศ. 2539

เขตการปกครอง	พื้นที่ ตร.กม.	จำนวนประชากร (คน)				ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)		อัตราการเปลี่ยนแปลง ความหนาแน่นเฉลี่ย(%)
		พ.ศ. 2535	สัดส่วน %	พ.ศ.2540	สัดส่วน %	พ.ศ.2535	พ.ศ.2540	
อำเภอเมืองระยอง	514.55	148,750	34.00	181,636	35.99	289	353	4.42
อำเภอแกลง	788.46	127,339	29.10	121,045	23.99	162	154	-0.99
อำเภอบ้านค่าย	489.08	75,567	17.27	57,111	11.32	155	117	-4.88
อำเภอปลวกแดง	618.34	28,399	6.49	32,864	6.51	46	53	3.14
อำเภอบ้านฉาง	238.37	38,809	8.87	45,625	9.04	163	191	3.51
อำเภอวังจันทร์	395.25	18,688	4.27	21,102	4.18	47	53	2.58
กิ่งอำเภอเขาชะเมา	269.95		0.00	19,146	3.79	0	71	0.00
กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา	238.00		0.00	26,102	5.17	0	110	0.00
รวมจังหวัด	3,552.00	437,552	100.00	504,631	100.00	123	142	3.07

ที่มา : ส่วนกลางทะเบียนราษฎร สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

4.1.5.1 ขนาดประชากร จากการศึกษเกี่ยวกับขนาดประชากรของจังหวัดระยองจำแนกเป็น 2 ช่วงโดย ในปี พ.ศ. 2535 และ พ.ศ. 2540 ขนาดประชากรของจังหวัดระยองมีลักษณะดังนี้ (ตารางที่ 4.9)

- ขนาดประชากรปี พ.ศ. 2535 จำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 ขนาดประชากรน้อยมาก มีประชากรน้อยกว่า 30,000 คน ได้แก่ กิ่งอำเภอวังจันทร์ มีจำนวนประชากร 18,688 คน อำเภอปลวกแดง มีจำนวนประชากร 28,399 คน

- กลุ่มที่ 2 ขนาดประชากรน้อย มีประชากรตั้งแต่ 30,001 – 50,000 คน ได้แก่ อำเภอบ้านฉาง มีจำนวนประชากร 38,809 คน

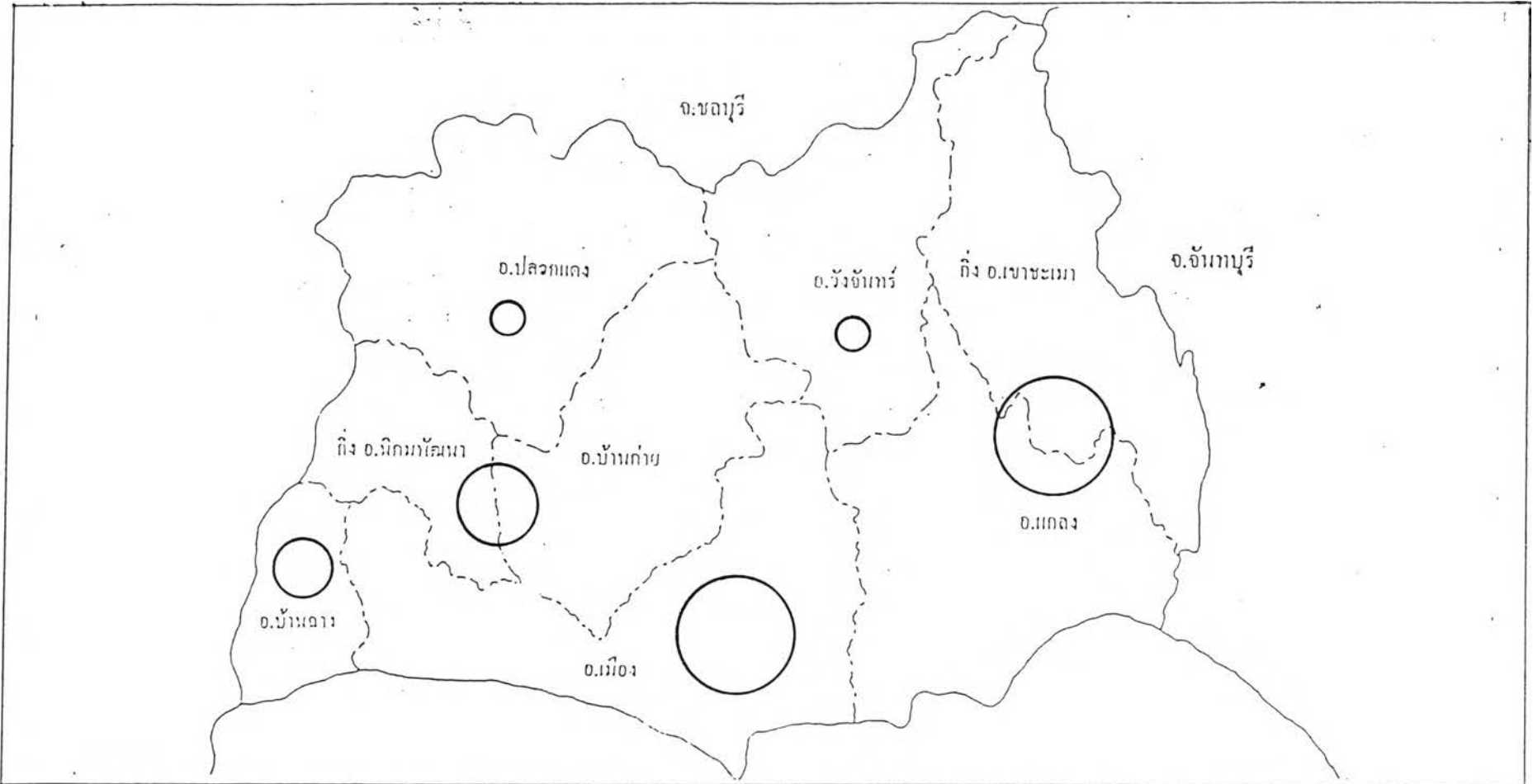
- กลุ่มที่ 3 ขนาดประชากรปานกลาง มีประชากรตั้งแต่ 50,001 – 100,000 คน ได้แก่ อำเภอบ้านค่าย มีจำนวนประชากร 75,567 คน

- กลุ่มที่ 4 ขนาดประชากรมาก มีประชากรมากกว่า 100,001 คน ได้แก่ อำเภอแกลง มีจำนวนประชากร 127,339 คน อำเภอเมือง มีจำนวนประชากร 148,750 คน

- ขนาดประชากร ปี พ.ศ. 2540 มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในบางกลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 ขนาดประชากรน้อยมาก มีประชากรน้อยกว่า 30,000 คน ได้แก่ อำเภอวังจันทร์ มีจำนวนประชากร 21,102 คน กิ่งอำเภอเขาชะเมา มีจำนวนประชากร 19,146 คน เป็นชุมชนเกษตรกรรม ไม่มีการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมหรือโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในพื้นที่, กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา มีจำนวนประชากร 26,102 คน เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่กำลังมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นของอุตสาหกรรมเนื่องจากความเชื่อมโยงด้านคมนาคมกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและปัจจัยด้านราคาที่ดิน ในอนาคตคาดว่าพื้นที่กิ่งอำเภอนิคมพัฒนาจะมีการเพิ่มขึ้นของประชากรและขยายตัวของการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเป็นแหล่งรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมจากตำบลมาบตาพุดและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

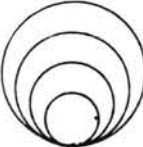

- กลุ่มที่ 2 ขนาดประชากรน้อย มีประชากรตั้งแต่ 30,001 - 50,000 คน ได้แก่ อำเภอบ้านฉาง มีจำนวนประชากร 45,625 คน เป็นชุมชนพาณิชยกรรมและประมงชายฝั่งขนาดเล็ก มีการขยายตัวการใช้ที่ดินด้านที่พักอาศัยเพื่อรองรับแรงงานระดับสูงจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด, และอำเภอปลวกแดง มีจำนวนประชากร 32,864 คน เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่กำลังมี

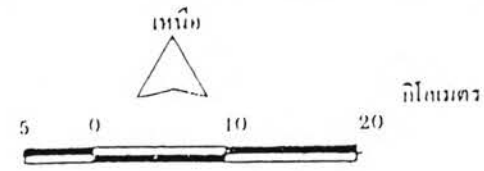

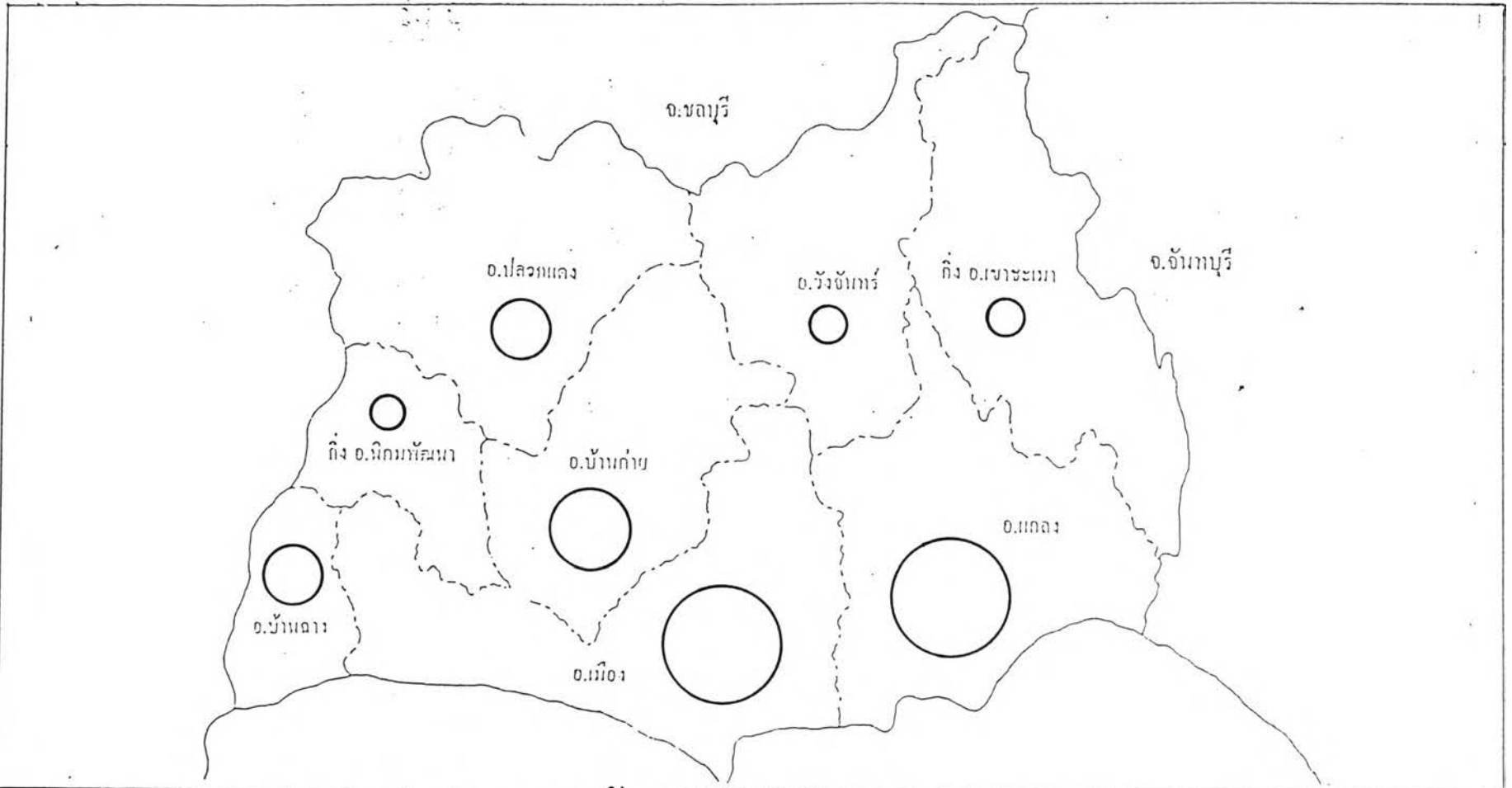
ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : ขนาดประชากรรายอำเภอ/ กิ่งอำเภอ จังหวัดระยอง พ.ศ. 2535

แผนที่ที่ 4.3

สัญลักษณ์	ขนาดประชากรมากกว่า 10,000 คน
	ขนาดประชากร 50,001 - 100,00 คน
	ขนาดประชากร 30,001 - 50,000 คน
	ขนาดประชากร 30,000 คน

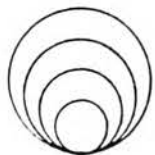

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

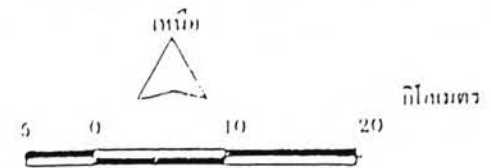
แสดง : ขนาดประชากรรายอำเภอ/ กิ่งอำเภอ จังหวัดระยอง พ.ศ. 2540

สัญลักษณ์

- ขนาดประชากรมากกว่า 10,000 คน
- ขนาดประชากร 50,001 - 100,000 คน
- ขนาดประชากร 30,001 - 50,000 คน
- ขนาดประชากร 30,000 คน

แผนที่ที่ 4.4

การขยายตัวเพิ่มขึ้นของภาคอุตสาหกรรมเนื่องจากความเกี่ยวเนื่องของพื้นที่ตำบลบ่อวิน จังหวัดชลบุรี ความเชื่อมโยงของโครงข่ายคมนาคมและการเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรม

- กลุ่มที่ 3 ขนาดประชากรปานกลาง มีประชากรตั้งแต่ 50,001 – 100,000 คน ได้แก่ อำเภอบ้านค่าย มีจำนวนประชากร 57,111 คน เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่กำลังมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมเนื่องจากมีโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงกับจังหวัดระยองและพื้นที่รอบนอก

- กลุ่มที่ 4 ขนาดประชากรมาก มีประชากรมากกว่า 100,001 คน ได้แก่ อำเภอเมือง มีจำนวนประชากร 181,636 คน เป็นย่านพาณิชย์กรรม บริการทางสังคม ศูนย์กลางคมนาคมทางบกแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรม อำเภอแกลง มีจำนวนประชากร 121,045 คน เป็นชุมชนเกษตรกรรม ท่องเที่ยวและประมงชายฝั่ง

4.1.5.2 ความหนาแน่นประชากร ในปี พ.ศ. 2535 จังหวัดระยองมีประชากรทั้งสิ้น 437,552 คน มีความหนาแน่น 123 คน/ตร.กม. และเพิ่มขึ้นเป็น 504,631 คนในปี พ.ศ. 2540 มีความหนาแน่น 142 คน/ตร.กม. ตามลำดับ จากการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นที่เพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นว่าจังหวัดระยองมีการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมและความเป็นเมือง จึงมีการอพยพของประชากรเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น โดยกิจกรรมที่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของประชากรได้แก่ การขยายตัวของอุตสาหกรรมประมงชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นต่ำ ใช้แรงงานสูง เช่น การทำกะปิ การทำปลาหมึกอบแห้ง เป็นต้น การเป็นศูนย์กลางการศึกษาด้านปิโตรเคมีของภาคตะวันออก การเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมหนักและเขตประกอบอุตสาหกรรม ซึ่งการกระจุกตัวของกิจกรรมดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองระยอง โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรของจังหวัดระยองเฉลี่ย (พ.ศ. 2535 - พ.ศ.2540) ร้อยละ 3.07 ต่อปี อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองระยอง 353 คน/ตร.กม. รองลงมาคือ อำเภอบ้านฉาง 191 คน/ตร.กม. อำเภอแกลง 154 คน/ตร.กม. อำเภอบ้านค่าย 117 คน /ตร.กม. กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา 110 คน/ ตร.กม.อำเภออำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด คือ อำเภอปลวกแดง อำเภอวังจันทร์ 53 คน/ตร.กม. และกิ่งอำเภอเขาชะเมา 71 คน /ตร.กม.

พื้นที่ที่มีความหนาแน่นมาก ได้แก่ บริเวณเลียบริบชายฝั่งทะเลในเขตอำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านฉาง และอำเภอแกลง พื้นที่ที่มีความหนาแน่นปานกลางได้แก่ อำเภอบ้านค่าย และกิ่งอำเภอนิคมพัฒนา และพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อย ได้แก่ อำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอเขาชะเมา

4.1.5.3 อัตราการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นเฉลี่ย จากการศึกษาพบว่าจังหวัดระยอง มีการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นเฉลี่ย (พ.ศ. 2535 - พ.ศ.2540) เพิ่มขึ้น โดยมีอัตราส่วนร้อยละ 3.07 ต่อปี อำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงสุด คือ อำเภอเมืองมีอัตราส่วนร้อยละ 3.62 ต่อปี รองลงมา ได้แก่ อำเภอบ้านฉางมีอัตราส่วนร้อยละ 3.51 ต่อปี อำเภอปลวกแดงมีอัตราส่วนร้อยละ 3.14 ต่อปี และอำเภอวังจันทร์มีอัตราส่วนร้อยละ 2.58 ต่อปี ส่วนพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นลดลงได้แก่ พื้นที่อำเภอแกลง มีอัตราส่วนร้อยละ -0.99 ต่อปี และอำเภอบ้านค่าย อัตราส่วนร้อยละ -4.88 ต่อปี สาเหตุที่อำเภอทั้งสองมีการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นลดลง เนื่องจากอำเภอแกลงได้แยกเป็นกิ่งอำเภอเขาชะเมา และอำเภอบ้านค่ายได้แยกเป็นกิ่งอำเภอนิคมพัฒนา

4.1.5.4 การจ้างงาน โครงสร้างทางอายุและแรงงานของประชากรจังหวัดระยอง ในปี พ.ศ. 2539 ปรากฏว่าจากประชากรทั้งหมด 499,590 คน แยกเป็นอายุ 13 ปีขึ้นไป 392,092 คน คิดเป็นร้อยละ 78.48 ของประชากรทั้งหมด และเป็นผู้มีอายุต่ำกว่า 13 ปี 107,498 คน คิดเป็นร้อยละ 21.52 ของประชากรทั้งจังหวัด ประชากรที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป แยกเป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน (13 - 60 ปี) 283,226 คน คิดเป็นร้อยละ 72.23 ของประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไป ผู้อยู่นอกกำลังแรงงาน 108,866 คน คิดเป็นร้อยละ 27.77 ของประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไป และผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน แยกเป็นผู้มีงานทำ 276,121 คน คิดเป็นร้อยละ 98.52 ของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน ผู้ไม่มีงานทำ 4,142 คน คิดเป็นร้อยละ 1.46 ของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน โดยผู้ที่มีงานทำแยกเป็นการทำงานในภาคเกษตร 89,030 คน นอกภาคเกษตร 187,091 คน คิดเป็นร้อยละ 32.24 และ 67.76 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของกำลังแรงงานอยู่ในภาคการผลิตอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เกษตรกรรม เนื่องจากความไม่คุ้มค่าในการลงทุนด้านการเกษตรและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม

4.1.6 ชุมชนศูนย์กลาง

การศึกษาชุมชนศูนย์กลางทำให้ทราบบทบาท หน้าที่ ของชุมชน โดยชุมชนศูนย์กลางของจังหวัดระยองแบ่งเป็นเทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 2 แห่ง และสุขาภิบาล 13 แห่ง

4.1.6.1. เทศบาลเมืองระยอง เป็นศูนย์กลางการปกครอง พาณิชยกรรมและการบริการของจังหวัด มีชุมชนหนาแน่น 3 กลุ่ม ได้แก่ ชุมชนบริเวณถนนตากสินมหาราช เป็นย่านการค้าและย่านที่พักอาศัยดั้งเดิมของเมืองระยอง, ชุมชนบริเวณปากแม่น้ำระยอง เป็นชุมชนทำการประมงและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมง พื้นที่ตอนกลางระหว่างชุมชนทั้ง 2 เป็นที่ตั้งของหน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น และชุมชนบริเวณถนนสุขุมวิท เป็นศูนย์กลางการค้า พาณิชยกรรมและการบริการแห่งใหม่ที่ขยายตัวมาจากชุมชนบริเวณถนน

ตากสินมหาราช โดยพื้นที่ทั้ง 2 ฟากบริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ตั้งแต่ถนนจันทุม - ถนนสาย 4 เรียงรายไปด้วยกิจกรรมการค้าและบริการสำหรับประชากรภายในชุมชนและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งแนวโน้มการขยายตัวของกิจกรรมยังอยู่ตามแนวถนนสุขุมวิท แต่จะขยายไปทางตำบลมาบตาพุดมากขึ้น เนื่องจากการจัดตั้งศูนย์ราชการบริเวณพื้นที่สถานเปิดหน่วยโป่ง ซึ่งประกอบด้วย ศาลากลางจังหวัดระยอง บ้านพักข้าราชการ การสร้างโรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคารแห่งใหม่แทนสถานที่เดิม ซึ่งได้รับผลกระทบจากมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นต้น

4.1.6.2 เทศบาลตำบลทางเกวียน เป็นศูนย์กลางการปกครอง ตลาดพืชผลทางการเกษตรและการบริหารในระดับอำเภอ การกระจายตัวของประชากรหนาแน่นบริเวณถนนสุขุมวิทและถนนสุนทรโวหาร เศรษฐกิจของชุมชนเกี่ยวข้องกับกรซื้อ - ขาย พืชผลทางการเกษตร การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรซึ่งมีแหล่งรองรับสินค้าภายในชุมชนและบริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 344 (บางละมุง - ระยอง)

4.1.6.3 เทศบาลตำบลมาบตาพุด ชุมชนมาบตาพุดเดิมเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีบทบาทด้านเกษตรกรรมการเพาะปลูกมันสำปะหลังและยางพาราในระดับท้องถิ่น ย่านชุมชนกระจุกตัวหนาแน่นบริเวณตลาดศรีบัวทอง การบริการด้านสังคมต้องพึ่งพาจากเทศบาลเมืองระยอง เมื่อได้รับการกำหนดให้เป็นที่ตั้งของโครงการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด พื้นที่เกษตรกรรมในตำบลหนองแปนและตำบลมาบตาพุดถูกเวนคืนเพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมและกิจกรรมเกี่ยวเนื่อง เกิดการซื้อ - ขายที่ดินเพื่อเก็งกำไร การขยายตัวของกิจกรรมการค้าพาณิชยกรรม ดังจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของอาคารพาณิชย์ตั้งแต่ทันสมัยสถานเปิดหน่วยโป่งเรื่อยลงมาถึงพื้นที่มาบตาพุดเมืองใหม่ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาที่ดินของเอกชนให้เป็นย่านพาณิชยกรรมแห่งใหม่ของตำบลมาบตาพุด แต่เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นยังกระจุกตัวหนาแน่นบริเวณตลาดศรีบัวทอง ทำให้โครงการมาบตาพุดเมืองใหม่อยู่ในสภาพที่ชบเซา พื้นที่ที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นของกิจกรรมได้แก่ ผังตรงข้ามของตลาดศรีบัวทอง ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลได้จัดให้มีโครงการเมืองใหม่มาบตาพุดเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแต่โครงการล้มไม่เป็นผลสำเร็จเนื่องจากปัจจัยด้านราคา เกิดความล้มเหลวในการบริหารและการพัฒนาเมือง สำหรับแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนมาบตาพุดจะเกิดขึ้นบริเวณถนนสายต่างๆ ที่แยกจากถนนสุขุมวิท การพัฒนาของเมืองจะขยายเข้าสู่พื้นที่ด้านในมากขึ้น เนื่องจากถนนสุขุมวิทเป็นถนนระหว่างเมืองไม่เหมาะสมแก่การเป็นที่ตั้งของกิจกรรมด้านพาณิชยกรรมระดับชุมชน

4.1.6.4 สุขาภิบาลบ้านฉาง ก่อนที่กองทัพทหารอเมริกันจะถอนกำลังออกจากสนามบินอู่ตะเภาและสัตหีบ ในปี พ.ศ. 2519 - พ.ศ.2520 ชุมชนบ้านฉางมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีมากมีการขยายตัวด้านบริการต่างๆ เช่น ร้านอาหาร สถานบันเทิงเริงรมย์ เมื่อทหารอเมริกันถอนตัวออกจากประเทศไทย ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของชุมชนกลับเข้าสู่สภาพปกติ คือ เป็นตลาดสินค้าเกษตรและเครื่องอุปโภคบริโภค ศูนย์กลางการปกครองในระดับอำเภอ

4.1.6.5 สุขาภิบาลบ้านแพ อยู่ห่างจากเทศบาลเมืองระยองประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นชุมชนประมงขนาดใหญ่ของจังหวัด มีท่าเรือ สะพานปลาและห้องเย็นสำหรับบริการเรือประมงที่ส่งปลาเข้าตลาดในเขตเทศบาลเมืองระยอง และเป็นศูนย์กลางบริการการท่องเที่ยวของจังหวัด บริเวณที่มีการใช้ที่ดินหนาแน่น ได้แก่ สถานีประมงเพชรสะพานปลาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

4.1.6.6 สุขาภิบาลทุ่งควายกิน เป็นตลาดศูนย์กลางสินค้าเพื่อการอุปโภคและบริโภคระดับท้องถิ่น เป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรซึ่งกระจายตัวบริเวณ 2 ฟากฝั่งของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) บริเวณที่มีการใช้บริเวณบ้านเขาหินและบ้านเนินสมบูรณในสวนที่ติดกับถนนสุขุมวิท

4.1.6.7 สุขาภิบาลปากน้ำประแสร์ เป็นศูนย์กลางการประมงที่สำคัญของอำเภอแกลง ตลาดศูนย์กลางสินค้าอุปโภคและบริโภคสำหรับประชาชนในเขตสุขาภิบาลและหมู่บ้านใกล้เคียง บริเวณที่มีการใช้ที่ดินหนาแน่นได้แก่ ถนนสุขุมวิทช่วงที่ติดกับแม่น้ำประแสร์และบริเวณแหลมสน

4.1.6.8 สุขาภิบาลบ้านค่าย สุขาภิบาลปลวกแดงและสุขาภิบาลมาบข่า เป็นศูนย์กลางการเกษตรระดับตำบล และพื้นที่รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมจากชุมชนเมืองระยอง ชุมชนมาบตาพุดและอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี บริเวณที่มีการใช้ที่ดินหนาแน่นได้แก่ บริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3191 (สุขุมวิท - นิคมสร้างตนเอง - ปลวกแดง)และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3138 (บ้านบึง - แกลง)

4.1.6.9 สุขาภิบาลจอมพลเจ้าพระยา สุขาภิบาลสังฆฤกษ์ และสุขาภิบาลสองสิ่งเป็นชุมแสง แกลง - กะเจดและสุนทรภู่มุมชนศูนย์กลางเกษตรระดับหมู่บ้าน บริเวณที่มีการใช้ที่ดินหนาแน่นได้แก่ ถนนซอยย่อยในชุมชน วัด การใช้ที่ดินของสุขาภิบาลดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นการเพาะปลูกไม้ผลประเภท เงาะ และทุเรียน ในอนาคตชุมชนแกลง - กะเจดซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราที่สำคัญของจังหวัด จะมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากความต้องการใช้ยางพาราในภาคอุตสาหกรรมที่กระจายตัวบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง -

ระยอง) และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 344 (บ้านบึง - แกลง) ประเภทอุตสาหกรรมที่ต้องการใช้ยางพาราได้แก่ การหล่อดอกยาง การทำถุงมือยาง การผลิตพื้นรองเท้า เป็นต้น

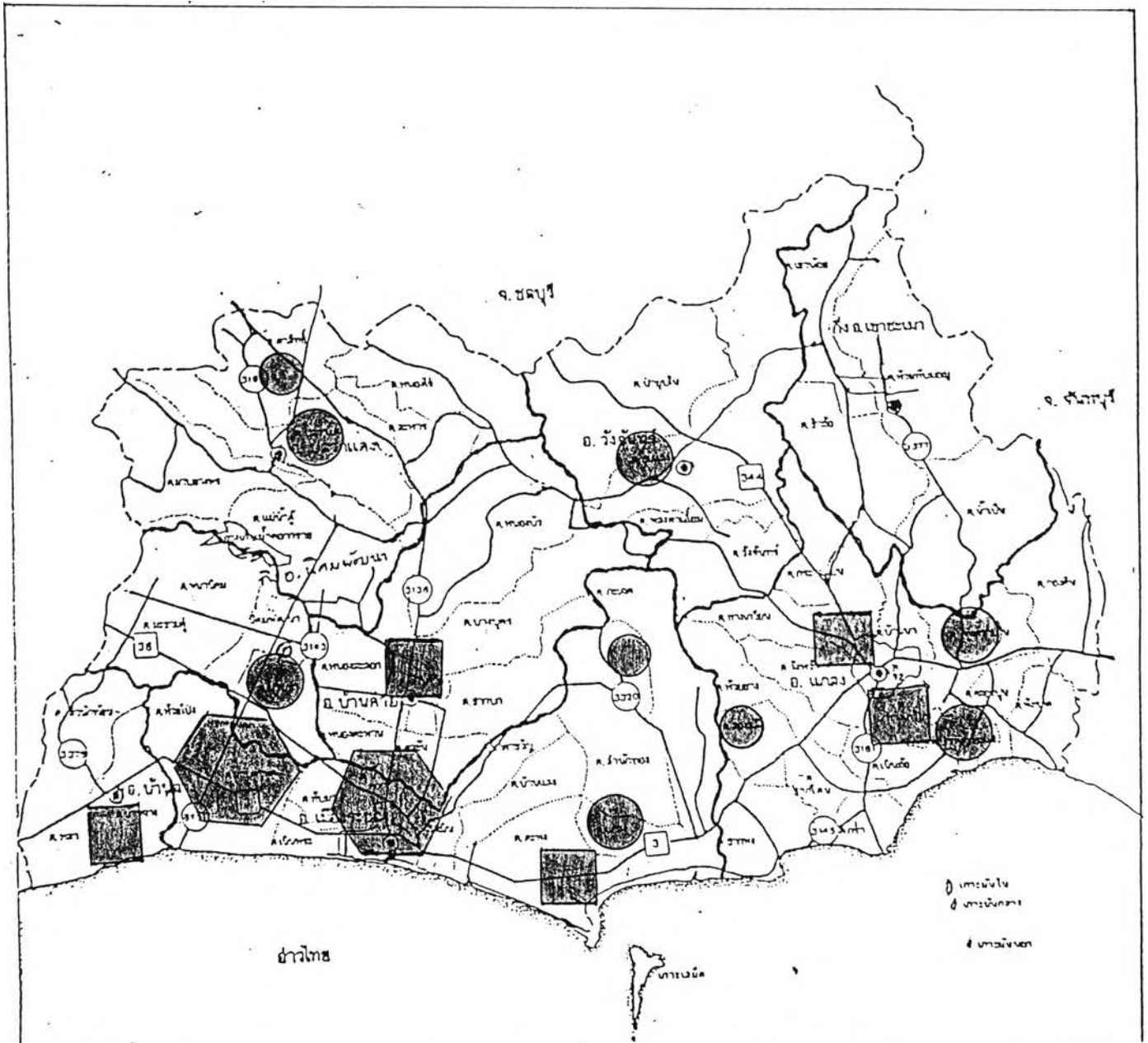
จากข้อมูลศูนย์กลางชุมชนดังกล่าว ได้นำมาสู่การจัดวางผังโครงสร้างจังหวัดระยอง โดยสำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย กำหนดให้มีศูนย์กลางชุมชน 4 ลำดับ คือ (แผนลงทุนจังหวัดระยอง.2537)

- ชุมชนลำดับที่ 1 มี 2 แห่ง ได้แก่เทศบาลเมืองระยองและเทศบาลตำบลมาบตาพุด
- ชุมชนลำดับที่ 2 มี 5 แห่ง ได้แก่เทศบาลตำบลทางเกวียน สุขาภิบาลบ้านเพ, สุขาภิบาลสุนทรภู่, สุขาภิบาลบ้านค่ายและสุขาภิบาลบ้านฉาง
- ชุมชนลำดับที่ 3 มี 6 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลปลวกแดง, สุขาภิบาลชุมแสง, สุขาภิบาลมาบข่า, สุขาภิบาลทุ่งควายกิน, สุขาภิบาลปากน้ำประแสร์และสุขาภิบาลแกลง - กระจูด
- ชุมชนลำดับที่ 4 มี 3 แห่ง คือ สุขาภิบาลจอมพลเจ้าพระยา, สังฆฤกษ์และสองสลึง (แผนที่ที่)

ในอนาคตอำเภอบ้านค่ายจะเป็นพื้นที่รองรับอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัด อำเภอเมืองจะเป็นพื้นที่บริการทางการศึกษาและพาณิชยกรรม อำเภอปลวกแดงเป็นศูนย์กลางชุมชนด้านที่พักอาศัยและอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงการพัฒนากับภาคอีสาน ภาคเหนือ และเป็นถนนวงแหวนรอบนอกจากระยองสู่กรุงเทพมหานคร สุขาภิบาลมาบข่าจะเป็นศูนย์กลางชุมชนบริการและพักอาศัยและพื้นที่รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากเทศบาลตำบลมาบตาพุด สุขาภิบาลบ้านฉางจะเป็นชุมชนพักอาศัยและพาณิชยกรรม

4.1.7 โครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดระยองส่วนใหญ่ครอบคลุมการให้บริการในพื้นที่เทศบาลและสุขาภิบาล ยกเว้นโครงข่ายคมนาคมที่ได้รับการพัฒนาให้มีความเชื่อมโยงระหว่างการขนส่งรูปแบบต่าง ๆ

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง ; การจัดลำดับชุมชนศูนย์กลาง

แผนที่ที่ 4.5

สัญลักษณ์

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 1

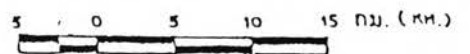
ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 2

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 3

ชุมชนศูนย์กลางลำดับที่ 4

4.1.7.1 โครงข่ายคมนาคม ประกอบด้วย ทางถนน ทางน้ำ ทางรถไฟและทางอากาศ

●ทางถนน ได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เป็นทางหลวงสายแรกของภาคตะวันออก เริ่มต้นจากกรุงเทพมหานครผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าและวัตถุดิบจากภาคต่าง ๆ สู่จังหวัดระยอง และเป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างชุมชนเมืองระยองกับอำเภอต่าง สภาพการจราจรปัจจุบันการไม่หนาแน่นมากเนื่องจากจังหวัดระยองมีเส้นทางเลียบเมืองหลายสาย

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ที่อำเภอบางละมุงและบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่อำเภอเมืองระยอง เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง และนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ช่วยลดความหนาแน่นของการจราจรบนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 และช่วยย่นระยะเวลาการเดินทางตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 เนื่องจากไม่ต้องผ่านอำเภอสัตหีบ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 (บ้านบึง - แกลง) เริ่มต้นจากอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรีผ่านอำเภอวังจันทร์และอำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีระยะทาง 88 กิโลเมตร เป็นเส้นทางสายหลักทางด้านตะวันออกของจังหวัดที่เชื่อมโยงระหว่างจังหวัดชลบุรี - จันทบุรี - ตราด โดยไม่ต้องผ่านตัวเมืองระยอง และเป็นเส้นทาง สำหรับขนส่งผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งมีศูนย์รวมอยู่ที่ชุมชนทางเกวียน

- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3138 (บ้านค่าย - บ้านบึง) เป็นเส้นทางที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3(สุขุมวิท) ตั้งแต่ถนนจันทอุดมผ่านแยกเกาะกลอย อำเภอ บ้านค่ายและเชื่อมโยงกับอำเภอบ้านบึง เป็นเส้นทางสายหลักทางฝั่งตะวันตกของจังหวัดที่เชื่อมโยงการส่งเสริมอุตสาหกรรมระหว่างพื้นที่ทั้งสอง

- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3191 (สุขุมวิท - นิคมสร้างตนเอง - ปลวกแดง) เป็นเส้นทางที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท)บริเวณนิคมสร้างตนเองและเชื่อมโยงกับอำเภอปลวกแดง

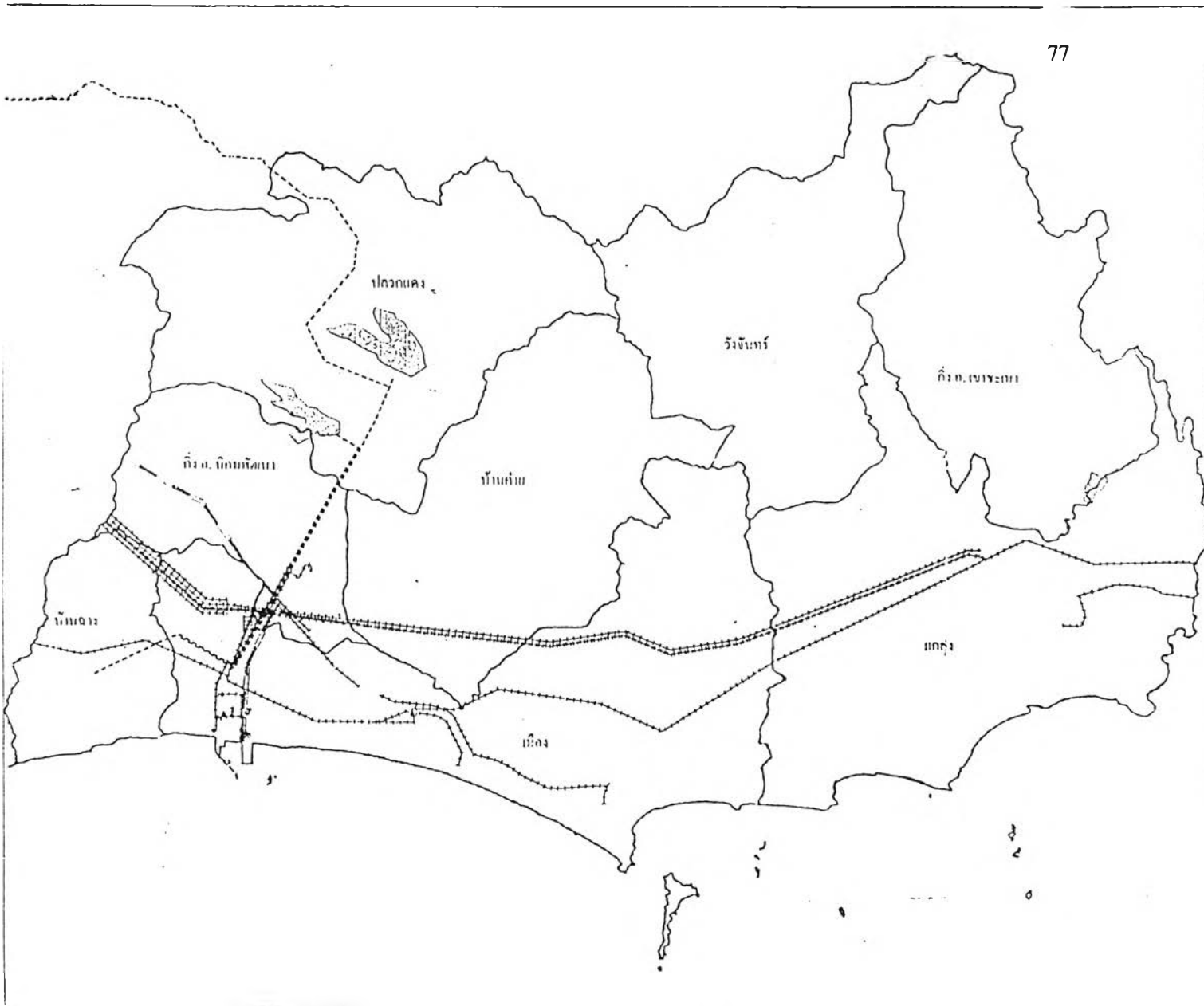
- ทางรถไฟ มีเส้นทางรถไฟสายพหลุดาหลวง - มาบตาพุดซึ่งเชื่อมโยงกับเส้นทางสาย ฉะเชิงเทรา - สัตหีบ สำหรับขนส่งวัตถุดิบและผลผลิตระหว่างนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และจังหวัดฉะเชิงเทรา ปัจจุบันการรถไฟดำเนินการจ้างสำรวจออกแบบ เพื่อขยายเส้นทางสายมาบตาพุด - ระยอง ระยะทาง 15 กม. ใช้งบประมาณดำเนินงาน 25,506,600 บาท

- ทางอากาศ มีสนามบินพาณิชย์อยู่ตะเภา ตั้งอยู่ระหว่างอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยองและอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยมีบริษัท การบินกรุงเทพ จำกัด ดำเนินธุรกิจ การคมนาคมภายในประเทศ ภายในสนามบินประกอบด้วย อาคารผู้โดยสารสามารถรับผู้โดยสาร ประมาณ 1,200 คน/ชม คลังสินค้าขนาด 3,800 ตารางเมตร ลานจอดรถ 100 คัน การใช้ประโยชน์ ปัจจุบัน เป็นสนามบินสำรองของท่าอากาศยานดอนเมือง, เป็นศูนย์การขนส่งสินค้าทางอากาศ - ทะเล, ที่ฝึกนักบินพาณิชย์, ศูนย์ซ่อมเครื่องบิน, แหล่งผลิตชิ้นส่วนเครื่องบิน ปัจจุบันรัฐบาลมี แผนพัฒนาสนามบินอยู่ตะเภา ให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมขนส่งและโทรคมนาคมทางอากาศ (Global Transpark) เชื่อมโยงระหว่างเอเชียกับศูนย์กลางยุโรปในเยอรมนีและรัฐนอร์ทคาโรไลนา ในอเมริกาเหนือ โดยใช้พื้นที่ว่างทางฝั่งตะวันออกของสนามบินอยู่ตะเภา การดำเนินการดังกล่าว คาดว่าจะทำให้ชุมชนในพื้นที่ข้างเคียงได้แก่ชุมชนบ้านฉางและชุมชนสัตหีบขยายตัวมากขึ้น

- ทางน้ำ มีการคมนาคมระหว่างกับเกาะต่าง ๆ เพื่อการประมง การท่องเที่ยว ประกอบด้วยท่าเรือ 17 ท่าตั้งอยู่ในอำเภอมือ 11 ท่า อำเภอกาญจนดิษฐ์ 6 ท่า และการขนส่งวัตถุดิบ - สินค้าจากท่าเรือนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี (TPI) ท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด ประกอบด้วยท่าเรือเอนกประสงค์ 1 ท่า รับเรือขนาด 20,000 DWT ท่าเทียบเรือขนถ่ายสินค้าเหลว 2 ท่า รับเรือขนาด 50,000 DWT และท่าเทียบเรือเล็กขนาด 2,000 - 3,000 DWT อีก 1 ท่า ความสามารถในการขนถ่ายสินค้าปีละ 273 ล้านตัน การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยดำเนินการขยายท่าเรือโดยการถมทะเลอีก 2 ส่วนสำหรับให้บริการโรงกลั่นน้ำมัน และท่าเรือสำหรับอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี

4.1.7.2 สาธารณูปโภค

- ไฟฟ้า จังหวัดระยองรับกระแสไฟฟ้าจากสถานีจ่ายไฟฟ้าย่อยของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ตามสายส่งแรงสูงของระบบโครงข่ายที่สถานีอ่าวไม่จังหวัดชลบุรี ผ่านสถานีไฟฟ้าย่อยสัตหีบ 2 มายังสถานีไฟฟ้าย่อยอำเภอมือระยอง เชื่อมโยงกับสถานีไฟฟ้าย่อยอำเภอมือฉางบุรี ในระยะสายส่ง 115 กิโลเมตร ระบบจำหน่ายเป็นระบบจำหน่ายแรงสูง 22 กิโลโวลท์

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

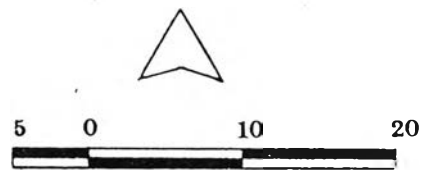
แสดง : โครงข่ายสาธารณูปโภค

แผนที่ที่ 4.7

สัญลักษณ์

- อ่างเก็บน้ำ
- แนวท่อส่งน้ำดิบ
- แนวสายส่งค้ำยกสูง
- แนวท่อส่งก๊าซธรรมชาติ
- ขอบเขตอำเภอ

เหนือ

กิโลเมตร

- สถานีไฟฟ้าระยอง 1 มีขนาดกำลังจ่ายไฟฟ้า 43.2 เมกกะวัตต์ จ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับอำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย และอำเภอแกลงบางส่วน

- สถานีควบคุมการจ่ายไฟฟ้าระยอง 2 มีขนาดกำลังจ่ายพลังไฟฟ้า 16.4 เมกกะวัตต์ จ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับเขตอำเภอปลวกแดง และพื้นที่บางส่วนของอำเภอบ้านฉาง อำเภอบ้านค่าย

- สถานีควบคุมการจ่ายไฟฟ้าระยอง 3 มีขนาดกำลังจ่ายพลังไฟฟ้า 43.6 เมกกะวัตต์ จ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับบริเวณอุตสาหกรรมและชุมชนเมืองใหม่มาบตาพุด โรงแยกก๊าซธรรมชาติและบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด

- สถานีไฟฟ้าแรงสูงระยอง 1 จ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัล จำกัด ระบบ 115 เควี โหลดสูงสุด 46 เมกกะวัตต์

- สถานีไฟฟ้าแรงสูงระยอง 2 จ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับบริษัทเหล็กก่อสร้างสยาม จำกัดระบบ 115 เควี โหลดสูงสุด 77.8 เมกกะวัตต์

- สถานีควบคุมการจ่ายไฟฟ้าแกลง มีขนาดกำลังจ่ายไฟฟ้า 20.4 เมกกะวัตต์ จ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับอำเภอแกลง และอำเภอวังจันทร์

● การบริการประปา การประปาจังหวัดระยองอยู่ในความรับผิดชอบของ 2 หน่วยงาน คือ เทศบาล / สุขาภิบาล 2 แห่ง ได้แก่ การประปาเทศบาลตำบลทางเกวียน การประปาสุขาภิบาลปลวกแดง และการประปาจังหวัดระยอง 3 แห่ง ได้แก่

- การประปาระยอง มีกำลังการผลิต 12,000 ลบ.ม./วัน ใช้แหล่งน้ำจากฝายน้ำล้นชลประทานบ้านค่าย มีเขตจำหน่ายครอบคลุมเขตเทศบาลเมืองระยอง สุขาภิบาลมาบตาพุด สุขาภิบาลบ้านค่าย บ้านเพ และแหลมแม่พิมพ์

- การประปาปากน้ำประแสร์ มีกำลังการผลิต 2,400 ลบ.ม./วัน ใช้แหล่งน้ำจากคลองโพล้ มีเขตจำหน่ายครอบคลุมพื้นที่สุขาภิบาลปากน้ำประแสร์

- การประปَاب้านฉาง มีกำลังผลิต 500 ลบ.ม./วัน ใช้แหล่งน้ำจากคลองเก็บน้ำบางไผ่ มีเขตการจำหน่ายน้ำครอบคลุมสุขาภิบาลบ้านฉาง

● การสื่อสารโทรคมนาคม จังหวัดระยองมีชุมสายโทรศัพท์ 17 ชุมสาย มีจำนวนเลขหมายขององค์การโทรศัพท์ 26,632 เลขหมาย บริษัท TT&T 25,200 เลขหมาย ซึ่งในอนาคตคาดว่าจะขยายตัวด้านสื่อสารโทรคมนาคมจะได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น เนื่องจากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 - พ.ศ.2539) ได้มีโครงการขยายโทรศัพท์

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 - พ.ศ.2539) ได้มีโครงการขยายโทรศัพท์ จำนวน 1 ล้านเลขหมายในสวนภูมิภาค ซึ่งองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ได้ให้สัมปทานแก่ บริษัทเอกชนเป็นผู้ดำเนินการติดตั้งโดยจังหวัดระยองได้รับเลขหมายเพิ่ม 35,840 เลขหมาย และการที่องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยมีโครงการขยายโทรศัพท์ Teleport ที่ชุมสายมาบตาพุด จำนวน 6,144 เลขหมาย โทรศัพท์ระบบปัจจุบันที่ชุมสายมาบตาพุด 1 จำนวน 2,048 เลขหมาย และชุมสายมาบตาพุดเมืองใหม่ 2,048 เลขหมาย ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการติดตั้ง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น

4.1.8 โครงการพัฒนาที่สำคัญของจังหวัดระยอง

ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

4.1.8.1 โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ปัจจุบันอยู่ในระยะ 2 มีการพัฒนาโครงการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2536 ติดกับท่าเรือน้ำลึกมาบตาพุดแบ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมทั่วไป 6,000 ไร่ เขตพาณิชย์กรรม 2,00 ไร่ ในปี พ.ศ. 2537 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยมีโครงการขยายพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก 1,600 ไร่ โดยขอใช้พื้นที่ของสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กภาคตะวันออกของกรมประชาสงเคราะห์

4.1.8.2 โครงการศูนย์อุตสาหกรรมระยองของบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัลไทย จำกัด พื้นที่ 3,200 ไร่ ทางด้านตะวันออกของฝั่งเมืองรวมเมืองระยอง ประเภทของอุตสาหกรรมภายในศูนย์อุตสาหกรรมระยอง ได้แก่ อุตสาหกรรมพลาสติกและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงงานผลิตไททานเนียมไดออกไซด์ โรงงานผลิตใยแก้ว และโรงงานแยกคอนเดนเซต ซึ่งศูนย์อุตสาหกรรมมีผลให้ชุมชนเมืองระยองขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว

4.1.8.3 โครงการก่อสร้างทางรถไฟสายสัตหีบ - มาบตาพุด เป็นการก่อสร้างเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพมหานครกับนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เพื่อสนับสนุนการคมนาคมขนส่งวัตถุดิบและสินค้าจากท่าเรือน้ำลึกที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ให้เชื่อมโยงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเส้นทางรถไฟสายคลองสีบกเก่า - แก่งคอย , ฉะเชิงเทรา - สัตหีบ

4.1.8.4 โครงการรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพมหานคร - สนามบินหนองจุก - ระยอง เป็นโครงการที่ช่วยลดระยะเวลาในการเดินทางจากกรุงเทพมหานคร

4.1.8.5 โครงการทำเรืออุตสาหกรรมมาตาพุด เป็นการก่อสร้างสาธารณูปโภคหลักตามแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมต่อเนื่องสำหรับขนส่งวัตถุดิบและสินค้า

4.1.8.6 โครงการสนามบินนานาชาติแห่งที่ 2 ของกรุงเทพมหานคร (สนามบินดอนเมือง) ตั้งอยู่ที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ห่างจากกรุงเทพมหานคร 30 กิโลเมตร เนื้อที่ 20,000 ไร่ เป็นโครงที่เชื่อมโยงการคมนาคมทางอากาศกับสนามบินพาณิชย์อู่ตะเภา

4.1.8.7 แผนงานควบคุมมลพิษ เป็นแผนงานที่กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จัดทำขึ้นเพื่อติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำ อากาศ จากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมต่อเนื่องของจังหวัดระยอง

4.1.8.8 โครงการอื่นๆ ประกอบด้วย โครงการกำจัดขยะอุตสาหกรรม โครงการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและอากาศในบริเวณทะเลอ่าวไทย โครงการศูนย์ส่งออกผลไม้ โครงการซ่อมเครื่องบินที่อู่ตะเภา เป็นต้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของจังหวัดระยอง สามารถสรุปได้ว่าอุตสาหกรรมเป็นภาคที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้นดังจะเห็นได้จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาอุตสาหกรรม สาขาที่ส่งเสริมการขยายตัวของอุตสาหกรรม และโครงการพัฒนาที่ได้ดำเนินการโดยรัฐจัดอยู่ในกลุ่มการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ประชากรเพิ่มขึ้นในพื้นที่อำเภอเมือง เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมมีการเพิ่มขึ้นของประชากรและความหนาแน่นประชากรมากที่สุด

4.2 สภาพทั่วไปชุมชนเมืองระยอง

4.2.1 ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรมของชุมชนเมืองระยอง

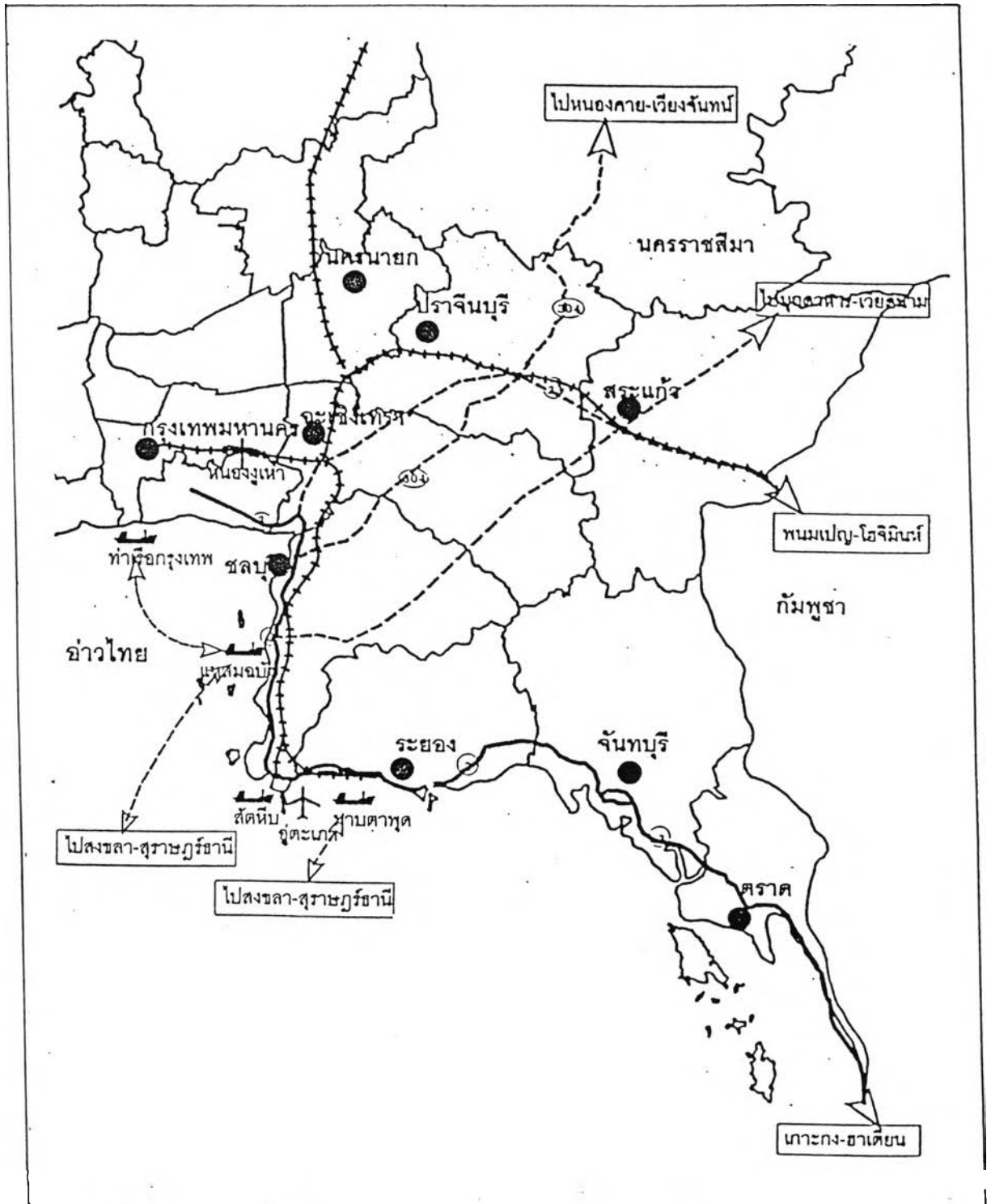
ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรมของชุมชนเมืองระยองเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาล ที่ตั้งของชุมชนเมืองระยองซึ่งเป็นจุดนำท่าอู่ท่าเรือขึ้นฝั่งที่ตำบลมาตาพุด และตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ส่งผลให้ชุมชนเมืองระยองมีวัตถุดิบและแหล่งพลังงานที่สำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักขนาดใหญ่ ประกอบกับความต้องการผลักดันอุตสาหกรรมที่กระจุกตัวหนาแน่นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ความต้องการแก้ปัญหาความเป็นเอกนครของกรุงเทพมหานคร รัฐบาลจึงได้ดำเนินการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ (Gas

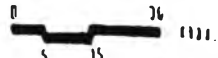
- based Industries) พัฒนาชุมชนเมืองระยองให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม พัฒนาโครงข่ายคมนาคมให้เชื่อมโยงกับพื้นที่ต่อเนื่องเพื่อให้ครอบคลุมโครงข่ายการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบระหว่างภูมิภาค เกิดการขยายของอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลเมืองระยอง เทศบาลตำบลมาบตาพุดและพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนเมืองระยอง

4.2.1.1 ที่ตั้ง เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนเมืองระยอง ได้แก่ ตำบลมาบตาพุดและตำบลเชิงเนินเป็นจุดนำขึ้นของท่อก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย ซึ่งเป็นพลังงานที่สำคัญในการกลั่นน้ำมันดิบภายในประเทศ จากตะวันออกกลางและตะวันออกไกล โดยน้ำมันดิบจากตะวันออกกลางจะถูกลำเลียงมาโดยเรือบรรทุกน้ำมัน ถูกขนถ่ายจากเรือที่ทุ่นรับน้ำมันดิบกลางทะเล และถูกลำเลียงผ่านท่อขนส่งใต้ทะเลมายังถึงเก็บน้ำมันของโรงกลั่นน้ำมัน ส่วนจากตะวันออกไกลจะถูกนำเข้ามาทางเรือบรรทุกน้ำมันและมาเทียบท่าเพื่อขนถ่ายไปยังท่าเรือของโรงกลั่นน้ำมัน กระบวนการกลั่นเริ่มด้วยการนำน้ำมันดิบมาทำการกลั่นที่ความดันบรรยากาศ เพื่อแยกน้ำมันดิบออกเป็น 3 ส่วนตามจุดเดือด คือ น้ำมันส่วนบน (แนปธา) ดิสทิลเลตช่วงกลาง (น้ำมันเครื่องบินไอพ่น และน้ำมันดีเซล) และน้ำมันเตา และมีขบวนการแยกไฮโดรคาร์บอนส่วนเบาออกเพื่อนำไปผลิตเป็นก๊าซหุงต้ม และองค์ประกอบส่วนที่เหลือจะนำไปแยกเป็นแนปธาส่วนเบาที่เรียกว่า tops ซึ่งจะเป็วัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีต่อไป (โรงกลั่นน้ำมันระยอง.2542) จากเหตุผลดังกล่าวทำให้จังหวัดระยองมีแหล่งวัตถุดิบที่เป็นพลังงานและปัจจัยการผลิตสินค้าประเภทพลาสติก ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีความสำคัญในการผลิตสินค้าในปัจจุบันเส้นทางคมนาคม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบระหว่างตลาด - โรงงาน พื้นที่ที่อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมเป็นบริเวณที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เนื่องจากสะดวกต่อการเข้าถึง โดยเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของชุมชนเมืองระยองมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่เกี่ยวเนื่องในกลุ่มพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- ทางถนน ชุมชนเมืองระยองมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3, 36 ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3191 , 3192 เป็นเส้นทางสายเลียบชายฝั่งทะเล เชื่อมโยงกรุงเทพมหานครและปริมณฑลกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก บริเวณศรีราชา ท่าเรือเอกชน โรงกลั่นน้ำมัน ท่าเรือแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

- ทางรถไฟ มีเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงกับภาคตะวันออกและประเทศเพื่อนบ้านโดยเส้นทางรถไฟสายพหลุตาหลวง - มาบตาพุด ซึ่งแยกจากทางรถไฟสายฉะเชิงเทรา - สัตหีบ ที่สถานีมาบตาพุดไปเชื่อมกับท่าเรือน้ำลึกที่มาบตาพุด เส้นทางรถไฟสายฉะเชิงเทรา - สัตหีบ เชื่อมเข้าสู่ท่าเรือน้ำลึกที่แหลมฉบังและสัตหีบ ปัจจุบันกำลังดำเนินการขยายเส้นทางจากศรีราชามายังท่า

<p>ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม</p>	
<p>แสดง : โครงข่ายคมนาคมของชุมชนเมืองระยอง</p>	
<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> — ถนนสายหลัก - - - ถนนเชื่อมโยงกับพื้นที่ตอนใน ✈ สนามบิน 	<p>แผนที่ที่ 4.9</p> <ul style="list-style-type: none"> ☰ ท่าเรือ -+--+ ทางรถไฟ <div style="text-align: right;"> <p>เหนือ</p> <p>0 7.5 15 กม.</p> </div>

เรือพาณิชย์แหลมฉบัง เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพ - อัญประเทศ ผ่านจังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ไปสิ้นสุดที่ พนมแดนไทย - กัมพูชา ที่อำเภออัญประเทศ ซึ่งเชื่อมโยงกับเส้นทางรถไฟสายกัมพูชาไปพนมเปญ มีเส้นทางรถไฟสายคลองสิบเก้า - แก่งคอย เชื่อมโยงทางรถไฟในภาคตะวันออกกับทางรถไฟสายเหนือ และสายตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแยกออกจากทางรถไฟสายกรุงเทพ -- อัญประเทศ ที่สถานีคลองสิบเก้า

- ทางเรือ มีท่าเทียบเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุดเชื่อมโยกับท่าเทียบเรือพาณิชย์แหลมฉบังและท่าเรือพาณิชย์สัตหีบและโครงสร้างพื้นฐานด้านถนน ได้แก่ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 304 ในทิศเหนือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 ทางใต้ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 344 จากชลบุรีเชื่อมตะวันออก - ตก ระหว่างทางหลวงจังหวัดหมายเลข 331 จากแถบชายฝั่งทะเลในทิศเหนือ ส่วนทางตอนใต้มีทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3191 และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3138 เชื่อมโยงชุมชนและการพัฒนาอุตสาหกรรม

- ทางอากาศ มีสนามบินอู่ตะเภาและสนามบินหนองงูเห่าในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ซึ่งปัจจุบันรัฐได้ดำเนินการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและการขนส่งทางอากาศนานาชาติ (Global Transpark) คาดว่าจะทำให้การขนส่งสินค้าประเภทแตกหัก เสียหายง่ายและมีราคาสูง มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น

4.2.1.3 แหล่งน้ำ จังหวัดระยอง มีอ่างเก็บน้ำดอกกราย สนับสนุนน้ำเพื่อการผลิตภาคอุตสาหกรรมปีละ 64.111 ล้านลูกบาศก์เมตร มีหน่วยงานที่ใช้น้ำ ได้แก่ บริษัทจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด ปริมาณน้ำใช้ต่อปี 60.313 ลูกบาศก์เมตร เป็นการจ้ดสรรน้ำให้กับนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดระยองและจังหวัดชลบุรีโดยการต่อท่อจากอ่างเก็บน้ำดอกกรายแล่อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล ไปยังแหล่งที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมดังกล่าว บริษัทไทยแพฟิต้า จำกัด ปริมาณน้ำใช้ต่อปี 3,801 ลูกบาศก์เมตร โครงการชลประทานเพื่อป้องกันน้ำเค็มและอุทกภัยและโครงการชลประทานเพื่อการเกษตร 6 โครงการ เนื้อที่ 86,700 ไร่ ได้แก่ โครงการป้องกันอุทกภัยจังหวัดระยอง โครงการบ้านค่าย โครงการอ่างเก็บน้ำดอกกราย โครงการอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล โครงการป้องกันน้ำเค็มลุ่มน้ำประแสร์ โครงการอ่างเก็บน้ำคลองละลอก และอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล เป็นต้น

4.2.1.4 ผังโครงสร้างภาคมหานคร เป็นผังที่ครอบคลุมพื้นที่ภาคมหานครและพื้นที่เกี่ยวเนื่องในภาคภาคตะวันออก ภาคกลางตอนบนและภาคตะวันตก โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอให้ส่งเสริมความเจริญในภูมิภาคโดยส่งผ่านความ

เจริญผ่านโครงข่ายรถไฟความเร็วสูงและทางหลวงพิเศษ ซึ่งสามารถเชื่อมต่อไปยังโครงข่ายระหว่างประเทศ รวมทั้งเสนอให้พัฒนาประตูเศรษฐกิจการค้าทางเรือที่ชุมชนน้ำลึกแหลมฉบัง มาบตาพุด การขนส่งสินค้าทางอากาศโดยสนามบินอู่ตะเภา การพัฒนาชุมชนระยอง -บ้านฉาง เป็นศูนย์กลางขนส่งผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษาและวิจัยระดับสูง การท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ การพัฒนาชุมชนฉะเชิงเทราให้เป็นศูนย์ราชการรองของกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางบริการเกี่ยวกับการขนส่งทางอากาศแก่ท่าอากาศยานนานาชาติแห่งที่ 2 ที่หนองงูเห่ากับศูนย์กลางการขนส่งสินค้าทางอากาศที่อู่ตะเภา จังหวัดชลบุรี เป็นศูนย์การค้าและบริการหลักของภูมิภาค

4.2.1.5 แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและภาคตะวันออกเฉียงบน เป็นแผนที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินการศึกษาในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดนครนายก ปราจีนบุรีและสระแก้ว ให้เชื่อมโยงกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก จังหวัดมุกดาหารซึ่งสามารถเชื่อมโยงผ่านลาวและเวียดนาม ตอนกลางไปยังท่าเรือน้ำลึกที่ดานัง โดยเสนอให้พัฒนากลุ่มพื้นที่นครนายก ปราจีนบุรี และ กบินทร์บุรี เป็นแกนกลางอุตสาหกรรมตอนในของพื้นที่และกลุ่มสระแก้ว อัญประเทศ เป็นพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

4.2.1.6 แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบชุมชนเป็นแผนที่ต่อเนื่องกับผังโครงสร้างภาคมานนคร โดยกำหนดให้มีการพัฒนาโครงข่ายเชื่อมโยงพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกกับระบบนานาชาติ พัฒนาพื้นที่ตอนใน ปรับปรุงชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเล บริเวณปากน้ำบางปะกงถึงพญา และจากสัตหีบถึงบ้านเพ ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม เขตอุตสาหกรรม และสวนอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิม โดยการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยและโครงสร้างพื้นฐานรองรับ พัฒนาการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ปรับปรุงระบบโครงข่ายพื้นฐานให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเอง เช่น ท่าเรือ น้ำลึก และกำหนดพื้นที่ควรสนับสนุนการผลิตเพื่อการส่งออกและการท่องเที่ยวนานาชาติ ได้แก่ พื้นที่ตอนในของศรีราชาและแหลมฉบังในเขตสุขาภิบาลอ่าวอุดม พื้นที่ต่อเนื่องระหว่างอำเภอบางละมุง สัตหีบและอำเภอบ้านฉาง และพื้นที่ต่อเนื่องระหว่างอำเภอเมืองปราจีนบุรี กบินทร์บุรีและพนมมหาสารคาม เสนอแผนจัดการสิ่งแวดล้อมกลุ่มพื้นที่ตอนเหนือ บริเวณนิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ ในอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มพื้นที่ตอนกลาง บริเวณพื้นที่ต่อเนื่องระหว่างอำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านฉางและอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

จากความสำคัญของปัจจัยหลักของวัตถุดิบประเภทก๊าซธรรมชาติ นโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมในตำบลมาบตาพุดและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่เกี่ยวเนื่องให้เชื่อมโยงกับการคมนาคมทางบก น้ำ อากาศกับเมืองหลวงของประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน และความสำคัญด้านแหล่งน้ำของจังหวัด คาดว่าจะทำให้ชุมชนเมืองระยองจะมีความสำคัญด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น เนื่องจากความต้องการขยายฐานอุตสาหกรรมของประเทศ ความต้องการลดการนำเข้าวัตถุดิบประเภทสารเคมี เม็ดพลาสติก เป็นต้น

4.2.2 ประวัติความเป็นมา

4.2.2.1 เทศบาลเมืองระยอง ในปี พ.ศ. 2460 ได้มีพระบรมราชโองการประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. 127 ในท้องที่ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีฐานะเป็นสุขาภิบาลเมืองระยอง มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าประดู่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2463 ได้เกิดอหิวาต์ภัยไหม้ตลาดและบริเวณย่านชุมชนในเขตสุขาภิบาล เป็นเหตุให้ทางราชการได้ระงับใช้พระราชบัญญัติการจัดการสุขาภิบาลไว้เป็นการชั่วคราว เมื่อประชาชนสร้างบ้านเรือนหนาแน่นมากขึ้น จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดการสุขาภิบาลขึ้นอีกครั้ง

ปี พ.ศ.2476 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะท้องถิ่นสุขาภิบาลเมืองระยอง โดยถือเขตสุขาภิบาลเดิมเป็นเขตเทศบาล ปรากฏตามราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 56 หน้า 1,718 ลงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2478

ปี พ.ศ.2499 ได้ขยายเขตเทศบาลเมืองระยองออกไปยังหมู่บ้านปากคลอง หมู่บ้านปากน้ำ (ตำบลปากน้ำ) หมู่บ้านเชิงเนิน (ตำบลเชิงเนิน) มีพื้นที่ 4.365 ตารางกิโลเมตร และได้ขยายเขตออกไปจากพื้นที่เดิมเป็น 16.95 ตารางกิโลเมตร ซึ่งได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล ตามพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองระยอง จังหวัดระยอง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 221 ลงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2522

4.2.2.2 เทศบาลตำบลมาบตาพุด จัดตั้งในวันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2535 โดยยกฐานะจากสุขาภิบาลมาบตาพุดเป็นเทศบาลตามกฤษฎีกาฯ ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า 42 เล่มที่ 108 ลงวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2534 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2535 ที่ตั้งของเทศบาลอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดระยอง ห่างจากศาลากลางจังหวัดระยอง ประมาณ 15 กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอเมืองและบางส่วนของอำเภอบ้านค่าย ประกอบด้วยตำบลมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่ง ตำบลทับมา ตำบลมาบข่าและบางส่วนของตำบลเนินพระ มีเกาะ 1 เกาะ คือ เกาะสะเก็ด

4.2.3 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเมืองระยอง

เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำระยองไหลผ่านสู่ทะเลทางตอนใต้ของพื้นที่ ทางตอนเหนือของชุมชนเมืองเป็นทุ่งนาและที่ลุ่ม ทิศตะวันตกเฉียงใต้ทางใต้ของแม่น้ำระยองเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ดอนดินทรายน้ำท่วมไม่ถึง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำไม่เหมาะกับการเพาะปลูก ทางทิศใต้เป็นสันทรายระหว่างทะเลกับแม่น้ำระยอง

4.2.3.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบ้านค่าย
ทิศใต้	ขนานกับแนวฝั่งทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอบ้านฉาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอแกลง

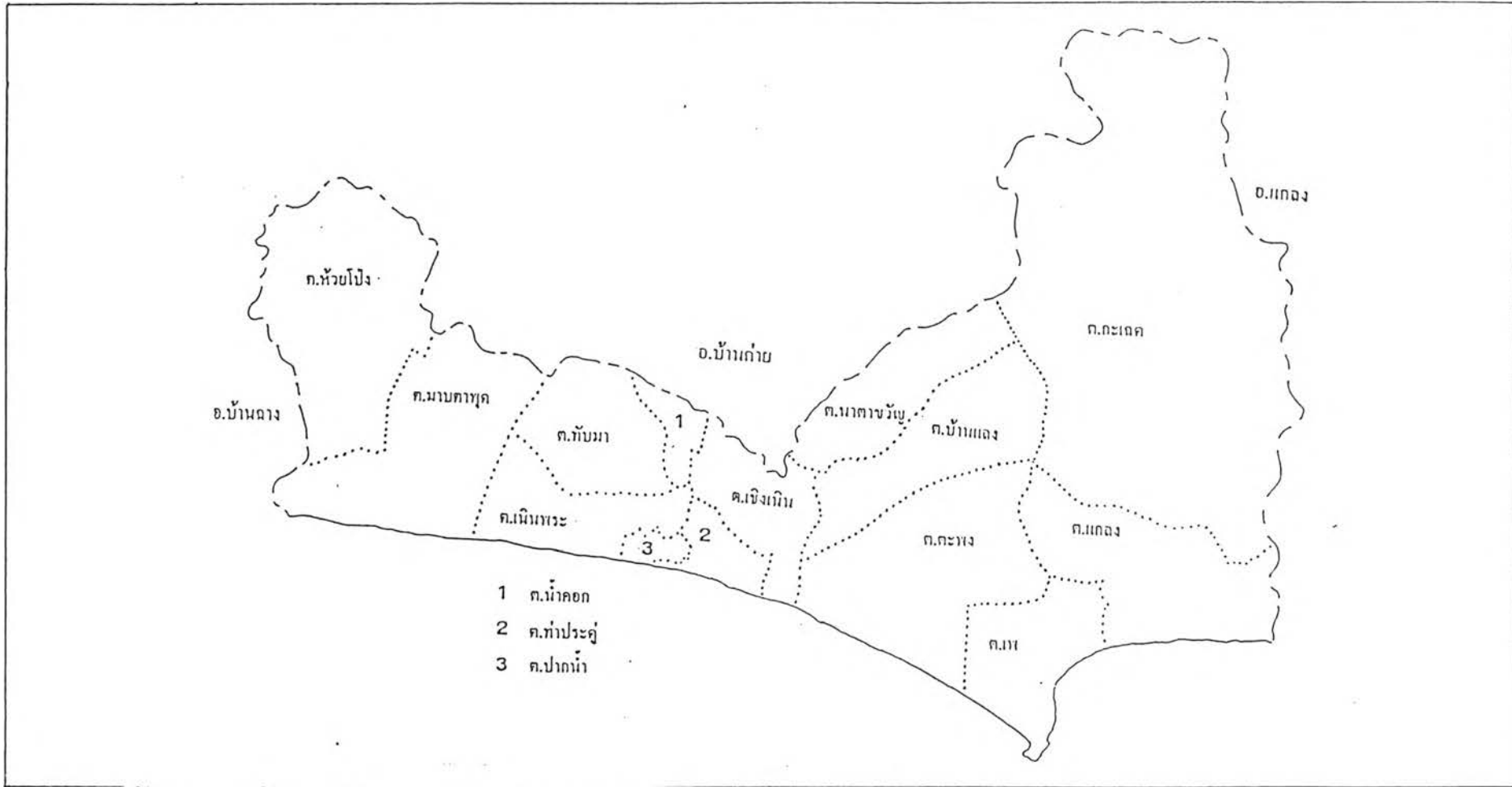
- แบ่งเขตการปกครองเป็น 14 ตำบล ได้แก่ ตำบลกะเจ็ด ตำบลแกลง ตำบลเชิงเนิน ตำบลตะพง ตำบลทับมา ตำบลท่าประดู่ ตำบลนาตาขวัญ ตำบลน้ำคอก ตำบลเนินพระ ตำบลบ้านแลง ตำบลปากน้ำ ตำบลเพ ตำบลมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่ง

- เทศบาล 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองระยองและเทศบาลตำบลมาบตาพุด

4.2.3.2 แหล่งน้ำ มีแม่น้ำระยองและแม่น้ำประแสร์ไหลผ่านลงสู่ทะเลที่ปากแม่น้ำระยอง ความยาวแม่น้ำระยองช่วงที่ไหลผ่านชุมชนเมืองระยองมีความยาวประมาณ 12 กิโลเมตร

4.2.4 วิวัฒนาการรูปแบบการเติบโตของชุมชนเมืองระยอง

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองระยองในระยะแรกกระจุกตัวหนาแน่นบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลและพื้นที่ราบที่สามารถประกอบการเกษตร ต่อมาเมื่อรัฐบาลดำเนินการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกจากกรุงเทพมหานครมายังจังหวัดระยอง เกิดความเชื่อมโยงของชุมชนเมืองระยองกับพื้นที่ร่อนนอก การใช้ที่ดินของชุมชนเมืองระยองได้ขยายตัวตามแนวถนน เมื่อรัฐบาลให้สัมปทานการขุดเจาะ ก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย กำหนดให้ชุมชนเมืองระยองเป็นจุดนำขึ้น มีการจัดตั้งบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคัล จำกัด ส่งผลให้การใช้ที่ดินของชุมชนหนาแน่นเพิ่มขึ้น แต่ก็น้อยกว่าที่เกิดจากการที่รัฐกำหนดให้พื้นที่ตำบลมาบตาพุดเป็นพื้นที่โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักขนาดใหญ่ในประเทศไทยและมีการจัดวางโครงสร้างพื้นฐานให้เชื่อมโยงกับนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี มีนโยบายต่างๆเพื่อ

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : ขอบเขตตำบล อำเภอเมืองระยอง

สัญลักษณ์

- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตอำเภอ

แผนที่ที่ 4.10

เหนือ

5 0 5 10

กิโลเมตร

ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม ได้ส่งผลให้การใช้ที่ดินของจังหวัดมีการขยายตัวจากศูนย์กลางชุมชนเมืองเดิมไปยังบริเวณที่เป็นแหล่งงานต่างๆ รูปแบบการเติบโตของชุมชนเมืองระยองจึงเป็นผลมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ การพัฒนาเส้นทางคมนาคม และนโยบายการกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมออกจากพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองระยอง ตลอดจนสภาพทั่วไปของชุมชนเมืองระยองในอดีต สามารถสรุปเป็นรูปแบบการเจริญเติบโตของชุมชนเมืองระยองได้ดังนี้

ก่อนปี พ.ศ. 2484 ชุมชนเมืองระยองเป็นชุมชนขนาดเล็ก วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมแม่น้ำระยองและชายฝั่งทะเลปากแม่น้ำระยอง ศูนย์กลางชุมชนอยู่บริเวณวัดลุ่มมหาชัยชุมพล, สะพานเปี่ยมพงศ์สานต์และสวนศรีเมือง ถนนสายหลักของชุมชน ได้แก่ ถนนตากสินมหาราช เป็นแกนกลางของชุมชนเชื่อมต่อกับถนนอารีราษฎร์ยานอุตสาหกรรมการแปรรูปสัตว์น้ำทะเล การใช้ที่ดิน 2 ฟากฝั่งของถนนตากสินมหาราช ประกอบด้วย กิจกรรมด้านพาณิชยกรรมระดับชุมชน สถานที่ราชการและสถานศึกษาระดับจังหวัด บริเวณริมฝั่งแม่น้ำระยองและถนนสายย่อยที่ตัดจากถนนตากสินมหาราชจะเป็นที่พักอาศัยของประชากรในท้องถิ่น

ปี พ.ศ.2484 - พ.ศ.2499 ประมาณปี พ.ศ. 2484 รัฐบาลได้ตัดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ขึ้น ทำให้ประชากรที่กระจุกตัวบริเวณริมทะเลเริ่มกระจายตัวมายังบริเวณถนนสุขุมวิท การใช้ที่ดินบริเวณถนนสุขุมวิทในระยะแรกเป็นชุมชนที่พักอาศัยและพาณิชยกรรมกระจุกตัวบริเวณหน้าพิก้า หลังจากนั้นได้ขยายตัวเรื่อยมาทิศตะวันตกบริเวณโรงพยาบาลระยองและถนนจันทอุดมซึ่งปัจจุบันเป็นย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญของชุมชนเมืองระยอง ซึ่งการตัดถนนสุขุมวิทนอกจากจะทำให้เกิดการกระจายตัวกิจกรรมจากถนนตากสินมหาราชแล้ว ได้ทำให้การเดินทางกับพื้นที่รอบนอกซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรมมีความสะดวกขึ้น เกิดการหักร้างตางพง เพื่อเพาะปลูกพืชไร่ต่างๆ อาทิเช่น มันสำปะหลัง ไร่อ้อย พืชไร่ ฯลฯ การตัดไม้เพื่อแปรรูปในโรงเลื่อย ประกอบกับในปี พ.ศ.2500 รัฐบาลได้จัดตั้งนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง และสถานฝึกอาชีพบ้านหนองละลอก ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดระยองถูกนำมาใช้ในการเกษตรและการตั้งถิ่นฐานมากขึ้น เกิดการขยายตัวของเมืองตามเส้นทางคมนาคมและพื้นที่ป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการประกอบการเกษตรกรรม

ปี พ.ศ. 2502 - พ.ศ 2524 ระหว่างสงครามเวียดนามสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ที่บริเวณอำเภอสัตหีบ มีการจัดตั้งสนามบินอู่ตะเภาโดยรัฐบาลไทยและกองทัพสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้บทบาทด้านการบริการและพาณิชยกรรมของอำเภอเมืองระยองขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเป็นศูนย์กลางการส่งต่อสินค้าระหว่างกรุงเทพมหานครกับอำเภอบ้านฉาง การจัดตั้งตลาดบริเวณ

ถนนสุขุมวิทตัดกับถนนจันทอุดม ตลาดแม่แดง และอำเภอบ้านฉางกลายเป็นชุมชนที่มีความเจริญในระดับรองจากชุมชนเมืองระยอง มีการเพิ่มขึ้นของอาคารร้านค้า พาณิชยกรรม สถานบันเทิง เจริญมัย เพื่อรองรับการใช้บริการของกองทัพทหารอเมริกา เมื่อกองทัพทหารอเมริกาถอนทัพออกจากอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านฉางมีความซบเซาอย่างเห็นได้ชัด สถานบันเทิงเจริญมัยตลอดแนวถนนนิเวศน์ปิดตัวลง ชุมชนบ้านฉางเข้าสู่สภาพปกติดังเช่นก่อนที่จะมีการตั้งฐานทัพทหารอเมริกา เป็นชุมชนเกษตรกรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 ได้มีการจัดตั้งบริษัท อุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัล จำกัด ที่ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ส่งผลให้ชุมชนเมืองระยองรองรับบทบาทการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่ช่วยกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม และรองรับบทบาทการบริการการศึกษาสาขาปิโตรเคมี

ปีพ.ศ. 2524 - ปัจจุบัน หลังจากโครงการนำร่องของการนำก๊าซธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ของบริษัท ปิโตรเคมีกัล จำกัด ดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 5 ปี รัฐบาลรัฐบาลได้กำหนดโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และบางส่วนของจังหวัดระยอง มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การลงทุนด้านอุตสาหกรรมทั้งที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรมของรัฐและเอกชน การเวนคืนที่ดิน สำหรับจัดสร้างนิคมอุตสาหกรรม โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - พ.ศ.2529) เป็นระยะเวลาของการดำเนินการจัดวางโครงสร้างพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงราคาที่ดินในบริเวณชุมชนมาบตาพุดซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม เกิดการอพยพของแรงงานในการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐานด้านอุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - พ.ศ.2534) ขยายตัวของถนนสุขุมวิทช่วงหนองสนมมายังตำบลมาบตาพุด การขยายตัวของธุรกิจบ้านจัดสรรบริเวณถนนสุขุมวิทเป็นแห่งแรก ได้แก่ โครงการบ้านจัดสรรระยองการ์เดนไฮม , การขยายตัวของสถาบันทางการเงินซึ่งแต่เดิมมีเฉพาะในเทศบาลเมืองระยองมายังตำบลมาบตาพุด โดยธนาคารแรกคือ ธนาคารกรุงไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 - พ.ศ.2539) ในช่วงปี พ.ศ. 2536 - พ.ศ. 2537 มีการขยายตัวของเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ประชาชนสนใจซื้อที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และเพื่อเก็งกำไรระยะยาว ทำให้ผู้ประกอบการซึ่งชะลอการลงทุนจากภาวะเศรษฐกิจซบเซา ระหว่าง ปี พ.ศ. 2534 - พ.ศ.2535 ต่างเร่งเปิดตัวโครงการ และในปี พ.ศ. 2538 เกิดภาวะ Over supply เป็นต้นมาจนถึงในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของภาวะเศรษฐกิจของประเทศอ่อนตัวลงและไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน เป็นผลให้ที่อยู่อาศัยเดิมซึ่งก่อสร้างเสร็จไม่สามารถระบายออกสู่ตลาดได้เพราะผู้ซื้อไม่มีกำลังซื้อเพียงพอ ประกอบกับความต้องการที่อยู่อาศัยจริงของผู้มีรายได้ระดับกลาง ระดับสูง ไม่มีมากเท่ากับความต้องการ

ต้องการที่เห็นในตลาด ในขณะที่ไม่ได้มีการจัดเตรียมด้านที่อยู่อาศัยของแรงงานระดับล่าง ทำให้ที่อยู่อาศัยของแรงงานกลุ่มนี้เป็นไปตามยถากรรม ชาติแคลนระบบสาธารณสุขบริการ สภาพความเป็นอยู่ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์บ้านพักอาศัยทั่วไป แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540- พ.ศ. 2543) การขยายตัวของกิจกรรมพาณิชย์กรรมขนาดใหญ่ในแนวถนน ถนนสุขุมวิท ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 นายทุนต่างถิ่น โรงพยาบาลเอกชน แสดงให้เห็นว่าการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการสนับสนุนในภาคอุตสาหกรรมของจังหวัด

4.2.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.2.5.1 เทศบาลเมืองระยองในปี พ.ศ. 2538 เทศบาลเมืองระยองมีรายรับ 143,688,771 บาท ประเภทรายรับที่มากที่สุด คือ รายรับจากเงินอุดหนุน คิดเป็นร้อยละ 44.84 รองลงมาได้แก่ รายรับจากภาษีอากร คิดเป็นร้อยละ 42.99 และรายรับจากทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 5.55 มีรายจ่ายทั้งสิ้น 136,054,287 บาท (ตารางที่ 4.11)

ปี พ.ศ. 2540 มีรายรับเพิ่มขึ้นเป็น 252,816,647 บาท ประเภทรายรับมากที่สุด คือ รายรับจากเงินอุดหนุน คิดเป็นร้อยละ 59.30 ภาษีอากร คิดเป็นร้อยละ 31.28 และทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 4.55 มีรายจ่ายทั้งสิ้น 245,515,430 บาท

4.2.5.2 เทศบาลตำบลมาบตาพุด ในปี พ.ศ. 2538 เทศบาลตำบลมาบตาพุดมีรายรับทั้งสิ้น 222,170,593.31 บาท จำแนกเป็นรายได้จากเทศบาล 65,642,047.57 บาท จากเงินอุดหนุน 156,528,545.74 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น 208,452,198.50 บาท จำแนกเป็นรายจ่ายประจำ 26,553,203.50 บาท รายจ่ายเพื่อการลงทุน 181,899,995.00 บาท (ตารางที่ 4.12)

ในปี พ.ศ. 2538 เทศบาลตำบลมาบตาพุด มีรายรับทั้งสิ้น 220,931,169.39 บาท จำแนกเป็นรายได้จากเทศบาล 75,727,107.11 บาท จากเงินอุดหนุน 145,204,062.28 บาท และมีรายจ่ายทั้งสิ้น 203,522,198.16 บาท จำแนกเป็นรายจ่ายประจำ 38,117,875.16 บาท รายจ่ายเพื่อการลงทุน 165,404,323.00 บาท ประเภทรายรับที่เพิ่มขึ้นได้แก่ รายได้จากเทศบาล มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น 4.89 ต่อปี แสดงให้เห็นว่าเทศบาลมีสภาพเศรษฐกิจที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ลดภาระการอุดหนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจากรัฐบาลกลาง ส่วนประเภทรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ รายจ่ายประจำ มีสัดส่วนร้อยละ 14.52 ต่อปี เป็นเงินเดือนของข้าราชการ และพนักงานในเทศบาล และรายจ่ายที่ลดลง ได้แก่ รายจ่ายเพื่อการลงทุนลงทุน มีสัดส่วนร้อยละ -3.20 ต่อปี แสดงให้เห็นว่าช่วงที่ผ่านมาเทศบาลได้ดำเนินการลงทุนเพื่อพัฒนาต่าง ๆ ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนใน

Account	Debit	Credit
Accounts Payable		100.00
Accounts Receivable	100.00	
Inventory		200.00
Prepaid Insurance		120.00
Equipment		500.00
Accumulated Depreciation		100.00
Common Stock		1,000.00
Retained Earnings		100.00
Dividends	100.00	
Salaries Expense	200.00	
Utilities Expense	50.00	
Insurance Expense	40.00	
Depreciation Expense	20.00	
Cost of Goods Sold	100.00	
Revenue		1,000.00
Total	1,000.00	1,000.00

ท้องถิ่นน้อยลง เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวได้จัดทำก่อนปี พ.ศ. 2538 แล้ว อาทิเช่น การจัดตั้งสำนักงานอนามัยชุมชนตากวน จัดตั้งในปี พ.ศ. 2537 ,การปรับปรุงถนนสายมาบตาพุด - เนินพยอม ,การขยายเส้นถนนสุขุมวิทเป็น 4 ช่องทาง ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มขยายตัวลดลงทำให้การจัดสรรเงินทุนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นลดลง

เมื่อเปรียบเทียบรายรับกับรายจ่ายของเทศบาลเมืองระยองจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของรายจ่ายมากกว่ารายรับเนื่องจากการลงทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน อาทิเช่น การขยายเส้นทางสายเนินพระ - กรอกยายชาเพื่อเชื่อมโยงการคมนาคมกับถนนบำรุงราษฎร์ สำหรับใช้เป็นถนนสายเลี่ยงเมืองที่ช่วยลดความหนาแน่นของการจราจรบนถนนสุขุมวิท , การปรับปรุงถนนสายระยอง -บ้านแลง , การขยายเส้นถนนสุขุมวิทช่วงหนองสนม - มาบตาพุด เป็นต้น

4.2.6 ลักษณะทางสังคม

4.2.6.1 การศึกษา จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้กำหนดให้จังหวัดระยองเป็นพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่งผลให้จังหวัดระยองมีบทบาทรองรับการเป็นศึกษาวิจัยด้านเทคโนโลยี มีการจัดตั้งสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตระยอง โดยใช้ที่ดินของนิคมสหกรณ์ชะแวง ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย และสถาบันราชภัฏรำไพพรรณี เปิดทำการสอน ระดับปริญญาตรี ให้พื้นที่โรงเรียนระยองโปลีเทคนิค

4.2.6.2 การศาสนา เมืองระยองมีวัดจำนวน 57 แห่ง มีมัสยิดจำนวน 6 แห่ง มีโบสถ์คริสต์จำนวน 3 แห่ง กระจายตัวบริเวณถนนสุขุมวิท ถนนตากสินมหาราช ถนนอารีราษฎร์และถนนสายย่อยภายในชุมชนต่างๆ

4.2.7 ลักษณะทางประชากร

ในปี พ.ศ. 2535 อำเภอเมืองจังหวัดระยองมีประชากร มีจำนวน 148,750 คน ความหนาแน่น 289.09 คนต่อตารางกิโลเมตร และมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเป็น 181,636 คนความหนาแน่น 353.00 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2540 อัตราการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นเฉลี่ย (พ.ศ. 2535 - พ.ศ.2540) มีอัตราส่วนร้อยละ 3.62 (ตารางที่ 4.13)

4.2.7.1 ขนาดประชากรปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2540 จากการศึกษาพบว่าขนาดประชากรของเมืองระยองมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์พื้นที่ บทบาทของชุมชนและโครงสร้างพื้นฐาน โดยพื้นที่ด้านเหนือของเมืองระยองซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมขนาดประชากรจะจัดอยู่

TABLE 1. The values of the coefficients of the expansion of the function $\ln \Gamma(x)$ in powers of $1/x$.

x	$\ln \Gamma(x)$		$\ln \Gamma(x+1)$			$\ln \Gamma(x+1/2)$		$\ln \Gamma(x+1/4)$		
	$\ln \Gamma(x)$	$\ln \Gamma(x)$	$\ln \Gamma(x+1)$	$\ln \Gamma(x+1)$	$\ln \Gamma(x+1)$	$\ln \Gamma(x+1/2)$	$\ln \Gamma(x+1/2)$	$\ln \Gamma(x+1/4)$	$\ln \Gamma(x+1/4)$	$\ln \Gamma(x+1/4)$
0	-1.0417		0.20	6.48	0.37	14.11	9.9	1.0		78.1
0.1	-1.077	0.03	6.38	1.135	0.61	15.53	11.54	1.56		27.1
0.2	-1.102	0.04	13.03	92.84	1.67	16.315	12.273			1,506
0.3	-1.117	0.05	3.66	3.99	1.7	16.31				1.88
0.4	-1.123	0.05	7.30	30.98	1.7	16.3	1.7			1.9
0.5	-1.127	0.05	13.11	29.72	1.7					1.9
0.6	-1.130	0.05	17.12	33.32	1.7	16.3				2.0
0.7	-1.132	0.05	1.73	34.79	1.7		16.3			2.0
0.8	-1.133	0.05	1.11	34.73	1.7					2.0
0.9	-1.134	0.05	3.61	34.34	1.7					2.0
1.0	-1.134	0.05	7.30	33.7	1.7					2.0
1.1	-1.134	0.05	9.88	32.83	1.7					1.78
1.2	-1.134	0.05	13.03	31.6	1.7					1.6
1.3	-1.134	0.05	16.15	30.18	1.7					1.6
1.4	-1.134	0.05	19.09	28.5	1.7					1.51

Source: [10]. $\Gamma(x)$ is the gamma function, $\ln \Gamma(x)$ is the logarithm of the gamma function.

ในระดับต่ำ พื้นที่ต่อเนื่องกับเมืองซึ่งเป็นการผสมผสานของการใช้ที่ดินระหว่างเกษตรกรรม ประมง อุตสาหกรรม ขนาดประชากรจะอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนพื้นที่ศูนย์กลางชุมชนเมือง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม บริการทางสังคม อุตสาหกรรมปิโตเคมี การแปรรูป- สัตว์น้ำทะเล ขนาดประชากรจะจัดอยู่ในระดับสูง จากตารางที่ 4.2 สามารถจำแนกขนาด ประชากรได้ดังนี้

- ขนาดประชากรปี พ.ศ. 2535 จำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม

- กลุ่มที่ 1 ขนาดประชากรน้อยมาก มีประชากรน้อยกว่า 5,000 คน มี 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลน้ำคอก มีจำนวนประชากร 2,656 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.79 ของอำเภอเมือง

- กลุ่มที่ 2 ขนาดประชากรน้อย มีประชากรตั้งแต่ 5,001 - 10,000 คน มี 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลกะเจ็ด มีจำนวนประชากร 6,253 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.20, ตำบลแก่ง มีจำนวนประชากร 9,489 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.38 ตำบลทับมา มีจำนวนประชากร 5,631 คน คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 3.79 , ตำบลนาตาขวัญ มีจำนวนประชากร 5,832 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.92 ,ตำบล เนินพระ มีจำนวนประชากร 5,961 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.01, ตำบลบ้านแลง มีจำนวน ประชากร 5,348 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.60 ตำบลปากน้ำ มีจำนวนประชากร 6,806 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.58

- กลุ่มที่ 3 ขนาดประชากรปานกลาง มีประชากรตั้งแต่ 10,001 - 20,000 คน มี 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลตะพง มีจำนวนประชากร 12,885 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.66 ตำบลเพ มีจำนวน ประชากร 14,715 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.89 ตำบลมาตาพุด มีจำนวนประชากร 12,269 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.25 และตำบลห้วยโป่ง มีจำนวนประชากร 9,143 คน คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 6.15

- กลุ่มที่ 4 ขนาดประชากรมาก มีประชากรมากกว่า 20,001 คน มี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบล เริงเนิน มีจำนวนประชากร 20,948 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.08 และตำบล ท่าประดู่ มีจำนวนประชากร 30,814 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.72

- ขนาดประชากรปี พ.ศ. 2540 จำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม

- กลุ่มที่ 1 ขนาดประชากรน้อยมาก มีประชากรน้อยกว่า 5,000 คน มี 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลน้ำคอก มีจำนวนประชากร 3,250 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.79 ของอำเภอเมือง

- กลุ่มที่ 2 ขนาดประชากรน้อย มีประชากรตั้งแต่ 5,001 - 10,000 คน มี 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลกะเจ็ด มีจำนวนประชากร 6,718 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.70 ตำบลทับมา มีจำนวน

ประชากร 6948 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.83 , ตำบลนาตาขวัญ มีจำนวนประชากร 5,952 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.28 ,ตำบลเนินพระ มีจำนวนประชากร 8973 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.94 ตำบลบ้านแลง มีจำนวนประชากร 5,934คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3.27 ตำบลปากน้ำ มีจำนวนประชากร 9,768 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.38

- กลุ่มที่ 3 ขนาดประชากรปานกลาง มีประชากรตั้งแต่ 10,001 - 20,000 คน มี 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลแก่ง มีจำนวนประชากร 11,135 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.13ตำบลตะพง มีจำนวนประชากร 15,690 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.64 ตำบลเพ มีจำนวนประชากร 15,783 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.69 ตำบลมาบตาพุด มีจำนวนประชากร 15,746 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.67และตำบลห้วยโป่ง มีจำนวนประชากร 12,819 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.06

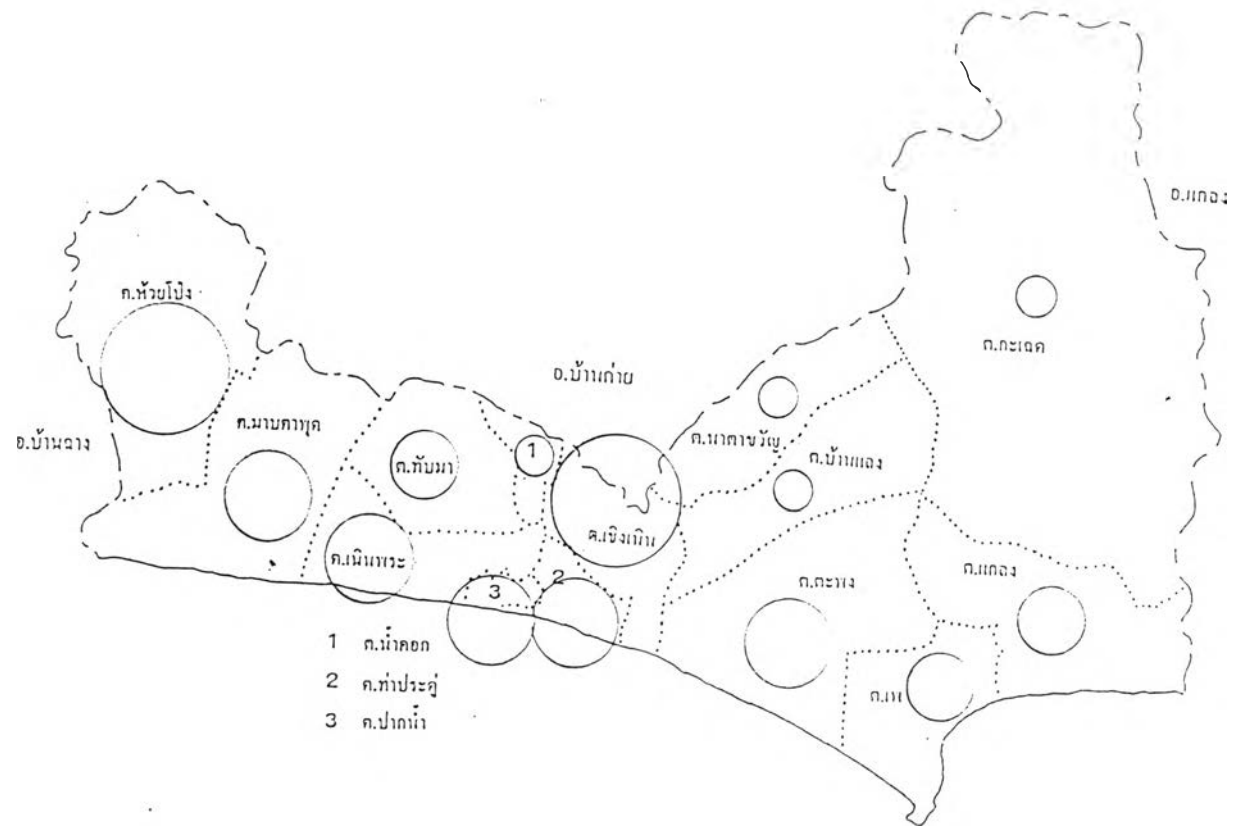
- กลุ่มที่ 4 ขนาดประชากรมาก มีประชากรมากกว่า 20,001 คน มีจำนวน 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลเชิงเนิน มีจำนวนประชากร 29,984 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.51 และตำบลท่าประดู่ มีจำนวนประชากร 32,936 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18.13

ตำบลที่มีการปรับกลุ่มประชากรเพิ่มขึ้นได้แก่ ตำบลแก่ง และตำบลห้วยโป่ง โดยเปลี่ยนจากกลุ่มที่ 2 ซึ่งมีขนาดประชากร 5,001 – 10,000 คน เป็น กลุ่มที่ 3 มีขนาดประชากร 10,001-20,000 คน โดยในอำเภอห้วยโป่งเป็นเพราะมีการจัดตั้งโรงงานทอผ้าในพื้นที่ ซึ่งภายในโรงงานมีแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นของตนเอง การเกิดขึ้นของโรงงานทอผ้าดังกล่าวก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของประชากรและกิจกรรมในพื้นที่ฝั่งตรงข้ามของโรงงานอุตสาหกรรม

- การเปลี่ยนแปลงขนาดประชากร ปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2540

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของขนาดของประชากรแสดงให้เห็นการเพิ่มขึ้น – ลดลงของประชากรในพื้นที่ ทำให้ทราบแนวโน้มการขยายตัวการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงขนาดประชากรระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2540 จำแนกได้เป็น 4 กลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรน้อยมาก มีจำนวนประชากรเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า 100 คน/ปี ได้แก่ ตำบลนาตาขวัญ มีอัตราการเพิ่ม 20 คน/ปี ตำบลกะเจ็ด มีอัตราการเพิ่ม 78 คน/ปี ตำบลบ้านแลง มีอัตราการเพิ่ม 98 คน /ปี ตำบลน้ำคอก มีอัตราการเพิ่ม 99 คน/ปี

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : การเปลี่ยนแปลงขนาดประชากรเมืองระยอง พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2540

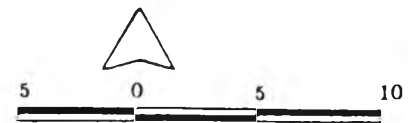
แผนที่ที่ 4.13

สัญลักษณ์

- มากกว่า 601 คน / ปี
- 301 - 600 คน / ปี
- 101 - 300 คน / ปี
- น้อยกว่า 100 คน / ปี

เหนือ

กิโลเมตร

- กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรน้อย มีจำนวนประชากรเปลี่ยนแปลง 101 -300 คน/ปี ได้แก่ ตำบลเพ มีอัตราการเพิ่ม 178 คน/ปี ตำบลทับมา มีอัตราการเพิ่ม 220 คน/ปีตำบลแก่ง มีอัตราการเพิ่ม 274 คน/ปี

- กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรปานกลาง มีจำนวนประชากรเปลี่ยนแปลง 301 – 600 คน/ปี ได้แก่ ตำบลท่าประดู่ มีอัตราการเพิ่มขึ้น 354 คน/ปี ตำบลตะพง มีอัตราการเพิ่มขึ้น 468 คน/ปี ตำบลปากน้ำมีอัตราการเพิ่มขึ้น 494 คน/ปี ตำบลเนินพระมีอัตราการเพิ่มขึ้น 502 คน/ปี ตำบลมาบตาพุดมีอัตราการเพิ่มขึ้น 580 คน/ปี

- กลุ่มที่ 4 กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรมาก มีจำนวนประชากรเปลี่ยนแปลงมากกว่า 600 คน/ปี ได้แก่ ตำบลห้วยโป่ง มีอัตราการเพิ่มขึ้น 613 คน/ปี ตำบลเชิงเนิน มีอัตราการเพิ่มขึ้น 1,506 คน/ปี

4.2.7.2 ความหนาแน่นประชากร

● พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยกว่า 300 คน/ตร.กม. ได้แก่ ตำบลกะเจ็ด ตำบลแก่ง ตำบลตะพง ตำบลทับมา ตำบลนาตาขวัญ ตำบลบ้านแลง และตำบลห้วยโป่ง เป็นกลุ่มตำบลที่มีสาขาการผลิตอยู่ในภาคการเกษตร

- ตำบลกะเจ็ด มีพื้นที่ 141.77 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 6,253 คน มีความหนาแน่น 44.11 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 6,718 คน มีความหนาแน่น 47.38 คน/ตร.กม. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำสวนยางพารา และเป็นลูกจ้างในโรงงานแปรรูปผลิตผลจากน้ำยางพารา เช่น โรงงานไทยฮั้วยางพารา ชันไทยอุตสาหกรรมมืองมีอย่าง ไทยรับเบอร์แอนด์ลาเทค บจก ฯลฯ การกระจายตัวของที่พักอาศัยหนาแน่นบริเวณถนนขนาดใหญ่ - จันดี ซึ่งเป็นถนนสายย่อยภายในชุมชนที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ที่บ้านกะเจ็ด และกระจายตัวเบาบางบริเวณถนนสุขุมวิท ลักษณะอาคารที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว ปลูกติดริมถนนและในสวนยางพารา

- ตำบลแก่ง มีพื้นที่ 45.28 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 9,489 คน มีความหนาแน่น 209.56 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 11,135 คน มีความหนาแน่น 245.91 คน/ตร.กม เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจประเภท ยางพารา เงาะ ทุเรียน และมีพื้นที่บางส่วนติดกับแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา รองลงมาคือ เป็นลูกจ้างใน

โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำทางทะเล และบริการการท่องเที่ยว การกระจุกตัวของที่พักอาศัยและพาณิชยกรรมอยู่บริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3192 (สุขุมวิท - ท่าเรือแกลง) และบริเวณถนนสายเพ - แกลง - กร่ำ ลักษณะอาคารที่พักอาศัยเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว ส่วนอาคารพาณิชยกรรมเป็นอาคารสูงประมาณ 2 - 3 ชั้น

- ตำบลตะพง มีพื้นที่ 59.45 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 12,885 คน มีความหนาแน่น 216.75 คน/ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 15,690 คน มีความหนาแน่น 263.92 คน/ตร. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูก ทุเรียน เงาะ มังคุด ฯลฯ รองลงมาได้แก่พาณิชยกรรม และเป็นลูกจ้างในเขตประกอบอุตสาหกรรมระยอง (TPI) การกระจุกตัวของที่พักอาศัยและพาณิชยกรรมอยู่บริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ตั้งแต่โรงเรียนวัดตะพงนอกถึงตลาดกลางสินค้าเพื่อการเกษตรตะพง ลักษณะอาคารบริเวณที่ตั้งติดกับถนนสุขุมวิทจะเป็นตึกแถวสูง 3 ชั้น ส่วนพื้นที่ถัดเข้าไปด้านในเป็นบ้านเดี่ยว

- ตำบลทับมา มีพื้นที่ 24.68 คน/ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 5,631 คน มีความหนาแน่น 228.16 คน/ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 6,498 คน มีความหนาแน่น 281.52 คน/ ตร.กม. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นลูกจ้างในสาขาพาณิชยกรรมของเมืองและอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกมะม่วง และยางพารา การกระจุกตัวของที่พักอาศัยส่วนใหญ่อยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) วัดทับมา สถานีอนามัยทับมาและถนนเกาะพรวด ลักษณะอาคารที่พักอาศัยที่อยู่ติดกับบริเวณทางหลวงแผ่นดินตึกแถวสูงประมาณ 3 ชั้น ใช้สำหรับประกอบกิจการพาณิชยกรรมด้วย ส่วนพื้นที่ถัดเข้าไปด้านในเป็นอาคารไม้ ปัจจุบันพบว่าการขยายตัวของโครงการรถยนต์ โรงงานหลอดดอกยาง และอุปกรณ์เชียงกง จากบริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3 (สุขุมวิท) จึงคาดว่าในอนาคตตำบลนี้จะมีมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่ 2 ฟากฝั่งของถนนสายต่างๆในเทศบาลเมืองมีการกระจุกตัวของกิจกรรมการค้าและบริการที่หนาแน่น ส่งผลให้กิจกรรมใหม่ ๆ ไม่สามารถขยายตัวเพิ่มขึ้น ประกอบกับพื้นที่ตำบลกำลังมีการขยายเส้นทางสายระยอง - พัทยา เป็นเส้นทางคู่ขนานกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) จึงคาดว่าในอนาคตตลอดแนวถนนสายบายละมุง - ระยอง จะมีการขยายตัวของกิจกรรมมากขึ้น

- ตำบลนาตาขวัญ มีพื้นที่ 27.19 คน/ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 5,832 คน มีความหนาแน่น 214.49 คน/ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 5,952 คน มีความหนาแน่น 218.90 คน/ตร.กม. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกข้าว

และยางพารา การกระจุกตัวของที่พักอาศัยอยู่บริเวณถนนสายระยอง - นาตาขวัญและในสวนยางพารา ลักษณะอาคารที่พักอาศัยเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียวและบ้านไม้ใต้ถุนสูง

- ตำบลบ้านแลง มีพื้นที่ 28.78 ตร.กม ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 5,834 คน มีความหนาแน่น 185.82 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 5,934 คน มีความหนาแน่น 206.18 คน/ตร.กม. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกไม้ผล ได้แก่ เงาะ, ทุเรียน, มังคุด การกระจุกตัวของที่พักอาศัยและพาณิชยกรรมอยู่บริเวณถนนสายบ้านแลงและวันบ้านดอน (วัดจุฬามณี) ลักษณะอาคารในสวนที่ติดกับบริเวณถนนสายบ้านแลงเป็นตึกแถวสูงประมาณ 3 ชั้น ใช้ประโยชน์สำหรับพาณิชยกรรม ส่วนบริเวณวัดบ้านดอนเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว

- ตำบลห้วยโป่ง มีพื้นที่ 62.97 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 9,143 คน มีความหนาแน่น 145.20 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 12,819 คน มีความหนาแน่น 203.57 คน/ตร.กม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพาณิชยกรรม รองลงมา ได้แก่ เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้า บริษัทไทยแท่งพีต้า และเกษตรกรรมเพาะปลูกยางพารา มันสำปะหลัง การกระจุกตัวของพาณิชยกรรมอยู่ติดกับบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ศูนย์วิจัยพืชไร่ห้วยโป่ง และวัดห้วยโป่ง ลักษณะอาคารเป็นตึกแถวสูง 3 ชั้น การกระจายตัวอาคารที่พักอาศัยอยู่ถัดเข้าไปจากถนนสุขุมวิทประมาณ 500 เมตร มีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยวสูง 1-2 ชั้น

- พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 300 - 500 คน/ตร.กม. ได้แก่ ตำบลน้ำคอก, ตำบลเนินพระ, ตำบลมาบตาพุด

- ตำบลน้ำคอก มีพื้นที่ 7.56 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 2,656 คน มีความหนาแน่น 351.32 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 3,250 คน มีความหนาแน่น 429.89 คน/ตร.กม. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกยางพารา , ข้าวเจ้า, เงาะและทุเรียน การกระจายตัวของที่พักอาศัยอยู่บริเวณถนนสายระยอง - บ้านค่าย, โรงพยาบาลบ้านค่ายและวัดน้ำคอก ลักษณะอาคารเป็นบ้านเดี่ยวสูง 1 - 2 ชั้น

- ตำบลเนินพระ มีพื้นที่ 20.67 ตร.กม ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 5,961 คน มีความหนาแน่น 288.39 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 8,973 คน มีความหนาแน่น 434.11 คน/ตร.กม. ก่อนที่จะมีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ความสำคัญพื้นที่มีไม่มาก เป็นเพียงทางผ่านระหว่างตำบลมาบตาพุดกับเมืองระยอง ต่อมาเมื่อมีการพัฒนา

อุตสาหกรรมเกิดขึ้น ได้เกิดแรงดึงดูดให้เมืองขยายตัวไปทางตำบลมาตาพุด แต่เนื่องจากพื้นที่สำหรับพัฒนาของตำบลมาตาพุดยังขาดปัจจัยดึงดูดที่มากพอ เป็นผลให้ตำบลเนินพระซึ่งเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับเมืองระยองได้รับการพัฒนาให้เป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้า, และอาคารพาณิชย์ต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณวัดเนินพระ ซึ่งแต่เดิมเป็นที่รกร้างว่างเปล่า กลายเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญของพื้นที่ตำบล ลักษณะอาคารพาณิชย์กรรมกระจุกตัวบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เป็นตึกแถวสูง 3 ชั้น ลักษณะอาคารที่พักอาศัยอยู่ถัดเข้าไปจากถนนสุขุมวิท ในซอยดวงดี ซอยปักเป้า ซอยสองพี่น้อง ซึ่งเป็นบ้านเดี่ยวและบ้านจัดสรร

- ตำบลมาตาพุด มีพื้นที่ 39.78 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 12,169 คน มีความหนาแน่น 308.42 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 15,746 คน มีความหนาแน่น 395.83 คน/ตร.กม. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพาณิชย์กรรม รองลงมาได้แก่ เกษตรกรรมและประมง การอาคารพาณิชย์กรรมกระจุกตัวบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ถนนโสกถนน 1 - 7 ถนนตากวน - หาดทรายทอง ถนนเนินพระยอม ลักษณะอาคารพาณิชย์เป็นตึกแถวสูงประมาณ 3 ชั้น ที่พักอาศัยมีการกระจุกตัวร่วมกับพาณิชย์กรรมและถนนซอยที่อยู่ถัดเข้าไปจากถนนสุขุมวิท เช่น ซอยคุณแม่ วัดโสกถนนาราม วัดมาตาพุด วัดตากวน บ้านแขก เป็นชุมชนที่พักอาศัยของตำบล ลักษณะอาคารที่อยู่ติดกับบริเวณถนนสุขุมวิทเป็นตึกแถว ถัดเข้าไปข้างในเป็นบ้านเดี่ยว

- พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 501 - 1,000 คน/ตร.กม. ได้แก่ตำบลปากน้ำและตำบลเพ เป็นตำบลที่มีพื้นที่ติดแนวชายฝั่งทะเลพัฒนาการของพื้นที่จึงมาจากการประมงและการท่องเที่ยว

- ตำบลปากน้ำ มีพื้นที่ 11.25 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 6,806 คน มีความหนาแน่น 604.98 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 9,768 คน มีความหนาแน่น 868.27 คน/ตร.กม. การประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ ได้แก่ การประมงและพาณิชย์กรรม การกระจายของพาณิชย์กรรมและที่พักอาศัยหนาแน่นบริเวณบริเวณวัดตรีทศเทพ, วัดปากน้ำ บริเวณถนนอารีราษฎร์ ถนนสมุทรคงคา ลักษณะอาคารที่พักอาศัยเป็นบ้านเดี่ยวสูง 2 ชั้น

- ตำบลเพ มีพื้นที่ 20.16 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 14,715 คน มีความหนาแน่น 729.91 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 15,783 คน มีความหนาแน่น 782.89 คน/ตร.กม การประกอบอาชีพของประชากรประจักษ์ด้วยการแปรรูปสัตว์ทะเลและพาณิชย์-

ของกิจกรรมด้านพาณิชยกรรมอยู่บริเวณถนนสุขุมวิทและถนนชายกระป้อม ถนนบ้านแลง ลักษณะอาคารเป็นตึกแถวสูง 3 ชั้น ยาวต่อเนื่องตามแนวถนนสายดังกล่าวข้างต้น ส่วนที่พักอาศัยกระจายอยู่บริเวณถนนเชิงเนิน ด้านหลังธนาคารกรุงเทพฯ สาขาระยอง และหอนาฬิกา มีลักษณะเป็นบ้านพักอาศัยหนาแน่น มีทั้งที่เป็นบ้านไม้และตึกแถว บ้านเดี่ยว บ้านจัดสรร

- ตำบลท่าประดู่ มีพื้นที่ 4.47 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 30,814 คน มีความหนาแน่น 6500.84 คน / ตร.กม. ในปีพ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 32,936 คน มีความหนาแน่น 6,948.52 คน /ตร.กม. การประกอบอาชีพของประชาชนที่สำคัญได้แก่ พาณิชยกรรม กระจายตัวบริเวณถนนจันทอุดม ถนนทุ่งชายกระต่าย ถนนสาย 1 - 4 เป็นที่ตั้งของสถานีขนส่งประจำจังหวัดและโรงแรมสตาร์ไฮเทล ส่วนที่พักอาศัยกระจุกตัวอยู่บริเวณถนนหลักเมือง ถนนยมจินดา ถนนริมน้ำ ถนนหลังป่าประดู่ ถนนข้างอำเภอ ลักษณะอาคารเป็นบ้านเดี่ยว บ้านจัดสรร สูงไม่เกิน 2 ชั้น ตึกแถว สูงไม่เกิน 3 ชั้น และบ้านไม้ซึ่งกระจุกตัวบริเวณถนนยมจินดา

4.2.7.3 การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่น

เมื่อพิจารณาอัตราการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นเฉลี่ย (พ.ศ.2535 -พ.ศ.2540) (ตารางที่ 4.12) พบว่าพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นเฉลี่ยมากที่สุด คือ ตำบลเนินพระ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.71 ต่อปี ซึ่งเป็นผลมาจากข้อจำกัดในการรองรับกิจกรรมของชุมชนเมือง ทำให้พื้นที่ตำบลซึ่ง มีความต่อเนื่องมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นของกิจกรรมด้านที่พักอาศัย เนื่องจากรองลงมาได้แก่ ตำบลปากน้ำ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.07 ต่อปี เนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมประมง ซึ่งต้องการใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมาก ตำบลเชิงเนิน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.03 ต่อปี เนื่องจากการขยายตัวของกิจกรรมด้านโรงแรมในพื้นที่ด้านใน ตำบลมาบตาพุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.74 ต่อปี เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในตำบล ตามลำดับพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ตำบลนาตาขวัญ คิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 0.04 ตำบลท่าประดู่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.29 ตำบลเพ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.5 และตำบล กะเจด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.38 ตามลำดับ การลดลงของความหนาแน่นในพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และชุมชนเมืองที่หนาแน่น

4.2.7.4 การคาดการณ์ประชากร

การพัฒนาอุตสาหกรรมได้เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของเมืองระยอง ได้ส่งผลให้ประชากรมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น ทั้งที่เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคที่เกี่ยวข้อง แต่ในขณะเดียวกันจากภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันได้ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมของเมืองระยองอยู่ในภาวะที่

ชลดตัว ดังนั้นการคาดการณ์ประชากรจึงใช้วิธี Linear Regression (การเพิ่มประชากรในอัตราส่วนที่ลดลง) จากข้อมูลการคาดการณ์จำนวนประชากร ปี พ.ศ. 2550 (ตาราง 4.12) พบว่าอำเภอเมืองจะมีประชากรทั้งสิ้น 247,408 คน พื้นที่ที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ ตำบลเชิงเนิน 48,056 คน รองลงมา คือ ตำบลท่าประดู่ และตำบลมาตาพุด มีจำนวน 37,180 คนและ 22,700 คน ตำบลห้วยโป่ง 20,171 ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ ตำบลน้ำคอก มีจำนวน 4,438 คน ตำบลนาตาขวัญ ตำบลบ้านแลง และตำบลกะเจ็ด มีจำนวน 6,192 คน , 7,106 คน และ 7,648 คน ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นการขยายตัวของเมืองอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระยองและพื้นที่ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม

4.2.8 โครงสร้างพื้นฐาน

4.2.8.1 ถนน ถนนสายหลักของเมืองระยอง ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) ถนนจันทอุดม ถนนตากสินมหาราช ถนนอารีย์ราษฎร์ ถนนราษฎร์บำรุง ถนนเนินพระยอม ถนนตากวน - หาดทรายทอง

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เป็นถนนสายหลักของจังหวัด เป็นที่ตั้งของนิคม-อุตสาหกรรมมาตาพุดและเขตประกอบอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคัล ที่ตำบลตะพง เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่อุตสาหกรรมกับบริการของเมือง เกิดการขยายตัวของเมืองตามถนนนี้ โดยเฉพาะที่ตำบลเนินพระ ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเมืองระยองกับพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมมาตาพุด

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) เป็นถนนสายเลี้ยวเมืองเชื่อมโยง การคมนาคมระหว่างอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดระยอง กรุงเทพมหานคร, และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การใช้ที่ดินหนาแน่นบริเวณแยกเกาะกลอยไปจนถึงตำบลทับมา

- ถนนตากสินมหาราช ตลอดแนวถนนสายนี้เป็นย่านพาณิชยกรรม ที่พักอาศัย สถานที่ราชการและสถานศึกษาของจังหวัด ในช่วงเช้า - เย็น ถนนสายนี้จะมีปัญหาการจราจรเกิดขึ้นอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าซอยที่แยกจากถนนสายนี้ จะเชื่อมโยงต่อเนื่องกับถนนสุขุมวิทแต่เนื่องจากเป็นถนนสายแคบๆ การสัญจรไม่สะดวกประชาชนไม่นิยมใช้

- ถนนจันทอุดม เป็นแหล่งที่ตั้งของย่านพาณิชยกรรมที่ขยายตัวมาจากถนนตากสินมหาราช เนื่องจากความไม่สะดวกในการสัญจรของถนนตากสินมหาราชและการขยายตัวของเมือง ทำให้บริเวณตั้งแต่โรงพยาบาลระยองถึงถนนสาย 3 (บริเวณร้านมหาพารมาซี) เป็นย่านใจกลาง

เมืองแห่งใหม่ มีการใช้ที่ดินแบบผสมผสานระหว่างตลาด, สถานีขนส่ง (บขส.), ท่ารถสายต่าง ๆ ,โรงแรมและสถานบริการทางสังคม

- ถนนอารีย์ราษฎร์ เป็นถนนที่เชื่อมโยงกับกับถนนตากสินมหาราชสู่น้ำปากน้ำ แหลมเจริญเป็นที่รวมของโรงงานน้ำปลา ร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว

- ถนนราษฎร์บำรุง เป็นถนนสายเลียบเมืองที่เลียบแนวชายฝั่งทะเลเชื่อมโยงกับตำบลเนินพระและตำบลมาบตาพุด ตลอดแนวถนนสายนี้เป็นย่านพาณิชยกรรมและสถานบันเทิงที่เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2535

- ถนนเนินพะยอม เป็นถนนสายสำคัญของเทศบาลมาบตาพุดที่เชื่อมโยงการคมนาคมระหว่างชุมชนมาบตาพุดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง)

- ถนนตากวน - หาดทรายทอง เป็นถนนที่แยกจากถนนสุขุมวิทบริเวณตลาดศรีบัวทองผ่านนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและชุมชนประมงชายทะเล

4.2.8.2 การระบายน้ำ เทศบาลเมืองระยองมีการจัดวางท่อระบายน้ำ ค.ส.ล. โดยรอบของสองฟากฝั่งถนนรอบชุมชน มีความยาวประมาณ 41,905 เมตร น้ำจากท่อระบายน้ำถูกระบายลงสู่ทะเลที่ปากแม่น้ำระยอง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำ เนื่องจากไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียก่อนระบายทิ้ง เทศบาลตำบลมาบตาพุดระบายน้ำทางลำรางสาธารณะ

4.2.8.3 การสื่อสาร เมืองระยองมีการสื่อสารที่ครอบคลุมการให้บริการข่าวสารอย่างเพียงพอกับความต้องการของประชาชน โดยประกอบด้วย หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ชุมสายโทรศัพท์ 1 แห่ง สถานีวิทยุ 2 แห่ง ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 2 แห่ง และบริการเสียงตามสาย

4.2.8.4 สาธารณภัย มีสถานีดับเพลิง 1 แห่ง ตั้งอยู่บริเวณที่ทำกาเทศบาลเมืองระยองมีรถดับเพลิง 4 คัน เจ้าหน้าที่ 41 คน ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กรมการปกครอง กำหนดไว้ว่าพื้นที่ 20 ตร.กม. ของเขตเทศบาล จะต้องมีสถานีดับเพลิง 1 แห่งและจำนวนประชากร 7,000 คน ต่อรถดับเพลิง 1 คัน มีเจ้าหน้าที่ประจำรถดับเพลิง 6 คน/คัน (เทศบาลเมืองระยอง.2540.) แต่เนื่องจากสภาพของเมืองระยองเป็นย่านพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นซึ่งปลูกสร้างด้วยไม้ ถนนส่วนใหญ่คืบแคบและมีการจราจรหนาแน่น ทำให้ รถดับเพลิงไม่สามารถเข้าถึงที่เกิดเหตุได้สะดวก ประกอบกับแนวโน้มการก่อสร้างอาคาร ในอนาคตจะเป็นอาคารสูง เนื่องจากที่ดินในเมืองมีราคาแพง ทำให้ขีดความสามารถในการป้องกันและระงับอัคคีภัยของเทศบาลทำได้ไม่ทั่วถึง

4.2.8.5 การจัดเก็บขยะและกำจัดขยะมูลฝอย

เทศบาลเมืองระยอง มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่จำนวน 142 คน แยกเป็นคณงานกวาดขยะ 71 คน คณงานเก็บขยะ 45 คน ประจํารถดูดสิ่งปฏิกูล 6 คน รถบรรทุกน้ำ 6 คน รถบดอัด 2 คัน และชํวยงานอื่น ๆ 12 คน มีรถเก็บขยะ 10 คัน ประกอบด้วยรถบรรทุกขนาดความจุ 4 ลูกบาศก์เมตร จํานวน 2 คัน เก็บขยะวันละ 3 เที่ยว และเนื่องจากรถเก็บขยะเหล่านี้มีอายุการใช้งานมากกว่า 10 ปี ประสิทธิภาพการจัดเก็บขยะจึงลดลง โดยเก็บได้เพียงวันละ 50 ตัน/วัน จากจํานวนขยะทั้งเทศบาล 57.47 ตัน /วัน (เทศบาลเมืองระยอง.2540.) ประกอบกับพื้นที่ในเขตเทศบาลเป็นตรอก ซอยแคบ ๆ ทำให้รถขยะไม่สามารถเข้าไปจัดเก็บได้ จึงก่อให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง โดยสถานที่กำจัดขยะของเมืองระยอง ตั้งอยู่ริมถนนสมุทรเจดีย์ ตำบลปากน้ำ ห่างจากสํานักงานเทศบาลเมืองระยองประมาณ 4 กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ 74 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่ม ดินทราย บริเวณใกล้เคียงมีบ้านเรือนอาศัย 15 หลังคาเรือน ปัจจุบันอยู่ระหว่างปรับปรุงพื้นที่และก่อสร้างระบบกำจัดขยะแบบฝังกลบ ตามหลักสุขาภิบาล

เทศบาลตำบลมาบตาพุด มีรถเก็บขยะรวม 10 คัน เป็นรถเก็บขยะแบบเปิดข้างเทท้าย จํานวน 2 คัน เก็บขนขยะในเขตชุมชนผ่านที่พัทอาศัย อาคารพาณิชย์และหน่วยงานราชการ รถเก็บขนแบบอัดและบรรทุกคอนเทนเนอร์ จํานวน 2 คัน เก็บขนขยะผ่านชุมชนอุตสาหกรรม ส่วนรถที่เหลือใช้สำหรับสํารองและเก็บขยะเสริมเฉพาะกิจ ปริมาณขยะมูลฝอยรวมทั้งเทศบาลมีจํานวน 37.89 ตัน/วัน สามารถจัดเก็บได้ 36.00 ตัน / วัน จึงมีปัญหาขยะตกค้างเนื่องจากเครื่องจักรอยู่ในสภาพที่ชำรุดทำให้ใช้งานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ โดยสถานที่กำจัดขยะของเทศบาลตำบลมาบตาพุดตั้งอยู่ที่บ้านเนินพยอม ห่างจากสํานักงานเทศบาลตำบลมาบตาพุดประมาณ 8 กิโลเมตร ขนาดพื้นที่ 32 ไร่ มีชุมชนใกล้เคียงกับสถานที่กำจัดขยะในระยะ 1 กิโลเมตร การกำจัดให้วิธีฝังกลบ

4.2.9 การใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองระยอง

กรมการผังเมืองได้ประกาศบังคับใช้ผังเมืองรวมเมืองระยองฉบับแรกในปี พ.ศ. 2526 และประกาศบังคับใช้ผังเมืองรวมระยองฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 เป็นกฎกระทรวงฉบับที่ 60 เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2531 มีพื้นที่เขตวางผัง 41.7 ตร.กม. ละหมาดอายุการใช้บังคับระยะ 5 ปี ในวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2536 แต่การวางและจัดทำผังเมืองรวมระยอง (ปรับปรุงครั้งที่ 2. 2535) เพื่อใช้ประกาศต่อเนื่องจากกฎกระทรวงฉบับที่ 60 ยังอยู่ระหว่างการพิจารณาสัดส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต กรมการผังเมืองจึงได้ประกาศต่ออายุผังเมืองรวมฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 ออกไปอีก 1 ปี คือ มีอายุการบังคับใช้ถึงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2537

4.2.9.1 ผังเมืองรวมเมืองระยอง ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 (ประกาศใช้ในเดือนกุมภาพันธ์ 2531) มีพื้นที่ทั้งหมด 41.7 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทับมา ตำบลน้ำคอก ตำบลเชิงเนิน ตำบลเนินพระ ตำบลท่าประดู่และตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ชุมชนแห่งนี้มีพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองประมาณร้อยละ 25.07 กิจกรรมการใช้ที่ดินมากที่สุด คือ ย่านพักอาศัย รองลงมา ได้แก่ ย่านการค้า สถาบันราชการ และย่านอุตสาหกรรม ซึ่งกระจายตัวทั่วไปในพื้นที่บริเวณชุมชนและตามเส้นทางคมนาคม

4.2.9.2 ผังเมืองรวมระยองฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2 มีพื้นที่ประมาณ 94 ตร.กม. เพิ่มจากผังเมืองรวมฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 จำนวน 52.3 ตร.กม. โดยได้ขยายพื้นที่ออกไปทางทิศเหนือและทางทิศตะวันออก เพื่อครอบคลุมพื้นที่ที่มีการขยายตัวของชุมชนเมือง ทั้งพื้นที่อยู่อาศัยและเขตอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งขยายพื้นที่ทางด้านใต้ของเขตผังเมืองรวมฯ ลงไปในทะเลเป็นแนวขนาน 500 เมตร กับแนวชายทะเลเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเล

4.2.9.3 การใช้ที่ดินเมืองระยอง จำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของสำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย และการสำรวจภาคสนาม พบว่าการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองระยองขยายตัวตามแนวแกนถนนตากสินมหาราชซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของพื้นที่มายังบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท)

การใช้ที่ดินเทศบาลเมืองระยอง ปี พ.ศ.2530 – พ.ศ.2535

● การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย

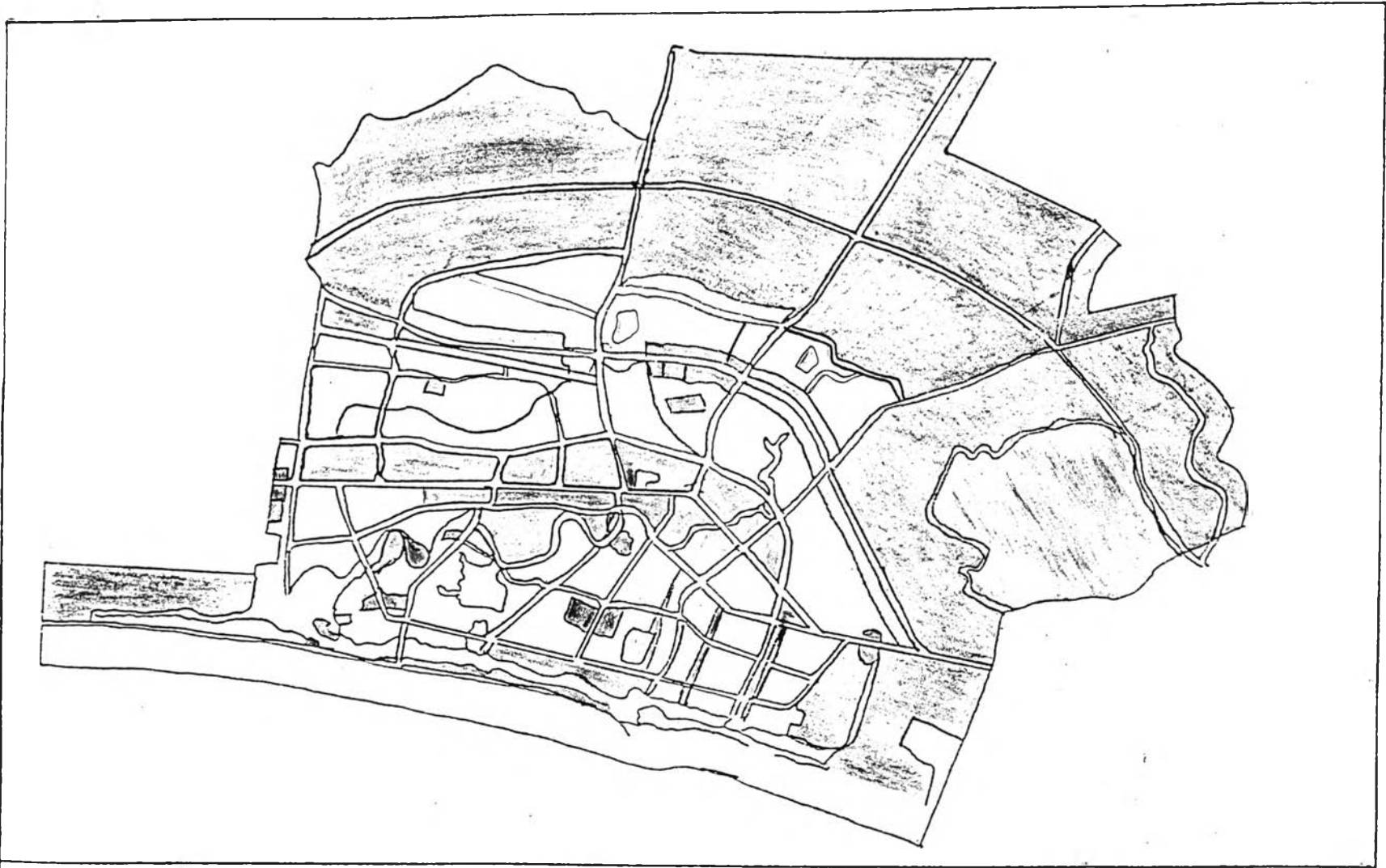
ในปี พ.ศ. 2530 มีพื้นที่ 3,479.11 ไร่ และเพิ่มเป็น 5,180.27 ไร่ ในปี พ.ศ.2535 หรือคิดเป็นร้อยละ 9.28 ของการใช้ที่ดินทั้งหมด

- ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก กระจายตัวบริเวณแนวถนนจันทอุดม ถนนเชิงเนินและ 2 ฟากฝั่งของถนนสุขุมวิทตั้งแต่บริเวณหอนาฬิกา เรื่อยลงมาตามถนนสาย 1-4 ถนนราษฎร์บำรุง และ 2 ฟากฝั่งแม่น้ำระยองบริเวณสะพานเป็ยมพงศานต์ ลักษณะอาคารเป็นตึกแถวสูง 3 ชั้น ยกเว้นบริเวณถนนยมจินดาจะเป็นบ้านไม้

- ย่านที่พักหนาแน่นปานกลาง กระจายตัวบริเวณถนนริมน้ำ ถนนราษฎร์บำรุง และบางส่วนของถนนเชิงเนิน ลักษณะอาคารเป็นบ้านเดี่ยวและทาวน์เฮาส์

ตารางที่ 4.14 แสดงสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณชุมชนเมืองระยอง พ.ศ. 2508 , พ.ศ. 2520 , พ.ศ. 2530 และ พ.ศ. 2535

ประเภทการใช้ที่ดิน	พ.ศ. 2520		พ.ศ. 2530		พ.ศ. 2535		การเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2520 - 2530	การเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2530 - 2535
	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ %	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ %	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ %		
ย่านพักอาศัย	562.00	24.44	3,479.11	13.35	5,180.27	9.28	47.19	8.15
ย่านการค้า	118.00	5.13	413.11	1.59	598.55	1.07	22.74	7.48
บริเวณราชการ	83.00	3.62	350.17	1.34	534.39	0.96	29.26	8.77
ย่านอุตสาหกรรม	60.00	2.61	340.10	1.30	992.54	1.78	42.44	31.97
โกดังสินค้า	32.00	1.38	236.24	1.25	249.36	0.45	58.02	0.93
ศาสนสถาน สุสาน ฌาปนสถาน	62.00	2.70	434.27	1.67	691.25	1.24	54.59	9.86
พักผ่อน สนามกีฬา	72.00	3.12	100.56	0.39	108.64	0.19	3.61	1.34
เลี้ยงสัตว์	2.00	0.09	364.28	1.40	507.77	0.9	1646.73	6.57
ถนน ขยาย	143.00	6.22	311.69	2.73	1,771.03	3.17	10.72	78.03
โรงเรียน สถานศึกษา	133.00	5.78	391.00	0.92	344.43	0.62	17.63	-1.99
แม่น้ำ ลำคลอง	221.00	9.6	1,890.14	7.25	7,342.19	7.94	68.66	48.07
ที่ว่าง เกษตรกรรม ป่า	812.00	35.31	17,413.73	66.81	40,434.58	72.4	185.87	22.03
รวม	2300.00	100.00	25,724.40	100.00	587,500.00	100	92.59	363.97

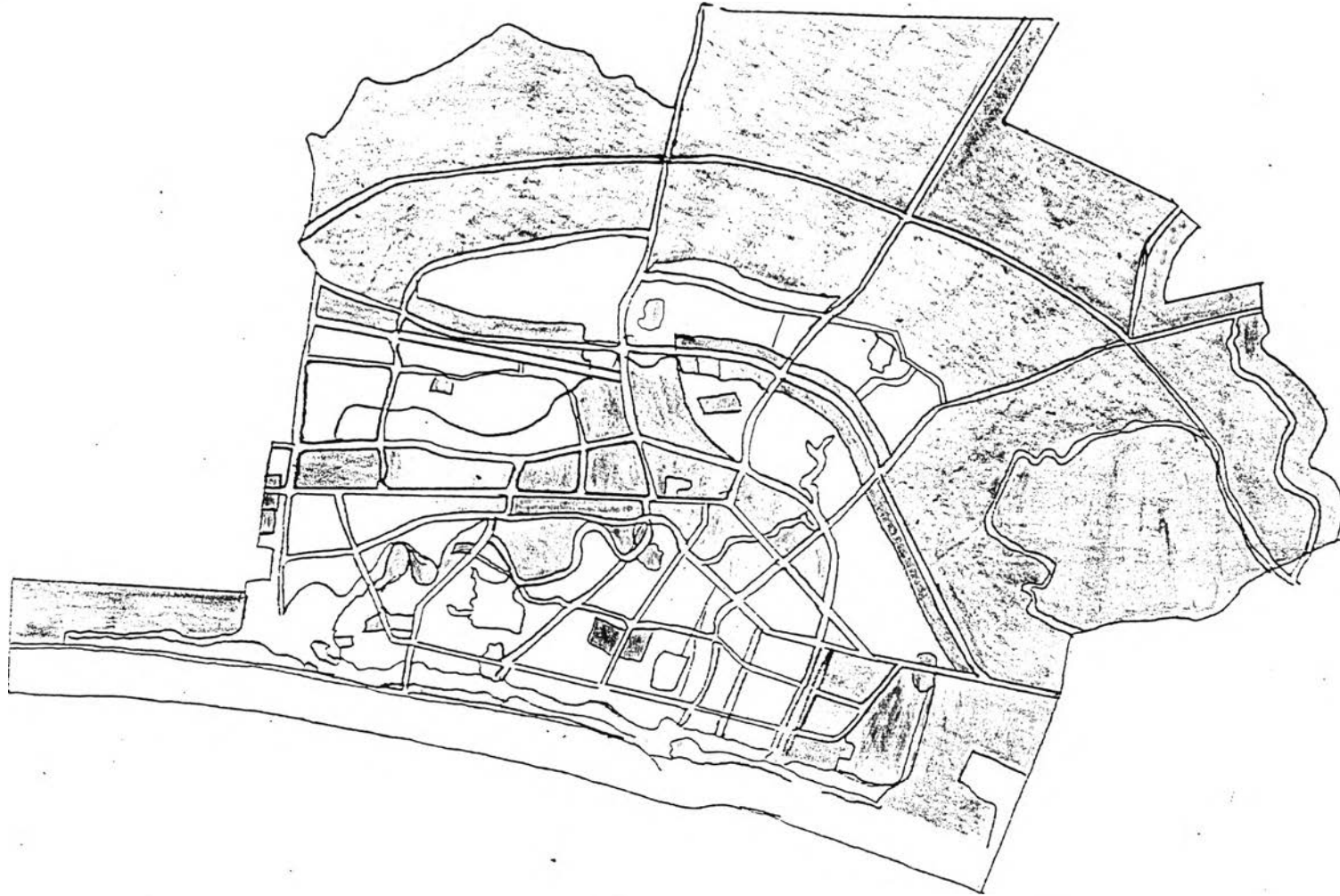
ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : สภาพการใช้ที่ดินบริเวณเทศบาลเมืองระยอง ปี พ.ศ. 2535

แผนที่ที่ 4.16

สัญลักษณ์

ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า	ที่ดินประเภทที่ไถ่เพื่อนันทนาการ
ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมทั่วไป	ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและ
ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ	ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
	ที่ดินประเภทรับบทและเกษตรกรรม	ที่ดินประเภทสถาบันราชการ

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : สภาพการใช้ที่ดินบริเวณเทศบาลเมืองระยอง ปี พ.ศ. 2543

แผนที่ที่ 4.17

สัญลักษณ์

 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย

 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง

 ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและ

 ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า

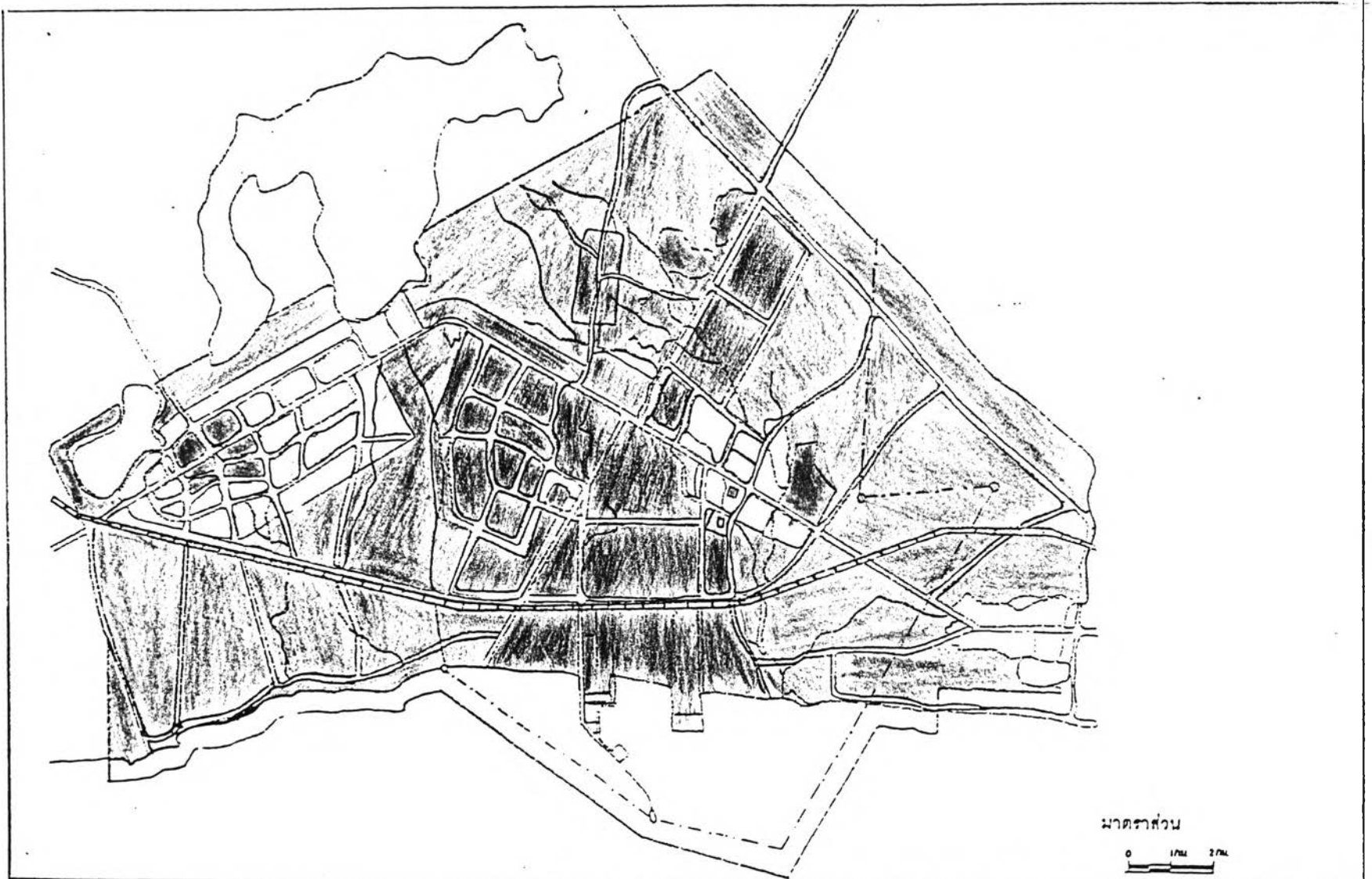
 ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมทั่วไป

 ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ

 ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อันทนาการ

 ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา

 ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา

มาตราส่วน
0 1km 2km

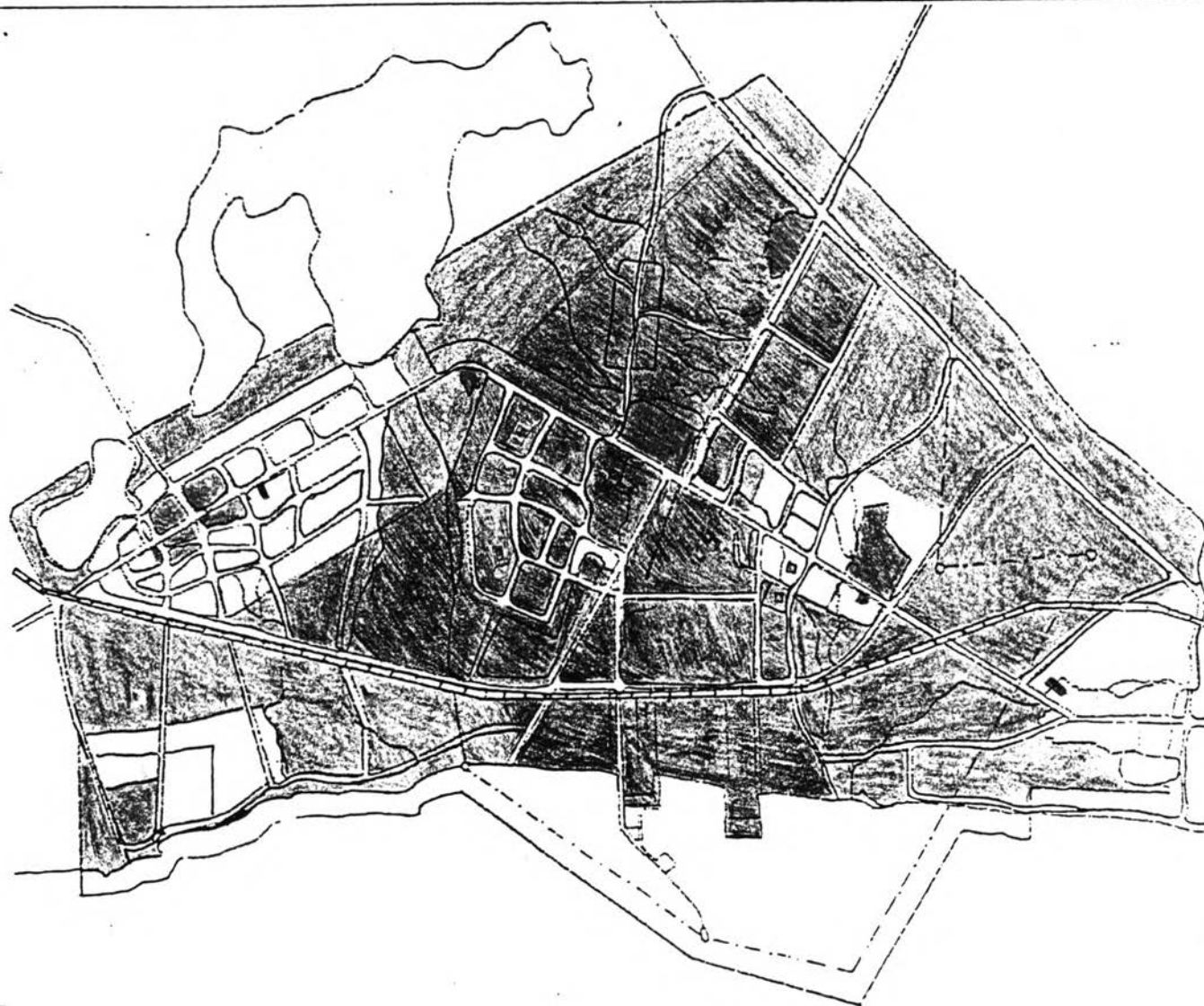
ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : สภาพการใช้ที่ดินบริเวณเทศบาลตำบลมาบตาพุด ปี พ.ศ. 2535

แผนที่ที่ 4.18

สัญลักษณ์

ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า	ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อันทนาการ
ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมทั่วไป	ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ	ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
	ที่ดินประเภทขนบและเกษตรกรรม	ที่ดินประเภทสถาบันราชการ

มาตราส่วน
0 1km 2km

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : สภาพการใช้ที่ดินบริเวณเทศบาลตำบลมาบตาพุด ปี พ.ศ. 2540

แผนที่ที่ 4.19

สัญลักษณ์

	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย		ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า		ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการ
	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง		ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมทั่วไป		ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและ
ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก		ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ		ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
			ที่ดินประเภทรันทบและเกษตรกรรม		ที่ดินประเภทสถาบันราชการ

- ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย กระจายตัวบริเวณถนนสมุทรเจดีย์ ถนนอดุลย์ธรรม ประภาส ถนนสมุทรคงคา ถนนท่าบรทุกและทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 ลักษณะอาคารเป็น บ้านเดี่ยว

- การใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรม

ในปี พ.ศ. 2530 มีพื้นที่ 413.11 ไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น 598.55 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.07 ของการใช้ที่ดินทั้งหมด กระจุกตัวหนาแน่นบริเวณศูนย์กลางชุมชนเมืองระยองเก่า ได้แก่ บริเวณถนนยมจินดาซึ่งตัดจากถนนตากสินมหาราชเลียบตามชายฝั่งแม่น้ำระยองไปทางตะวันออก เป็นที่ตั้งของตลาดเก่า และบริเวณถนนสุขุมวิทตัดกับถนนจันทอุดมเป็นที่ตั้งของตลาดสดแม่แดงและตลาดชัยพร และฝั่งตะวันออกของถนนสุขุมวิทบริเวณสถานีตำรวจทางหลวงจังหวัดระยองจรดฝั่งตะวันตกของถนนสุขุมวิทบริเวณป่าสงวนแห่งชาติ โดยในเขตผังเมืองรวมเมืองระยอง มีตลาดสด 5 แห่ง ได้แก่ ตลาดวัดลุ่ม ,ตลาดสดแม่แดง,ตลาดชัยพร,ตลาดเก่าและตลาดสด 2 และตลาดใต้รุ่งซึ่งตั้งอยู่บริเวณหน้าพิกา 1 แห่ง กิจการค้าและบริการมีจำนวนทั้งสิ้น 1,686 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นการค้าปลีกและบริการประเภทอาหาร เครื่องดื่มและของใช้เบ็ดเตล็ด โดยการขยายตัวด้านพาณิชยกรรมของเมืองระยองขยายตัวมากขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นผลมาจากโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้ตลอดแนวถนนสุขุมวิทตั้งแต่บริเวณศูนย์การค้าระยองต่อเนื่องไปทางด้านมาบตาพุดมีการขยายตัวของการใช้ประโยชน์ที่ดินมากขึ้น ประเภทของกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นได้แก่ การขายวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้าง การซ่อมแซมเครื่องจักรและยานยนต์ ธุรกิจการประกันภัย เป็นต้น

- การใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมและคลังสินค้า

ในปี พ.ศ. 2530 มีพื้นที่ 576.34 ไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น 1,241.90 ไร่ ในปี พ.ศ. 2535 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.23 ของการใช้ที่ดินทั้งหมด ประกอบด้วยโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการประมงและอุตสาหกรรมกลุ่มอยู่บริเวณปากแม่น้ำระยอง ถนนอารีราษฎร์ ถนนสมุทรคงคา อุตสาหกรรมบริการซ่อมเครื่องยนต์กระจายตัวบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท)ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ให้บริการภายในชุมชน และมีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อยู่ 1 แห่ง คือ โรงงานของบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคัลไทย จำกัด ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของชุมชนเมืองระยอง ประกอบด้วยโรงงานผลิตผงและเม็ดพลาสติก โรงงานผลิตเม็ดไนลอน โรงงานผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ โรงงานผลิตไฟฟ้าและไอน้ำ ฯลฯ และอุตสาหกรรมผลิตอาหารและเครื่องดื่ม การทำน้ำแข็งหลอด น้ำดื่ม กระจายตัวบริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3191 (ระยอง - นาตาขวัญ) บริเวณสี่แยกบ้านแดง

- ตำบลทับมา มีพื้นที่ 24.68 คน/ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 5,631 คน มีความหนาแน่น 228.16 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 6,498 คน มีความหนาแน่น 281.52 คน/ ตร.กม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นลูกจ้างในสาขาพาณิชยกรรมของเมืองและอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกมะม่วง และยางพารา การกระจุกตัวของที่พักอาศัยส่วนใหญ่อยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) วัดทับมา สถานีอนามัยทับมาและถนนเกาะพร้าว ลักษณะอาคารที่พักอาศัยที่อยู่ติดกับบริเวณทางหลวงแผ่นดินตึกแถวสูงประมาณ 3 ชั้น ใช้สำหรับประกอบกิจการพาณิชยกรรมด้วย ส่วนพื้นที่ถัดเข้าไปด้านในเป็นอาคารไม้ ปัจจุบันพบว่าการขยายตัวของโซ่วรรณยนต์ โรงงานหลอดดอกยาง และอุปกรณ์เรียงกง จากบริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3 (สุขุมวิท) จึงคาดว่าในอนาคตตำบลนี้จะมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่ 2 ฟากฝั่งของถนนสายต่างๆในเทศบาลเมืองมีการกระจุกตัวของกิจกรรมการค้าและบริการที่หนาแน่น ส่งผลให้กิจกรรมใหม่ ๆ ไม่สามารถขยายตัวเพิ่มขึ้น ประกอบกับพื้นที่ตำบลกำลังมีการขยายเส้นทางสายระยอง - พัทยา เป็นเส้นทางคู่ขนานกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง)จึงคาดว่าในอนาคตตลอดแนวถนนสายบายละมุง - ระยอง จะมีการขยายตัวของกิจกรรมมากขึ้น

- ตำบลนาตาขวัญ มีพื้นที่ 27.19 คน/ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 5,832 คน มีความหนาแน่น 214.49 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 5,952 คน มีความหนาแน่น 218.90 คน/ตร.กม. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกข้าว และยางพารา การกระจุกตัวของที่พักอาศัยอยู่บริเวณถนนสายระยอง - นาตาขวัญและในสวนยางพารา ลักษณะอาคารที่พักอาศัยเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียวและบ้านไม้ใต้ถุนสูง

- ตำบลบ้านแลง มีพื้นที่ 28.78 ตร.กม ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 5,834 คน มีความหนาแน่น 185.82 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 5,934 คน มีความหนาแน่น 206.18 คน/ตร.กม. ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกไม้ผล ได้แก่ เงาะ, ทุเรียน, มังคุด การกระจุกตัวของที่พักอาศัยและพาณิชยกรรมอยู่บริเวณถนนสายบ้านแลงและวันบ้านดอน (วัดจุฬามณี) ลักษณะอาคารในส่วนที่ติดกับบริเวณถนนสายบ้านแลงเป็นตึกแถวสูงประมาณ 3 ชั้น ใช้ประโยชน์สำหรับพาณิชยกรรม ส่วนบริเวณวัดบ้านดอนเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว

- ตำบลห้วยโป่ง มีพื้นที่ 62.97 ตร.กม. ในปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนประชากร 9,143 คน มีความหนาแน่น 145.20 คน/ตร.กม ในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนประชากร 12,819 คน มีความหนาแน่น 203.57 คน/ตร.กม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพาณิชยกรรม รองลงมา ได้แก่

- การใช้ที่ดินเพื่อศาสนสถาน สุสาน ฌาปนสถาน มีพื้นที่ 434.27 ไร่ ในปี พ.ศ. 2530 และเพิ่มขึ้นเป็น 691.25 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.24 ของการใช้ที่ดินทั้งหมด กระจายตัวบริเวณ ถนนตากสินมหาราช เป็นที่ตั้งของวัดลุ่มมหาชัยชุมพล ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เป็นที่ตั้งของวัดป่าประดู่ วัดหนองสนม โบสถ์พระแม่มาลี และบริเวณถนนภายในชุมชนเมืองระยอง

การใช้ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา มีพื้นที่ 391.00 ไร่ ในปี พ.ศ. 2530 และลดลงเป็น 344.43 ไร่ ในปี พ.ศ. 2535 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.62 ของการใช้ที่ดินทั้งหมด กระจุกตัวบริเวณ ถนนตากสินมหาราช เป็นที่ตั้งของโรงเรียนเทศบาล 2 โรงเรียนอนุบาลระยอง โรงเรียนระยองวิทยาคม เทคนิคระยอง และบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เป็นที่ตั้งของโรงเรียนวัดป่าประดู่ โรงเรียนวัดหนองสนม โรงเรียนเซนต์โยเซฟและโรงเรียนอัสสัมชัญระยอง

การใช้ที่ดินที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่ 17,514.29 ไร่ ในปี พ.ศ. 2530 และเพิ่มขึ้นเป็น 40,543.22 ไร่ ในปี พ.ศ. 2535 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 72.59 ของการใช้ที่ดินทั้งหมด กระจุกตัวบริเวณตอนเหนือของชุมชนเมืองระยอง ซึ่งปัจจุบันมีโครงการบ้านจัดสรรเข้าไปจัดตั้ง ส่วนทางทิศตะวันตกของชุมชนเมืองระยองมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งแม่น้ำระยอง

- การใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ

การใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ ของจังหวัดระยอง ประกอบด้วย สถานที่ราชการ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ มีพื้นที่ 841.86 ไร่ ในปี พ.ศ.2530 และเพิ่มขึ้นเป็น 2,305.42 ไร่ ในปี พ.ศ. 2535 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.13 ของการใช้ที่ดินทั้งหมด กระจุกตัวบริเวณถนนตากสินมหาราช เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด, สำนักงานเทศบาลเมืองระยอง ที่ว่าการอำเภอเมืองระยอง และบริเวณทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลระยอง ชุมสายโทรศัพท์ระยอง ที่ทำการไปรษณีย์ หน่วยมาลาเลียระยอง องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง

การใช้ที่ดินเทศบาลตำบลมาบตาพุด พ.ศ.2535 – พ.ศ. 2540

การศึกษาการใช้ที่ดินของเทศบาลตำบลมาบตาพุดใช้การออกภาคสนาม พบว่า การใช้ที่ดินในช่วงที่ต่อเนื่องกับผังเมืองรวมระยองบริเวณป่าสงวนแห่งชาติหนองสนม มีการใช้ที่ดินอย่างเบาบาง มีพื้นที่โล่งว่างเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงสลับกับที่ปกอาศัยกระจายตัวลงมาทางทิศตะวันตกของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) โดยการใช้ที่ดินเริ่มหนาแน่นตั้งแต่บริเวณประปามาบตาพุด - ตลาดศรีบัวทอง - โครงการมาบตาพุดเมืองใหม่

- การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย กระจุกตัวบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ตั้งแต่บริเวณประปามาศาพุต - ตลาดศรีบัวทอง - โครงการมาตาศาพุตเมืองใหม่

- ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณที่ถนนเนินพะยอมตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เรื่อยลงมาทางวัดมาตาศาพุต และบริเวณที่ถนนตากวน - หาดทรายทองตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เรื่อยลงมาถึงสถานีตำรวจมาตาศาพุต และบริเวณวัดโสภณวนาราม

- ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง กระจุกตัวบริเวณซอยประปา 2 เป็นที่ตั้งบ้านเช่าโครงการบ้านจัดสรรชินวัตร และตั้งแต่สถานีตำรวจมาตาศาพุตเรื่อยลงมาตามแนวถนนตากวน - หาดทราย บริเวณซอยคุณแม่ บริเวณโรงเรียนมาตาศาพุตพันพิทยาคาร และบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาตาศาพุต เป็นที่ตั้งของอพาร์ทเมนต์ ห้องแถวและบ้านเช่ากระจายตัวในพื้นที่ด้านนอกส่วนที่ติดกับริมถนน

- การใช้ที่ดินประเภทการศึกษา กระจายตัวบริเวณถนนสุขุมวิทซึ่งเป็นที่ตั้งของสถาบันศึกษาระดับประถมศึกษาของรัฐบาล ได้แก่ โรงเรียนวัดโชติหิน โรงเรียนบ้านมาตาศาพุต โรงเรียนวัดมาบขลุต โรงเรียนวัดหนองแพบ

- การใช้ที่ดินประเภทนันทนาการ ได้แก่ พื้นที่ตลอดแนวชายฝั่งทะเลตำบลมาตาศาพุต บริเวณหาดทรายทองเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนมาตาศาพุต

4.2.9 การใช้ที่ดินเมืองระยอง พ.ศ. 2543

- เทศบาลเมืองระยอง มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมขยายตัวบริเวณจุดตัดของถนนจันทอุดมกับถนนบางละมุง - ระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อเนื่องระหว่างเทศบาลเมืองระยอง ตำบลทับมาและตำบลบ้านค่าย ส่วนการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นบริเวณเขตประกอบอุตสาหกรรมระยองบริเวณที่ติดกับแนวชายฝั่งทะเล

- เทศบาลตำบลมาตาศาพุต มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยเพิ่มขึ้นในพื้นที่ต่อเนื่องกับอำเภอบ้านฉาง และการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยการขยายตัวในฝั่งตรงกันข้ามกับที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมมาตาศาพุต อยู่ด้านหลังของสถานเยาวชนบ้านห้วยโป่ง และการใช้ที่ดินประเภทสถานที่ราชการเพิ่มขึ้นบริเวณถนนเทศบาลเปิดห้วยโป่ง

จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบทบาทความสำคัญของอุตสาหกรรมหนักของชุมชนเมืองระยองยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการประหยัดในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมโดยรัฐบาล เมื่อพิจารณาศักยภาพในการรองรับปัญหาของพื้นที่พบว่ามีความต่ำมาก เนื่องจากอยู่ในเขตชุมชนและที่พักอาศัย ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างเหมาะสมควรกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินเกี่ยวกับอุตสาหกรรมให้ชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะเท่านั้น

4.2.10 โครงการที่มีผลต่อการขยายตัวของเมืองระยอง

4.2.10.1 โครงการศูนย์อุตสาหกรรมระยองของบริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคัลไทย จำกัด พื้นที่ 3,200 ไร่ ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของชุมชนเมืองระยอง บริเวณด้านเหนือและด้านใต้ของทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ที่บ้านปลวกเหตุ บ้านหนองรี บ้านหนองจอกและบ้านหนองโพธิ์ เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ประเภทของอุตสาหกรรมในศูนย์อุตสาหกรรมระยอง ได้แก่ อุตสาหกรรมพลาสติกและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงงานผลิตไทยทาเนียมไดออกไซด์ โรงงานผลิตใยแก้วและโรงงานแยกคอนเดนเซต

4.2.10.2 โครงการนิคมอุตสาหกรรมและชุมชนเมืองใหม่มาบตาพุด ใช้พื้นที่ประมาณ 8,000 ไร่ ที่ตำบลมาบตาพุด และตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง ประเภทของอุตสาหกรรมประกอบด้วย โรงงานปิโตรเคมี โรงกลั่นน้ำมัน ท่าเรือน้ำลึกอุตสาหกรรมสำหรับขนถ่ายวัตถุดิบ สินค้าทั่วไป และสินค้าของเหลวทางเคมี

4.2.10.3 โครงการขยายและจัดตั้งสำนักงานใหม่ของหน่วยราชการ มีหน่วยงานราชการที่จะสร้างสำนักงานในที่แห่งใหม่

- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด จะสร้างใหม่บริเวณถนนสุขุมวิท ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง ใช้เนื้อที่ 5 ไร่
- สำนักงานประมงจังหวัด จะสร้างใหม่บริเวณถนนอาชีวะบุรี ซอย 10 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง เนื้อที่ 1 ไร่
- สำนักงานขนส่งจังหวัดระยอง ย้ายไปที่ถนนสุขุมวิท ตำบลเนินพระ อำเภอเมือง เนื้อที่ 16 ไร่

- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดระยอง ย้ายไปที่ถนนสุขุมวิท ตำบลเนินพระ อำเภอเมือง เนื้อที่ 54 ไร่ 1 งาน 50 ตารางวา
- โครงการชลประทานระยอง ย้ายไปที่ถนนสุขุมวิท ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง เนื้อที่ 10 ไร่
- สถานเยาวชนบ้านห้วยโป่ง ย้ายไปที่ถนนสุขุมวิท ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง เนื้อที่ 300 ไร่
- สำนักงานสรรพากรจังหวัด ย้ายไปที่ถนนสุขุมวิท ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง เนื้อที่ 4 ไร่ 1 งาน 50 ตารางวา
- สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค 6 สาขา ระยอง ย้ายไปที่การนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่ง อำเภอบ้านฉาง เนื้อที่ 4 ไร่เศษ
- ทัดถสสถานเปิดห้วยโป่ง ย้ายไปที่บริเวณริมทางหลวงหมายเลข 3191

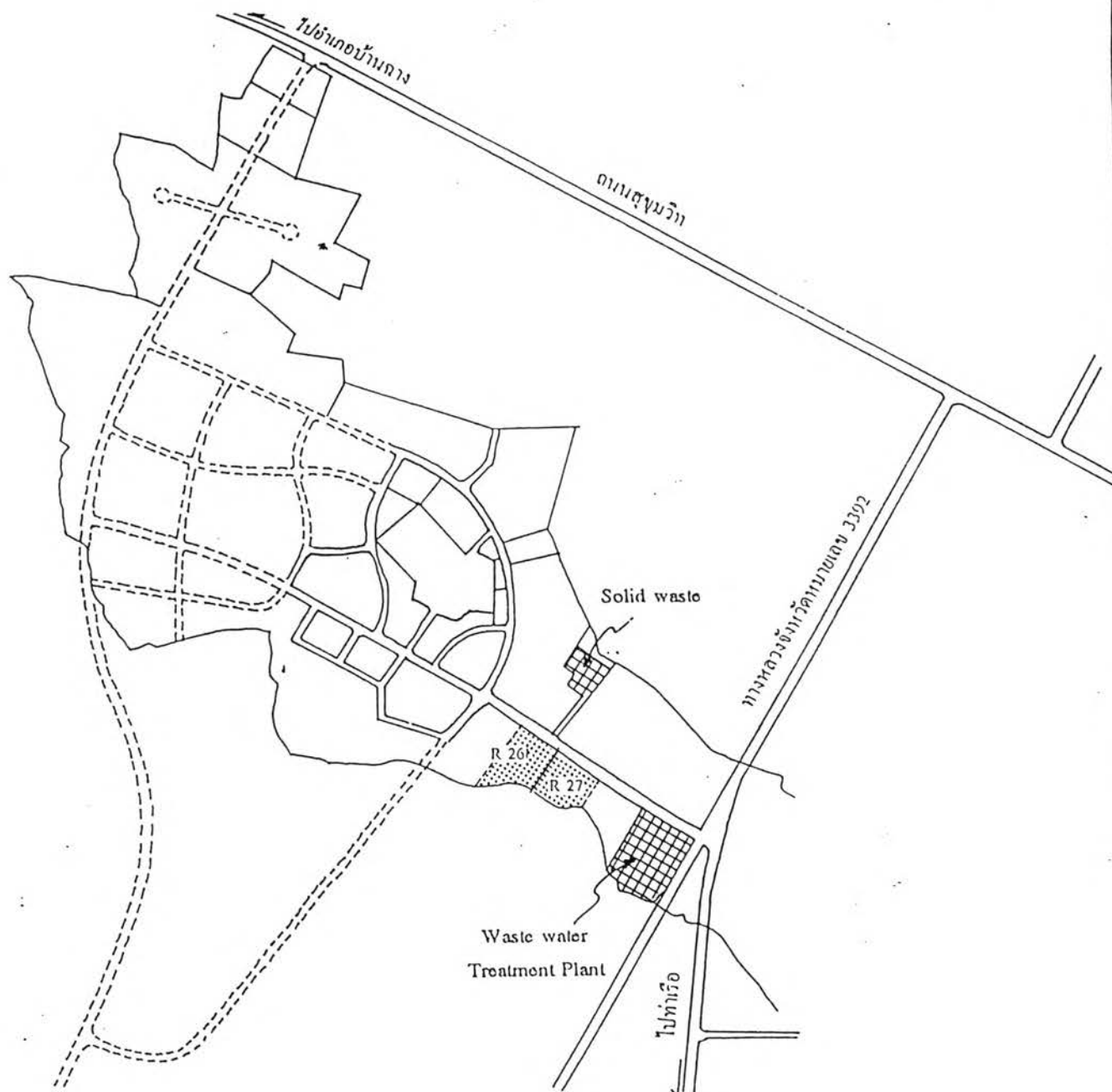
4.2.10.4 โครงการระยองอาเขต เป็นโครงการของเทศบาลเมืองระยองที่จะพัฒนาพื้นที่บริเวณโรงพยาบาลนิต์เทศบันเทิงและตลาดได้รุ่ง ให้เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง โรงภาพยนตร์ขนาดใหญ่ ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาเก็ต และศูนย์รวมความบันเทิงของชุมชนเมืองระยอง ปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง

4.2.10.5 โครงการระยองคอมเพล็กซ์ ในพื้นที่ประมาณ 2,000 ไร่ สร้างเป็นอาคารพักอาศัย 800 ยูนิต มีโรงแรมชั้นหนึ่ง และโรงพยาบาล อยู่บริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 ตัดกับถนนหนองบัวไปบ้านคลองอ่าง

4.2.10.6 โครงการระยองทิววิลล่า ในพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ เป็นอาคารพักอาศัยแบบทาวเฮ้าส์ 100 ยูนิต อยู่ริมถนนสุขุมวิททางไปอำเภอแกลง

4.2.10.7 โครงการหมู่บ้านเพลินใจ ในพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ เป็นอาคารพักอาศัยแบบบ้านเดี่ยวและทาวส์เฮ้าส์ 180 ยูนิต อยู่บริเวณถนนหนองบัว

4.2.10.8 โครงการเชื่อมกันทรายและคลื่น มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการตื้นเขินของร่องน้ำบ้านปลา เนื่องจากร่องน้ำบ้านปลามีทรายและโคลนตมทับถมเป็นจำนวนมาก ต้องขุดลอกเป็นประจำซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างเขื่อนเพื่อกันทรายและคลื่นอย่างถาวร เพื่อให้เรือประมงแล่นเข้า - ออกได้สะดวก

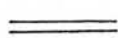

ปัญหาการพัฒนาเมืองระยองในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม

แสดง : ที่ตั้งโรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรม
 ในบริเวณการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

แผนที่ที่ 4.1.9

สัญลักษณ์

ทางหลวง ถนน

ตำแหน่งที่ตั้งของโรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรม
 แปลงที่ R 26 และ R 27 เนื้อที่ 35 ไร่

เหนือ

0.25 0 0.25 0.5

กิโลเมตร

4.2.10.9 ศูนย์วิจัยและพัฒนาเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ (โรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรม) เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมจากกากอุตสาหกรรม คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 ให้ดำเนินการก่อสร้างในพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีเนื้อที่ 35 ไร่ โดยมีแผนดำเนินการดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2539)

ขั้นที่ 1 การก่อสร้างอาคารโรงงานกำจัดกาก ซึ่งประกอบด้วยอาคาร 2 หลัง

- อาคารหลังที่ 1 เป็นโรงปรับเสถียร เริ่มก่อสร้าง 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 กำหนดก่อสร้างเสร็จ 3 มีนาคม พ.ศ. 2540
- อาคารที่ 2 เป็นโรงผสมกากเชื้อเพลิง กำหนดก่อสร้างเสร็จ 1 มิถุนายน พ.ศ.2540

ขั้นที่ 2 Physical and Chemical Treatment กำหนดก่อสร้างเสร็จ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2541

ขั้นที่ 3 สร้าง Incinator กำหนดก่อสร้างแล้วเสร็จ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2542

โดยเมื่อกากจากโรงงานอุตสาหกรรมผ่านการปรับเสถียรแล้ว กากดังกล่าวจะถูกแยกออกมาทำลายได้เพียงบางส่วน กากอีกส่วนหนึ่งซึ่งทำลายไม่ได้โดยวิธีทางฟิสิกส์และเคมี จะถูกนำไปฝังกลบในพื้นที่โรงงานในขั้นต้นเป็นระยะเวลา 1 - 2 ปี เพื่อทดสอบการรั่วไหลสู่พื้นที่ข้างเคียง หากไม่มีจะลำเลียงออกไปฝังกลบในพื้นที่ 1,074 ไร่ ที่ตำบลตาสีทรี อำเภอปลวกแดง ซึ่งเป็นที่ดินที่บริษัทบริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจำกัด (GENCO) จัดซื้อไว้

4.2.10.10โครงการทำเทียบเรืออุตสาหกรรมบริเวณเขตประกอบอุตสาหกรรมระยะของประกอบด้วย

- การพัฒนาที่ดินชายฝั่ง 1,500 ไร่ เพื่อใช้เป็นที่ตั้งท่าเรือ
- โรงไฟฟ้าพลังถ่านหินขนาด 900 เมกะวัตต์
- คลังเก็บน้ำมันขนาด 400 ไร่
- ลานเก็บถ่านหินสำหรับโรงงานไฟฟ้า
- ลานเก็บถ่านหินและแร่เหล็กสำหรับโรงถลุงเหล็ก

4.2.11 ปัญหาทางกายภาพของเมืองระยอง

การพัฒนาอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ชุมชนหนาแน่นขึ้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจขยายตัว ผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักในพื้นที่ต่อเนื่องมาบตาพุด ทำให้ชุมชนเมืองระยองซึ่งมีบทบาทของความเป็นศูนย์กลางธุรกิจ สถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา

และอุตสาหกรรมประมง เกิดการขยายตัวเพื่อรองรับการเจริญเติบโต และการเพิ่มของประชาชน ที่อพยพเข้ามาทำงาน ทำให้ชุมชนเมืองระยองได้รับผลกระทบทางด้านมลภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

4.2.11.1 ปัญหาน้ำเสีย เนื่องจากพื้นที่บริเวณชุมชนเมืองระยองเป็นที่ราบอยู่ใกล้แนวชายฝั่งทะเล และระบบระบายน้ำเสียของชุมชนเมืองระยองเป็นแบบระบบระบายน้ำรวมทั้งน้ำหลากในช่วงฤดูฝนและน้ำเสียจากแหล่งชุมชน ทำให้การระบายน้ำเสียโดยส่วนใหญ่ระบายสู่ทะเลและคลองธรรมชาติ น้ำเสียจากแหล่งชุมชนที่พักอาศัยส่วนใหญ่ระบายลงท่อระบายของเทศบาลก่อนไหลลงทะเล ส่วนบริเวณหมู่บ้านชายทะเล ปากน้ำระยองและบริเวณแหลมเจริญ ได้ระบายน้ำเสียลงสู่ชายทะเลโดยตรง

จากข้อมูลการตรวจวัดคุณภาพน้ำแม่น้ำระยองของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.2542) พบว่ามีปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ 5.3 - 6.8 มิลลิกรัม/ลิตร บริเวณที่มีปริมาณออกซิเจนละลายน้ำต่ำ ได้แก่ บริเวณสะพานบ้านเนินพระ ส่วนที่สะพานเป็ยมพงศ์สานต์จะมีค่าความสกปรกในรูปของบีโอดีสูงประมาณ 1 - 2.6 มิลลิกรัม/ลิตร เพราะเป็นช่วงที่ตัวเมืองและแหล่งชุมชน มีการระบายน้ำทิ้งและของเสียลงสู่แหล่งน้ำ จึงมีค่าความสกปรกที่สูง

4.2.11.2 ปัญหาระบบระบายน้ำ ผลของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้ชุมชนเมืองระยองขยายตัวอย่างรวดเร็ว เกิดปัญหาการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคไม่ทันต่อการเจริญเติบโตของเมือง เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ ประกอบกับมีประชาชนบางกลุ่มปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนรुक้าตามแนวคลอง ทำให้คลองระบายน้ำมีความคับแคบเกิดการอุดตัน เกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน เนื่องจากคลองระบายน้ำหลักมีศักยภาพในการระบายน้ำไม่เพียงพอกับปริมาณน้ำที่ระบายมาจากพื้นที่รับน้ำขนาดใหญ่ การสร้างอาคารบ้านเรือนรुक้าแนวคลอง กีดขวางทางน้ำไหล และบางส่วนของคลองแคบ ตื้นเขิน ทำให้พื้นที่วางท่อระบายน้ำไม่เพียงพอ ท่อที่ใช้วางจึงไม่ได้มาตรฐาน โดยพื้นที่ที่มีปัญหาได้แก่บริเวณริมแม่น้ำระยอง ถนนสองพี่น้อง ถนนข้างสหกรณ์ ถนนบางจาก และถนนอดุลย์ธรรมประภาส

4.2.11.3 ปัญหาการรुक้าที่สาธารณประโยชน์ ก่อนที่จะมีการตัดถนนสุขุมวิท พื้นที่ชุมชนเมืองระยองมีค่อนข้างจำกัด ใช้ประโยชน์เฉพาะบริเวณแม่น้ำลำคลองและชายฝั่งทะเลเท่านั้น เมื่อการตัดถนนสุขุมวิทแล้วเสร็จ ใช้ประโยชน์ที่ดินได้ขยายตัวไปยังพื้นที่รอบนอก ส่งผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้น เกิดการบุกรุกยึดคลองที่ดินสาธารณะ เพื่อปลูกสร้างอาคาร บ้านเรือน ซึ่งเป็นการกีดขวาง

ทางน้ำไหล เกิดปัญหาน้ำท่วมเวลาที่ฝนตก โดยพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรงได้แก่ บริเวณแม่น้ำและชายฝั่งทะเลปากแม่น้ำระยอง

4.2.11.4 ปัญหาการจราจร ผลจากการที่จังหวัดระยองเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรม แหล่งท่องเที่ยว และเป็นเขตรองรับความเจริญเติบโตของภาคตะวันออก ทำให้การจราจรบนถนนสุขุมวิทในเขตชุมชนเมืองได้รับผลกระทบจากผู้ใช้ถนน สภาพการจราจรในเขตเทศบาลติดขัดและไม่เป็นระเบียบ โดยพื้นที่ที่มีปัญหาได้แก่ ถนนตากสินมหาราช ถนนสุขุมวิท หน้าตลาดวัดลุ่มมหาชัยชุมพล ตลาดแม่แดง และบริเวณทางแยกของถนนสายต่าง ๆ โดยมีสาเหตุมาจากการขาดความร่วมมือจากประชาชนในการใช้รถใช้ถนน ขาดระเบียบวินัย ฝ่าฝืนกฎหมาย ใช้ถนนเป็นที่ขนถ่ายสินค้า วางขายสิ่งของ

4.2.12 สรุปแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนเมืองระยอง

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงประชากร การใช้ที่ดินและโครงการต่าง ๆ ระดับจังหวัดและระดับชุมชน พบว่า การใช้ที่ดินของชุมชนเมืองระยองมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นบริเวณหน้าพิก้า ซึ่งเป็นบริเวณเทศบาลเมืองระยองกำลังดำเนินการก่อสร้างโครงการระยองอาเขต เป็นย่านพาณิชยกรรมแห่งใหม่ของชุมชน คาดว่าจะทำให้พื้นที่เกี่ยวเนื่องมีการกระจุกตัวของกิจกรรมด้านพาณิชยกรรมมากโดยเฉพาะบริเวณถนนหลังวัดป่าประดู่และถนนเชิงเนิน และบริเวณศูนย์ราชการหลักจังหวัดระยอง ปัจจุบันฝั่งตรงข้ามเริ่มมีการจัดตั้งตลาดนัด โดยเมื่อศูนย์ราชการหลักเปิดใช้คาดว่าจะมีประชากรและการใช้บริการเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มจากตลาดมาพบมากขึ้น ทำให้ตลาดมาพบตลาดขยายตัว ในขณะเดียวกันการพัฒนาเส้นทางคมนาคมและอุตสาหกรรมด้านตะวันออกและตะวันตกของเมืองระยอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายตัวการใช้ที่ดิน ด้านพาณิชยกรรม ที่พักอาศัยและสถานที่ราชการ โดยพื้นที่ที่มีการขยายตัวอย่างเห็นได้ชัดได้แก่ ตำบลเนินพระ ตำบลมาบตาพุด ซึ่งการใช้ที่ดินขยายตัวจากชุมชนเมืองระยองเดิมบริเวณถนนตากสินมหาราชและชุมชนเมืองระยองใหม่บริเวณถนนสุขุมวิท ไปยังบริเวณที่ถนนจันทอุดมตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) และบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ตั้งแต่ตำบลเนินพระไปยังตำบลมาบตาพุดและตำบลห้วยโป่ง เป็นแกนการขยายตัวของการใช้ที่ดินด้านพาณิชยกรรม ที่พักอาศัย โดยแนวโน้มการขยายตัวของการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองตามแนวถนนสายสำคัญประกอบด้วย

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) ปัจจุบันมีการกระจุกตัวของ กิจกรรมพาณิชยกรรมจากพื้นที่เทศบาลเมืองระยองและเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ได้แก่ บิ๊กซีและแม็คโคร จึงคาดว่าในอนาคตการใช้ที่ดินด้านพาณิชยกรรมจะขยายตัวเพิ่มขึ้นตลอด

2 ฟากฝั่งของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) เนื่องจากแรงดึงดูดของการพัฒนาอุตสาหกรรมและชุมชนในพื้นที่อำเภอบ้านค่าย ความหนาแน่นกิจกรรมที่กระจุกตัวในเขตเทศบาลเมืองระยอง รวมทั้งการดำเนินการตัดถนนสายระยอง - พัทยา เป็นเส้นทางคู่ขนานระหว่างถนนสุขุมวิท ถนนบางละมุง - ระยอง คาดว่าการใช้ที่ดินตลอดแนวถนนสายบางละมุง - ระยอง จะเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกิจกรรมจากชุมชนเมืองและบ้านค่ายในอนาคต

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) มีการขยายตัวของกิจกรรมพาณิชยกรรม ที่พักอาศัยและสถานที่ราชการ จากบริเวณชุมชนเมืองระยองมาทางทิศตะวันตกบริเวณตำบลเนินพระ - มาบตาพุด - ห้วยโป่ง เนื่องจากเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จึงก่อให้เกิดการกระจายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากเทศบาลเมืองระยองมายังเทศบาลตำบลมาบตาพุด ส่งผลให้พื้นที่ต่อเนื่องมีการขยายตัวของกิจกรรมด้านพาณิชยกรรมหนาแน่นขึ้น

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3191 (สุขุมวิท - นิคมสร้างตนเอง - ปลวกแดง) บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานทอผ้าไทแพพีด้าในตำบลห้วยโป่ง พื้นที่ฝั่งตรงข้ามกับโรงงานเริ่มมีการขยายตัวของกิจกรรมด้านพาณิชยกรรม ตึกแถว คาดว่าในอนาคตบริเวณดังกล่าวจะมีการขยายตัวของการใช้ที่ดินมากขึ้น เนื่องจากมีความสะดวกในการเข้าถึง มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ตำบลมาบตาพุด กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา อำเภอบ้านค่าย ประกอบกับสามารถผลิตพลังงานได้เอง

เมื่อกล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกนอกจากจะทำให้เกิดการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาอุตสาหกรรมแล้ว ยังส่งผลให้โครงสร้างพื้นฐานมีการขยายตัวเกิดการกระจายตัวของประชากรไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ ที่มีโอกาสการจ้างงานสูง เป็นผลให้รายได้ต่อหัวของประชากรสูงขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการพัฒนาอุตสาหกรรม ได้ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาควรได้รับการแก้ไขต่อไปในอนาคต